

**TR-33 BÖLGESİNDEKİ BÜYÜKŞEHİR VE
İL BELEDİYELERİNİN KARDEŞ ŞEHİR
UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Ali ÖZER
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Mustafa FİŞNE
Mayıs, 2022
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TR-33 BÖLGESİNDEKİ BÜYÜKŞEHİR VE İL
BELEDİYELERİNİN KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARI
ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hazırlayan
Ali ÖZER

Danışman
Prof. Dr. Mustafa FİŞNE

AFYONKARAHİSAR 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**TR-33 Bölgesindeki Büyükşehir ve İl Belediyelerinin Kardeş Şehir Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

06/05/2022

İmza

Ali ÖZER

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Ali ÖZER
	Numarası	180666105
	Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	TR-33 Bölgesindeki Büyükşehir ve İl BelediyelerininKardeş Şehir Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme	
Tez Savunma Sınav Tarihi	06.05.2022	
Tez Savunma Sınav Saati	11:00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

TR33 BÖLGESİNDEKİ BÜYÜKŞEHİR VE İL BELEDİYELERİNİN KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ali ÖZER

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Mayıs, 2022

Danışman: Prof. Dr. Mustafa FİŞNE

İkinci Dünya Savaşının ardından belediyeler arasında gerçekleştirilmeye başlayan kardeş şehir uygulamaları günümüzde küreselleşme sürecine paralel olarak iyiden iyiye yükselişe geçmiştir. Yerel yönetimler alanında yaşanan gelişmeler neticesinde merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetimlerin de küresel alanda bir aktör olarak daha fazla rol aldığı gözlemlenmektedir. Özellikle uluslararası arenada kurulan kardeş şehir ilişkileri şehirlerin pek çok alanda birbirinden pozitif manada etkilenmesinin önünü açabilmekte ve bu sayede şehirlerin gelişim ve dönüşümüne katkı sağlayabilmektedir. Bununla beraber kurulan kardeş şehir ilişkilerinin şehirlerin marka değerleri ve turizmine yapabileceği katkılar ile kamu diplomasisine katabilecekleri de göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda belediyelerin kardeş şehir edinme, uygulama ve çalışma süreçlerine ilişkin hususlar nesnel bir biçimde incelenerek Afyon, Kütahya, Uşak, Manisa, belediyeleri ziyaret edilerek şehirlerinin kardeş şehir ilişkileri noktasında pozitif ve negatif yönleri araştırılmış olup pek çok eksiklik ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kardeş şehir, kamu diplomasisi, yerel yönetim.

ABSTRACT

AN INVESTIGATION ON SISTER CITY PRACTICES OF METROPOLITAN/PROVINCIAL MUNICIPALITIES IN TR33 REGION

Ali OZER

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION**

May, 2022

Advisor: Prof. Dr. Mustafa FIŞNE

Sister city programmes, which started to be realized among municipalities after the Second World War, have been on the rise today with the globalization attacks. In the light of developments in the field of local governments, it is observed that besides central governments, local governments play a greater role as an actor in the global arena. Particularly, sister city relations established in the international arena can pave the way for cities to be positively affected by each other in many areas and thus contribute to the development and transformation of cities. However, it should not be overlooked that the sister city relations established can contribute to the brand values and tourism of the cities and contribute to public diplomacy. In this context, the issues related to the acquisition, implementation and working processes of the municipalities were examined objectively. Also the municipalities of Afyon, Kütahya, Uşak, Manisa were visited, and the positive and negative aspects of these cities and their sister city relations were investigated and many deficiencies were revealed.

Keywords: Sister city, public diplomacy, local government.

ÖN SÖZ

Yerel yönetimler yönetim sistemlerinin önemli bir alanını dolduran ve tarih boyunca nitelik ve nicelikleri tartışılan geniş bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Kardeş şehir ilişkileri ise yerel yönetimler açısından 2.Dünya Savaşı ile başlayan yeni bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehirlerin yıllar içinde artış eğiliminde olan önemi ve yönetim sistemleri açısından kapladığı alanların artmasıyla beraber kardeş şehir ilişkileri hem yerel yönetimler hem de merkezi hükümetler tarafından göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir noktaya gelmiştir. Yapılan bu çalışma alanında tek olmasının yanında yeterince ilgi gösterilmeyen kardeş şehir ilişkilerinin ülkemizde ki yapısını ortaya koyarak ilerleyen dönemlerde kardeş şehir ilişkilerinin daha kurumsal değerler üzerinde oluşabilmesinin önemli bir kaynağını oluşturma kaygısı içinde olmuştur.

Bu çalışma sürecinde başta danışman hocam Prof. Dr. Mustafa FİŞNE tez sürecinde desteklerini esirgemeyen Afyonkarahisar Belediye Başkanı Mehmet ZEYBEK Afyonkarahisar Belediye Başkan Yardımcısı Süleyman KARAKUŞ, Kütahya Belediyesi Özel Kalem Müdürü Savaş CANSEVDİ, Kütahya Belediyesi Etüt Proje Müdürü Mehmet ZENCİ, Uşak Belediyesi Özel Kalem Müdürü Ahmet UĞUZ, Manisa Büyükşehir Belediyesi Özel Kalem Müdürü Gökmen AYTAÇ'a, bu süreçte yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Volkan ERGİN'e ve nihayetinde bu çalışmanın ortaya konulmasında hiçbir desteğini esirgemeyen değerli büyüğüm Afyonkarahisar Belediyesi Özel Kalem Müdürü Mehmet SAVAŞ'a hassaten teşekkür ederim. Son olarak beni bu günlere getiren maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen babam M. Zahit ÖZER, annem Ayşe ÖZER ve kardeşlerim Melih ve Semih ÖZER'e sonsuz destekleri için çok teşekkür ederim.

Ali ÖZER
2022, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. YEREL YÖNETİMLER KAVRAMI	4
1.2. YERİNDEN YÖNETİM VE YEREL YÖNETİMLER	6
1.3. YEREL YÖNETİMLERİN İŞLEVİ GÖREVİ VE ÖNEMİ	7
2. TARİHSEL ÇERÇEVE	11
2.1. YEREL YÖNETİMLERİN DÜNYADAKİ GELİŞİMİ	11
2.2. YEREL YÖNETİMLERİN TÜRKİYE’DEKİ GELİŞİMİ	13
2.2.1. Tanzimat Öncesi Dönem	13
2.2.2. Tanzimat Sonrası Dönem.....	14
2.2.3. Cumhuriyet Dönemi	17
3. YEREL YÖNETİMLERİN ULUSAL VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ	18
3.1. YEREL YÖNETİMLERİN ULUSAL İLİŞKİLERİ	18
3.1.1. Yerel Yönetimlerin Merkezi Yönetim İlişkileri	18
3.1.2. Yerel Yönetimlerin Halkla İlişkileri	20
3.2. YEREL YÖNETİMLERİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ.....	22
3.2.1. Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkilerdeki Rolü.....	22
3.2.2. Yerel Yönetimler ve Küreselleşme	27
3.2.3. Yerel Dış Politika	30

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARI

1. BİR PROJE TÜRÜ OLARAK KARDEŞ ŞEHİRLER.....	33
1.1. KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARININ OLUŞUMU VE GELİŞİMİ.....	33
1.2. KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARININ HEDEF VE KAZANIMLARI.....	38
1.3. KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARININ OLUŞUM KADEMELERİ	41
1.3.1. Kardeş Şehir Uygulamalarının Tesis Edilmesi	41
1.3.2. Başlangıç.....	42
1.3.3. Mevcudiyet ve Gereksinimlerin İncelenmesi	43
1.3.4. Kardeş Şehir Seçimi	44
1.4. KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARINA DESTEK SAĞLAYAN ÖRGÜTLER VE FONLAR	45

1.5. KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARININ DENETİMİ.....	47
1.6. KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİNE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER	48
1.7. TÜRKİYE’DE KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARI	49
1.7.1. Oluşum ve Gelişimi.....	49
1.7.2. Yasal Gereklilikler.....	52
1.7.3. Türkiye’deki Uygulamalara İlişkin İstatistikler	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TR-33 BÖLGESİNDEKİ BÜYÜKŞEHİR VE İL BELEDİYELERİNİN KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ

1. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ	60
1.1. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİRLERİ.....	60
1.2. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR PROTOKOLLERİ.....	61
1.3. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR SEÇİM KRİTERLERİ ..	63
1.4. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ’NİN KARDEŞ ŞEHİR PROJELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	65
2. KÜTAHYA BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ.....	66
2.1. KÜTAHYA BELEDİYESİ’NİN KARDEŞ ŞEHİRLERİ.....	66
2.2. KÜTAHYA BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR PROTOKOLLERİ.....	68
2.3. KÜTAHYA BELEDİYESİ’NİN KARDEŞ ŞEHİR SEÇİM KRİTERLERİ.....	70
2.4. KÜTAHYA BELEDİYESİ’NİN KARDEŞ ŞEHİR PROJELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	71
3. UŞAK BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ	72
3.1. UŞAK BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİRLERİ.....	72
3.2. UŞAK BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR PROTOKOLLERİ.....	73
3.3. UŞAK BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR SEÇİM KRİTERLERİ	73
3.4. UŞAK BELEDİYESİ’NİN KARDEŞ ŞEHİR PROJELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	74
4. MANİSA BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ	74
4.1. MANİSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİRLERİ	74
4.2. MANİSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR PROTOKOLLERİ ..	75
4.3. MANİSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR SEÇİM KRİTERLERİ	76
4.4. MANİSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ’NİN KARDEŞ ŞEHİR PROJELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	77
SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKÇA.....	86
EKLER DİZİNİ	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Türkiye’de Yıllara Göre Kardeş Şehir Sayısı Değişim Grafiği.....	55
Şekil 2. Türkiye’de Kardeş Şehir Uygulamalarının Belediye Türlerine Göre Dağılımı .	56
Şekil 3. Türkiye’de Kardeş Şehir Uygulamalarının Belediye Türlerine Göre Oransal Dağılımı.....	56
Şekil 4. Türkiye’de Bölgelere Göre Kardeş Şehir Dağılımı.....	57
Şekil 5. Türkiye’deki Kardeş Şehirlerin Dünya’daki Dağılımı.....	58

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra belediyeler arasında gerçekleştirilmeye başlanan “kardeş şehir” uygulamaları, günümüzdeki küreselleşme hamleleri ile beraber iyice yükselişe geçmiştir. Yerel yönetimler alanında yaşanan gelişmeler merkezi yönetimlerin yanında, yerel yönetimlerin de küresel alanda bir aktör olarak daha fazla rol aldığını göstermektedir. Bu bağlamda, belediyelerin kardeş şehir edinme, uygulama ve çalışma süreçlerine ilişkin hususların araştırılmasından, ulaşılan sonuçların değerlendirilerek söz konusu uygulamanın daha etkin bir hale getirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Literatürde bu tezin konusunu oluşturan kardeş şehir uygulamaları üzerine yapılmış olan çalışmaların oldukça kısıtlı sayıda olduğu görülmektedir. Örneklem olarak seçilen belediyelerin bu alandaki çalışmaları üzerine ise, hiçbir bilimsel inceleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu çalışma alanında özgün bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca bu çalışma ilerde benzer uygulamaları gerçekleştirmeyi isteyen belediyeler için iyi bir model ortaya koyacaktır. Bu açıklamalar ışığında çalışmanın özgün bir nitelik taşıdığı ve önemli bir boşluğu dolduracağı umulmaktadır. Çalışma, incelenecek örneklerden hareketle daha etkin bir kardeş şehir uygulaması modeli geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, TR-33 bölgesindeki büyükşehir ve il belediyelerinin kardeş şehir seçiminde ortaya koydukları kriterleri, söz konusu belediyelerin kardeş şehir uygulamalarında elde ettikleri negatif ve pozitif sonuçları inceleyerek özeldir ilgili belediyeler genelde ise tüm belediyeler için daha işlevsel ve dünyadaki örnekleri ile daha entegre hale gelmiş bir model geliştirilmeye çalışılacaktır.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmuş olup ilk bölümü kavramsal çerçeve boyutuyla başlarken gerekli tanımlar, benzerlik ve farklılıklar, yerel yönetimlerin görev ve kabiliyetlerine yer verilmiştir. Yine bu bölümde yerel yönetimlerin tarihsel çerçevesi ele alınmış bu hususta dünyadaki gelişmeler ve yerel yönetimlerin Türkiye'deki serüveni mercek altına alınmıştır. Yerel yönetimlerin kavramsal ve tarihsel çerçevesi üzerine yapılan girişin ardından yine ilk bölümde yerel yönetimlerin farklı alanlarla ilişkileri incelenmiş halkla ilişkilerin yanında yerel yönetimlerin ulusal ve uluslararası ilişkileri bu bölümün önemli noktalarından olmuştur. Genel manada hem kavramsal hem tarihsel hem de ilişkiler boyutuyla yerel yönetimlerin geniş bir perspektifle ele alındığı birinci bölüm ikinci ve üçüncü bölümlerde bahse konu bilgilerin temelini ve nihayetinde dünden bugüne yerel yönetimlerin ne olduğu, nasıl geliştiği nereye evrildiği hususunda önemli noktaları içermektedir.

İkinci bölüme gelindiğinde tezin asıl yazılış amacı olan kardeş şehir ilişkileri ayrıntılı bir biçimde ele alınmaya çalışılmış, kardeş şehir ilişkilerinin amaçları, oluşum ve gelişim kademeleri belirtilmiştir. Yine bu bölümde kardeş şehir ilişkilerinin kurulmasının ardından projelerin denetimi, kardeş şehir projelerine yapılan eleştiriler ve tavsiyeler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kardeş şehir projeleri hakkında bilgi sahibi olmak isteyen kişi ve kurumların oldukça faydalanabileceği ve kardeş şehir projesi kurmak isteyen yerel yönetimler için nesnel bilgiler ve yöntemleri içeren bu bölüm yerel yönetimlerimiz için bir kaynak niteliği de oluşturabilecek bir yeterlilikte hazırlanmaya çalışılmıştır. Yine ikinci bölümün önemli noktalarından birisi de kardeş şehir projelerinin ülkemizdeki uygulamalarının yansımaları olan ve bu hususta tarihsel süreçte belirtilen nicel değerler, bölgesel farklılıklar ile ortaya çıkan nicel ve nitel farklılıklar tablolar eşliğinde ilgililere aktarılmaya çalışılmıştır. Yine ülkemizde kardeş şehir projeleri için yasal gereklilikler bu bölümde ele alınmıştır.

Tezin üçüncü bölümü kardeş şehir projeleri açısından özgün bir bölüm olmasının yanında saha araştırmalarının da yapılması ile işleyişte ortaya çıkan verimli ve atıl yönleri net bir biçimde ortaya koymuştur. Bu bölümde ele aldığımız Afyonkarahisar Belediyesi, Kütahya Belediyesi, Uşak Belediyesi, Manisa Büyükşehir Belediyesi örnekleri bu şehirlerde kurulmuş ve kurulma aşamasında olan kardeş şehir projeleri mevcut kardeş şehirlerin araştırılması, alınan meclis kararları ve yapılan protokollerin incelenmesi, kardeş şehir seçiminde dikkat edilen kriterlerin nesnel ve işlevsel olup olmaması, kardeş şehir projeleriyle oluşan kazanımlar, etkileşimler ve kamu diplomasisi gibi önemli noktaların üzerinde durulması kaydı ile işleyişte kardeş şehir projelerinin ne derece verimli projeler olarak ortaya çıktığını daha verimli projelerin yapılan araştırmalar ile nasıl ortaya çıkabileceği nesnel ve güncel bilgiler ışığında ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma neticesinde ortaya çıkmış olan tüm bilgiler ışığında; belediyelerin neleri doğru yaptığı, neler yapıldığında kardeş şehir projelerinin faydalarını gördüklerini ve kazanımların neler olduğunu birincil temsilcilerden öğrenerek, kağıt üzerinde oldukça verimli olabilecek projelerin ne denli atıl kaldığı veya işlevsel olduğuna yönelik net samimi ve şeffaf bilgi ve görüşleri elde etmiş olduk.

Bu bölümlerden elde edilen tüm görüş ve bilgiler ışığında hazırlanmış olan sonuç ve öneriler bölümünde ise mevcut kardeş şehir projelerinin işlevselliği ortaya

konulurken şehirlerimiz açısından verimli birer projeler haline gelebilmeleri için neler yapılması gerektiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Kardeş şehir projeleri yerel yönetimlerin gelişmesinden etkilenecek ve bu gelişmeyi etkileyerek kültürel, ekonomik ve sosyal tüm yapıların belirli insan ve ekonomik kaynaklarla gelişerek büyümesi açısından oldukça önemli projeler olarak görülmektedir. Bunun yanında sadece bir kurumun veya kişinin çabasıyla gelişemeyecek çapta büyük projeler olması hasebiyle bugün öncelikle yerel yönetimlerin bu projeleri sahiplenmesi bu projeler için ekip, zaman ve kaynak ayırması gibi gerekliliklerin olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir.

O halde yerel yönetimlerin öncülüğünde vizyoner yöneticilerin geniş perspektiflerinde ve nihayetinde asgari ölçüde de olsa merkezi hükümetlerin bu husustaki destekleri ile bu önemli projeler işlevsel ve sürdürülebilir bir mahiyete kavuşturulabileceği belirtilmiştir.

Bu tezde nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Birinci ve ikinci bölümü tezin konusu ile alakalı geniş bir literatür taramasına dayalı nitelikli kaynaklardan edinilen bilgilerden oluşmuştur. Çalışmaya özgünlük katan üçüncü bölümde ise ekler bölümünde belirtilmiş olan mülakat soruları söz konusu belediyelerde Kardeş Şehir Projeleri ile ilgili yetkililere yöneltilmiş, bu sorular ışığında kardeş şehir sayılarına, projeleri uygulayacak personel varlığı ve niteliklerine, kamu diplomasisine olan katkılarına, kardeş şehir seçim kriterlerine, merkezi hükümetin projelere verdiği desteklere dair bilgiler elde edilmeye çalışılmış ve verdikleri cevapların çözümlemesi yapılarak teze eklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Yerel yönetimler kavramı uzun yıllardır yönetim sistemlerinin içinde bulunan önemli bir alandır. Bu alanın kavramsal ölçütlerle ele alınabilmesi de oldukça önemlidir.

1.1. YEREL YÖNETİMLER KAVRAMI

Yerel yönetimler, devlet sınırları içerisindeki farklı büyüklüklerdeki coğrafi alanlarda yaşayan vatandaşların ortak, mahalli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan ve anayasal düzene dahil edilen yapılardır.

Kamu yönetimi literatüründeki tanımlarda ise yerel yönetimlerin tanımı, evrensel bir boyutta yapılmaktadır. Bu tanıma göre yerel yönetimler, belirli bir coğrafi alanda yaşayan, yerel topluluğun bireylerinin kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacıyla kurulan, karar organları yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, yönetsel özerliği bulunan kamu tüzel kişileri olarak tanımlandıkları görülmektedir (Özer, 1992: 28).

Yerel yönetimlerin oluşumunu toplumsal yapı açısından bir araç olarak değerlendirmek de mümkündür. Yerel yönetimlerin bir araç olarak değerlendirilmesinin sebepleri arasında siyasal ve ekonomik nedenlerin yansın demokrasi gibi üst bir kavramın, giderek artan nüfus ve demografik çeşitliliğin getirdiği farklılıkların, yerel birimlerde uygulanarak tümünden gelim değil tüme varım yoluyla içselleştirilerek hayata katılma çabası olarak değerlendirilebilmesi de literatürde oldukça önemli bir bakış açısını ortaya koymuştur.

Yerel yönetimlerin siyasal açıdan oluşumuna bakacak olursak vatandaşlara en yakın ve en hızlı ulaşabilen kurumlar olarak vatandaşların mahalli ihtiyaçlarının karşılanmasında ve beklentilerinin karşılık bulabilmesinde önemli yapılar olduğu ortaya konabilmektedir. Önemli işlevlere sahip olan yerel yönetimler ülkelerin hükümetleri, siyasal ve yönetsel gelenekleri gibi faktörleri de şekillendirebilmektedir. Yerel yönetimler gücün yukarıdan aşağıya doğru aktarılmasını da sağlayarak yönetime

katılımda eşitliği artırma çabasıyla da siyasal boyutta büyük bir boşluğu doldurmaktadır.

Ekonomik boyutta ise yerel yönetimler, sınırlı kaynakların maksimum fayda elde edilebilecek şekilde nihai kullanıcının istekleri doğrultusunda kullanılmasını sağlama çabasıdır. Yerel yönetim kavramını bir amaçtan çok araç olarak gören yapıda daha pek çok alanda bu araçtan faydalanabilmektedir. Örneğin mahalli benliğin korunması, demokrasinin işlerliğinin artırılması, vatandaşlık ilişkilerinin geliştirilmesi, siyasal sisteme dahil olabilme, yerel sorunların merkezinde çözümlenmesi, toplumsal tüm farklılıkların yönetim yapılarına yansımaları verilebilecek örneklerin en çok göze çarpanlarıdır.

Yerel yönetim kavramının bu soyut tanımlamalarının yanında bir de tüm yerel yönetim yapılarında bulunan ortak ve ayırt edici özellikleri bulunmaktadır.

Bunlardan ilki tanımlarda da vurguyla bahsedilen “coğrafi alan kıstasıdır”. Buna göre yerel yönetimler sınırları belirli bir coğrafyada hizmette bulunurlar ve yetkileri bu alan ile sınırlıdır.

İkinci farklı özellikleri ise “tüzel kişiliktir.” Yerel yönetimlerin devlet tüzel kişiliğinden ayrı farklı tüzel kişilikleri vardır. Bu durumda görev başındakiler yaptıkları işlemleri şahıslar üzerinden yerel yönetim birimleri adına yapar.

Üçüncü özellik “mahalli seçilmiş uzuvlardır.” Yerel yönetimlerin kendi yapıları üzerinde yetkilendirilmiş uzuvları mevcuttur. Bunlar seçimle iş başına gelir ve aksi bir durum söz konusu olmadığı sürece bir seçim dönemi boyunca yetilerini kullanırlar.

Dördüncü özellik “Yerel hizmettir.” Yerel yönetimlerin mesuliyetindeki hizmetler merkezi yönetimin hizmetlerinden farklıdır. Pek çok yapıda hangi hizmetleri kimin göreceği yasalarla belirlenmiştir. Literatürde dikey paylaşım olarak tanımlanan yapıyla merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında paylaşımlar yapılmaktadır. Çoğu zaman yerel yönetimlere verilen görevler daha çok yerel menfaatlere ilişkin görevlerdir.

Beşinci özellik “yerel personeldir.” Yerel yönetimler merkezi idareden ayrı personellere sahiptir ve bu personel yerel yönetimin gözetimi ve denetimi altında iş görür.

Altıncı özellik “mal varlığıdır.” Yerel yönetimler kendilerine ait mal varlıklarına sahiptir. Yerel yönetimlerin mal varlıkları ayırt edici bir özelliktir.

Yedinci özellik “yerel özerklidir.” Yerel yönetimler kendi mesuliyetlerindeki görevleri yerine getirirken özerk bir kimliğe sahiptirler. Bu özerklik yerel yönetimlere kendi politikalarını belirleme ve uygulamada bir serbestlik tanımaktadır (Şengül, 2016: 12-14).

Tüm bu özellikler oluşan yerel yönetim kavramının altını dolduran önemli kısıtlardır. Bu özelliklerden yoksun bir yapının yerel veya merkezi boyutta yetki ve sorumluluk altında olması beklenebilir bir durum değildir. Yerel yönetimler içerdikleri bu özellikler ile artık dünyada ve ülkemizde başat rollerden birini üstlenmektedir.

1.2. YERİNDEN YÖNETİM VE YEREL YÖNETİMLER

21.yy’da yerinden yönetim kavramı pek çok bağlamda tanımlanabilir. Böyle herkes tarafından sıkça duyulan bir kavramın pek çok tanımının yapılabilmesinin nedeni ayrı bilim dalları, farklı yönetim sistemleri ve tarihsel süreçteki farklı anlam içeriklerinden kaynaklanmaktadır. Farklı tanımların yapılmasına rağmen tüm dünya üzerindeki yerinden yönetim fikrinde önemli bir kargaşa olmamıştır.

Yönetim bilimi alanında ise Duman (1998: 4) yerinden yönetimi şöyle tanımlıyor: “Merkezden yerele doğru erk aktarımı.” Yönetim bilimi alanında hem yazınlarda hem de bugün bu bilim dalında eğitim veren kurumlarda adem-i merkeziyet yerinden yönetimin eş anlamlısı olarak kullanılabilir.

Yerinden yönetim veya Türkçe yazımda ki adem-i merkeziyet Uluslararası Toplumsal Bilimler Sözlüğü tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: Yerinden yönetim terimi özeysel hükümetten bölge/alan düzeyinde yasal bir kimlikle işlevsel olarak uzmanlaşmış bir yönetime erk transferi(Duman 1998: 496).

Bugüne dek oluşan yerinden yönetimle ilgili tüm bilimsel yazın ve tartışmaların çerçevesini oluşturan esas çıkış noktasının devletlerin yapılanma şekline doğduğu görülmektedir. Bu noktada ayrı bir çalışmada üniter devlet ve federal devlet yapıları ayrıntılı bir şekilde ele alınmalıdır. Bu kapsam dışında yerinden yönetim tüm yönetsel mekanizmaların tek bir elde toplanmasını ve buradan yönetilmesini ortaya koyan merkeziyetçi yönetim biçiminin antitezi olarak algılanmıştır.

Bu tanımdan sonra Türk yönetim bilimi literatüründe yerinden yönetim düşüncesi yerinden yönetimin siyasal mı veyahut yönetsel mi olacağı bağlamında yer edinmiştir. Bu durumda siyasal yerinden yönetim devletin mutlak otoritesini çeşitli devletçik veya devlet benzeri yapılar tarafından eşit olarak paylaşıldığı federal

oluşumların eklenerek bir üst organ oluşturdukları durumu ortaya koyarken yönetsel yerinden yönetim; merkezin kontrolündeki bazı hizmetlerin uygulamadaki zorunluluklardan ötürü taşradaki organlar eliyle yapılmasını ifade etmektedir (Bozan, 2017: 27).

Yönetsel yerinden yönetim, hizmetin türüne ve tatbik alanlarına göre ikiye ayrılmaktadır. Bunlar hizmet bakımından yerinden yönetim ve yer bakımından yerinden yönetimdir (Toprak, 2014: 34). Hizmet bakımından yerinden yönetim; muayyen bir işin merkezi yönetimin haricinde başka bir yapı tarafından görülmesini ifade eder. Yer bakımından yerinden yönetim: Belirli bir coğrafi alanın mahalli gereksinimlerinin yerine getirilmesi için kurulmuş yapılardır.

Bugün yerel yönetimler olarak ele aldığımız teşkilatlanma modelleri ise yer yönünden yerel yönetim prensipleri çerçevesinde kurulmuştur. Bu yerel yönetim teşkilatları merkezi yönetimin hiyerarşisinin dışında örgütlenmeleri dolayısıyla merkezi yönetim ile aralarında ast-üst gibi konumlamalar oluşmamıştır. Bu yerel yönetim birimleri olarak il özel idareleri, büyükşehir, il, ilçe belediyeleri ve köyler ele alınmaktadır. İdare hukuku bağlamında merkezi yönetim ile hiyerarşik bir bağı olmaması bu yerel yönetimlerin tam bağımsız örgütlenmeler olduğu anlamına gelmez. Merkezi yönetimin, yerel yönetimler üzerinde idari ve sosyal ilişkisinin yanında genel politikaların belirlenmesi gibi üst politik yapı olma durumu yadsınamaz bir gerçekliktir. Bunun yanında yerinden yönetim ile yerel yönetim arasındaki esaslı farklılıklardan birisi finansal farklılıklardır. Yerinden yönetimler merkezi bütçeden finanse edilirken yerel yönetim kuruluşları kendi gelirlerini oluşturabilme yeteneklerine sahiplerdir. Kendi bütçe ve finansmanlarını kendileri oluşturabildikleri içindir ki yerel yönetimlerin bir diğer ayır edici özelliği olan özerklik kavramı gündeme gelmiştir. Ekonomik bağımsızlık, aslen yerel yönetimlerdeki diğer tüm ayır edici özelliklerin çıkış noktasıdır. Tüm bu özellikler ile söylenişte benzer görünen yerel yönetim ve yerinden yönetimler birbirinden ayrılmaktadır.

1.3. YEREL YÖNETİMLERİN İŞLEVİ GÖREVİ VE ÖNEMİ

Yerel yönetimlerin günümüze gelene kadar pek çok tanımı yapılmıştır. Bugünden baktığımızda ise şöyle bir tanım yapabilmek mümkündür: İl, köy veya belediye gibi belirli bir sınırdaki hayatlarını sürdüren mahalli topluluğun birlikte yaşamaları nedeniyle gereksinim duydukları belirli hizmetlerin karşılanması için oluşturulan, karar organları seçmenler tarafından seçilerek belirlenen, idari ve mali

özerklikleri kanunlarla korunan ve kamu tüzel kişiliği elde etmiş yapılardır (Yıldırım, 2015: 14).

Bu işlevsel tanımın yanında siyaset ve yönetim bilimi alanlarında fikirler üreten farklı kuramcılara göre yerel yönetim olarak adlandırılan yapı merkezi yönetim ile merkezi yönetimin etki alanının giderek azaldığı veya maliyetli hale geldiği noktalar arasında oluşması gereken veya doğal olarak oluşan kurumlar olmasının yanında, halkı ülke yönetimine yakınlaştıran bir ara kurum olarak da görülmektedir.

Evrensel bir tanımda ise yerel yönetimler sınırları belli bir coğrafi alanlar olan il, köy, belde gibi yerlerde yaşayan insanların tümüne hizmet meydana getirmek için icra ve karar mercileri seçmenler tarafından seçilen kanuni olarak yapılandırılmış gelir ve personele sahip, yönetsel özerklikten faydalanan kamu tüzel kişiliğidir.

Yapılmış bu benzer tanımların ardından yerel yönetimlerin devlet yapılarındaki varlığına müteallik iktisadi, yönetsel ve politik hususların var olduğu somut bir gerçekliktir. Özellikle kent tarihinin ilk zamanlarından beri birikerek gelişen bu anlayış şekli demokrasi alışkanlıklarının oluşmasındaki önemiyle diğer tüm faydalarının önüne geçerek bir kültür oluşturmada önemli bir yer edinmiştir. Bunun yanında en büyük etkilerinden biri de yereldeki halkın yönetime katılabilme şansını veya kendi yaşam alanını yönetecek kişiyi tanıma fırsatı sağlayarak, yöneticilere ulaşabilme fırsatını yakalayabildiği sistematik olarak küçük ama yerelde değerli olan durumların varlığıyla demokrasiye olan güvenin artmasında vazgeçilemez bir konumdadır.

Yerel yönetimlerin önemli işlevleri arasında yerel hüviyetin oluşumu ve korunması, vatandaşlık, hemşerilik bilincinin geliştirilmesi hem merkezi hem yerel düzeyde siyasal faaliyetlere katılım olanaklarının artırılması ve farklı sosyolojik kesimlerin bir arada yaşamasını sağlamaya çalışması yer alır. Bu yönleriyle yerel yönetimler fazlacaişlevsel yapılar halinde karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu sosyal, psikolojik ve kültürel işlevlerinin yanında teknik işlevleri ile de dikkat çeken yapılardır. Teknik işlevlerle anlatılmak istenen yerel yönetimlerin belirli bir alanla sınırlanan kamusal hizmetlerin bölgedeki vatandaşların tercihlerine uygun şekilde yerine getirilmesinde ortaya çıkan durumlardır. Örneğin. Çöplerin toplanması, temizlik, alt ve üst yapı ulaşım vb. faaliyetlerden doğan memnuniyet veyahut aksaklıklardan ötürü oluşan memnuniyetsizlik karşısında hızlıca müdahale ve çözüm

bulunabilmesi yerel yönetimlerin merkezi idareye nazaran randımanlı kuruluşlar olduğunun göstergesidir (Ulusoy ve Akdemir, 2014: 52-54).

Tarih sahnesinde merkezi yönetimlere nazaran daha önce yer bulan yerel yönetimler, bugün merkezi yönetimlerin daha baskın olduğu dönemde dahi merkezi yönetimlerin bir kısım yükünü hafifletmektedir.

Başlıkta geçen üç hususu özetlemek gerekirse; yerel yönetimler demokrasinin en alt biriminden üst birimlere doğru işleyişinin sağlanmasının yanında küresel bir form kazanan kalkınma fikrinin bir dalı olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bu denli önemli misyonlara sahip olan yerel yönetim organları ülkelerin içinde buldukları pek çok farklı değişkene göre şekillenmekte ve bir vizyon oluşturmaktadırlar. Bu vizyonun oluşabilmesi için pek çok yazında göze çarpan en önemli unsur mevcut merkezi yönetimlerin ülkenin üniter ve federal oluşumu nezdinde yerel yönetimlerle aralarındaki ilişkileri nasıl kurduğu ve yönettiği ile ilgilidir.

Yerel yönetimlerin önemini belirtirken atlanmaması gereken ve günümüzde fazlaca karşımıza çıkan ulusal kalkınma için yaptığı faaliyetlerdir. Öyle ki yerel yönetimlere eleştirel bakış açısıyla yaklaşan pek çok düşünür dahi yerel yönetimleri özgürlüklerin gelişmesinde ve kamusal hizmetlerin ivedilikle, mahalli yapıya uygun olarak yapılmasında önemli bir rolde olduğunu kabul etmektedirler.

Küreselleşme hareketlerinin son çeyrek yüzyıldaki hızlı ataklarıyla şekillenen yeni dünya düzeninde geçmişten beri süre gelen kalkınma pratiklerine duyulan güven azalmaya başlamıştır. Bu süreçte ortaya çıkan boşluk yerel kalkınma planları için gayet kullanışlı bir alan olarak görülmektedir. Bu dönemde kalkınma uygulamalarında yaşanan en belirgin özellik, yukarıdan aşağı doğru olan kalkınma pratiklerinin aşağıdan yukarıya doğru yön değiştirmesi olmuştur. Bu yön değişimi ile birlikte yöresel dönüşüm hamleleri gündeme gelmiştir. Bugün sürdürülebilir kalkınma kavramının da giderek sosyal ve siyasal konjunktürde kendine yer bulmasıyla beraber yerel kalkınma hamleleri küresel kalkınmanın önemli faktörlerinden biri haline gelmiştir.

İlk bakışta yerel kalkınma deyince pek çok düşünürde bir fikir birliği meydana gelmemiş olsa da yerel kalkınma için ortaya çıkan en geniş çerçeveli tanımları yapmaya çalışırsak şöyle diyebiliriz: Müşterek bir coğrafi alanda yaşayan ve mahalli kaynakları paylaşarak kullanan idarecilerle girişimcilerin ortak amaç birliği içerisinde, düzenli

eylemlerde bulunarak mahalli alandaki sahip oldukları pozisyonları bir üst yapıya çıkarma gayreti ve başarısıdır (Gül, 2004: 204).

Yerel kalkınma hamlelerin belirli bir düzen ve asayişte olabilmesi bölgedeki kaynakların, hizmetlerin dağılımında adaletin sağlanması bununla beraber ortak bir planlamanın yapılabilmesinde ve kamusal faydanın gözetlenmesinde yerel otoriteler büyük önem arz etmektedirler. Bugün pek çok devlet teşkilatlanma reformlarında bütüncül ve sürdürülebilir kalkınma gayelerine gerçekleştirebilmek için yerel yönetimleri güçlendirme yoluna gitmektedirler. Kalkınma fikrinde yerelin önemli bir öge olarak düşünülmesinde sadece coğrafi sınırlar değil, aynı zamanda burada yaşayan vatandaşların ortak sosyolojik ve psikolojik dokuyu merkeze göre çok daha iyi tanımlamalarıyla oluşacak işlevselliktir. Bu işlevselliğin oluşmasında yerinde etkin bir biçimde alınacak kararlar önemli bir paya sahiptir.

Yerel kalkınma girişimleri asla ulusal kalkınmaya karşı ortaya çıkmış bir kavram değildir; aksine merkezi düzeydeki kalkınma planlarının birer açılımı olarak merkezi ilişkilerdeki girift durumların çözümlenebilmesi için önemlidir. Yine bölgesel dengesizlikler her devletin yapısında var olmuştur. Bölgesel dengesizlik dediğimiz zaman belli bir coğrafi alandaki tüm olumlu veya olumsuz durumların aynı devlete bağlı farklı bölgelerle eşitlik kastedilmektedir (Dinler, 1994: 123).

Ülke bütününde yer alan her bölgede bölgenin arz ettiği özellikler, gelişme potansiyeli ve kendine özgü sorunlara göre farklı mekânsal planlama yaklaşımlar izlenmeli ve farklı bölgesel politikalar üretilerek kararlılıkla uygulanmalıdır. Ülke geneli için alınacak iktisadi ve sosyal politika kararlarının bölgesel gelişme politikalarıyla tutarlı olması gözetilmelidir (Zengin, Başkurt, Bt.: Bs).

Ulusal veya küresel manada ortaya çıkan kalkınma kavramı, artık yerel kalkınma hamleleri ile kendine yeni bir yol açma çabası içerisine girmiştir ve iktisadi çerçevenin dışına çıkarak farklı alanlarda kendine göstermeye başlamıştır.

Bugün kalkınma dendiği zaman artık sadece ekonomi değil siyasal, sosyal, kültürel vb. alanları da içeren komple bir büyüme ve gelişme akla gelmektedir. Bu çok farklı yönlerde açılım sağlamış kavrama bugün uluslararası organizasyonlar çok büyük destekler vermektedirler. Örneğin Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu yerel kalkınma hamlelerine verdiği desteklerle yapılan hamleleri iyileştirerek yerel kalkınmadaki aksaklıkları azaltmaya yardımcı olmaktadır. Yerel kalkınma hamlelerine gelişmiş

devletlerin pek çoğunda fazlaca ilgi duyulmakta, gelişmekte olan pek çok ülke içinse hem gelişim göstermekte önemliyken hem de gelişmiş ülkelerle aynı organizasyonlarda beraber olabilmenin bir anahtarı haline gelmiştir (Çetin, 2006: 27).

Yerel kalkınmışlık düzeylerinin artırılmasıyla beraber yerel alanlarda yaşanacak verimli rekabet ulusal bazdaki kalkınma hamlelerini de tetikleyerek nihayetinde merkezi yapının daha geniş manada devletin de küresel alanda rekabete girebilir yapısını oluşturacaktır. Pek çok devlet yapılanmasında yerel yönetimlerin önemlilerinden biri belki de en önemlisi olan belediyeler yerel kalkınma noktasındaki büyük farkındalığı oluşturmaktadırlar. Merkezi yönetimler, belediyelere görev alanını kapsayan bölgelerde iktisadi ve sosyal kalkınmaya yönelik görev aktarımları yapmıştır. Yerel kalkınmanın işlevsel olarak sürdürülebilmesi için genel ilkeler belirlenmiştir ve yerel yönetim aygıtları bu sistem içinde hareket etmeye çalışmaktadırlar.

Bu genel ilkeler ;

- a) Yerel aktörlerin işbirliği
- b) Yerel girişimcilerin desteklenerek mevcudiyetlerinin artırılması
- c) Yerel planlamaların coğrafi konjonktürde ele alınması
- d) Yerel yönetim birimlerinin yol göstericiliği
- e) İş gücü ve istihdamın kalite gelişimi

f) Şehrin ekonomik yapısı göz önüne alınarak faaliyetlerin yürütülmesi şeklinde kalıplaştırılmıştır (Şentürk, 2004).

Bu ilkeler yerel yönetimlerin kalkınma hedefleri için yerel yönetim birimleri açısından önemli anahtar ve yol göstericilerdir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin ulusal kalkınma açısından rolleri ve usulleri ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Ancak mahalli vatandaşların yerel kalkınma hamlelerine bakış açıları ve yerel yönetimlere olan güven eşikleri yerel yönetimlerin ulusal kalkınmaya faydaları için önemli baremlerden gözükmektedir. Tüm bunlar yerel yönetimlerin işlevi ve önemi bağlamındaki ana hususlar olarak dikkat çekmektedir.

2. TARİHSEL ÇERÇEVE

2.1. YEREL YÖNETİMLERİN DÜNYADAKİ GELİŞİMİ

Bugün yerel yönetimler denildiği zaman konuyla ilgili veya ilgisiz birçok kişinin

aklında pek çok fikir oluşur. Ancak metodolojik bir yerel yönetim tanımı yapmak gerekirse belirli bir coğrafi bölgede yer alan yerel halkı asgari boyutta ilgilendiren tüm konularda hizmet üreten, karar organları o bölgedeki seçmenler tarafından seçilerek göreve getirilen ve kanunen oluşan, bütçe, personel ve haklara sahip olan, aynı zamanda yönetsel özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir (Özer, 1992: 28).

Bu tanıma kadar geçen süre zarfında yerel yönetimler pek çok aşamadan geçmişlerdir. Örneğin tarih sahnesinde yerel yönetimlerin ilk örnekleri asayiş, savunma ve askeri oluşumlar için yapılanan, daha çok merkezi yönetime ait sorumlulukların yerine getirildiği bir yapı olduğu görülmektedir (Yıldırım, 2015: 39). Aslen bu konudaki çıkış noktasını eski Yunan ve Roma kent yapıları oluşturmaktadır (Gökaçtı, 1996: 10). Yerel yönetimlerin küçük komünler olarak ortaya çıktığı tarihsel bir gerçekliktir. Ancak yerel yönetimlerin günümüz manasındaki ilk kurumsallaşma hamleleri yerel halkın karşılıklı ihtiyaçlarının gittikçe artması ve bu ihtiyaçları bireysel olarak karşılayamadıklarını fark etmeleri ve kentlerin gelişen burjuvazi ile birlikte ekonomik bir yapıya dönüşmesiyle başlamıştır ve bu süre zarfında bir miktar ilerleme göstermiştir. Bu ilerleme 16.yy'a kadar devam etmiş, 16.yy'dan itibaren ulus devletlerin ilerleme göstermesi ile ilk manadaki yerel yönetimler belli bir süre için ara bir kurum haline gelmişlerdir (Ökmen ve Parlak, 2010: 584).

Tarihsel süreçteki asıl gelişme ise Avrupa'nın modernleşmesinde ve siyasal olarak ayrışmasındaki en önemli etkenlerden olan Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi sonrası yaşanan gelişmeler sonucu oluşmuştur. Yaşanan göçler ve sanayileşmenin hızla artması farklı bir dönemin başlangıcı olmuştur. Yaşanmış tüm göç tecrübelerinde olduğu gibi yoğun nüfus hareketliliği çarpık yerleşimler, teknik yetersizlikler gibi sorunlar batıda yerel yönetimlere bilhassa da belediyeçiliğe yeni anlamlar yüklemiştir.

Belediye terimi ilk kez 1789 tarihli Fransız Kurucu Meclisinde kullanılmış daha sonra İngiliz Avam Kamarasında kullanılmaya başlanmıştır (Keleş, 2002: 29-33). 18.yy'ın sonu 19.yy'ın başından itibaren yerel yönetimler yerel hizmet birimleri olarak kendilerine yer bulmuş ve devletin bir parçası, merkez yönetimlerin kentlerdeki ofisleri olarak kabul görmüşlerdir (Ökmen ve Parlak, 2010: 584). Yaşanan gelişmeler doğrultusunda 19.yy devlete olan güvenin azaldığı, yerel yönetimlere daha fazla güven atfedildiği bir çağ olmuştur (Keleş, 1981: 152-155). 19.yy'daki bu güven artışı ile beraber 20.yy'da yerel yönetimlerin durumları farklılık göstermeye başlamıştır. Bu yüzyılda öz kaynak oluşturabilen yerel yönetimler; merkezi yönetimlerle olan

ekonomiye bağılı yaşanan vesayet ilişkisini bir nebze de olsa azaltmasından ötürü yerel hizmet noktasında merkezi idarelerin kısmen önüne geçmiştir. Bu dönemde yerel yönetimler altın bir dönem yaşamıştır. 21.yy ile birlikte yerel yönetimlerin hem vizyonu hem de misyonu farklılık göstermiştir. Bu yüzyılda küreselleşme ataklarıyla beraber yerel yönetimler; mahalli halk üzerinde, merkezi yönetim nezdinde ve uluslararası arenada farklı bağlamlarda geçişkenlikler yaşamıştır. 20.yy'da gündeme gelen ve oluşturulan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı bu dönem itibariyle özellikle kıta Avrupası yerel yönetimleri üzerindeki önemli düzenlemelerden biri olmuştur.

Tüm bu bilgiler ışığında yerel yönetimlerin günümüzde dahi, verdiği hizmetler, kullandığı kaynaklar, merkezi yönetimle olan vesayet ilişkileri bağlamında farklılıklar gösterdiği, bunun en büyük nedeni olarak ise yönetimlerin içine doğdukları coğrafyadaki demokrasi anlayışı, kültürel farklılıklar ve vatandaş davranışları yönündeki farklılıklar olduğu pek çok sefer ortaya konmuştur. Bu bağlamda tüm dünya üzerinde nesnel bir yerel yönetimler yapısından bahsetmek pek mümkün gözükmemektedir. Uygulama yöntemleri söz konusu ülkelerin yapılarına göre farklılıklar göstermektedir.

2.2. YEREL YÖNETİMLERİN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Yerel yönetimler kavramına bakıldığında günümüz manasındaki yerel yönetimlerin ortaya çıkışı Tanzimat sonrasıdır. Tanzimat Fermanı'nın ardından her alanda gerçekleşen yenilikler yerel yönetimlerde de kendini göstermiştir. Ancak Tanzimat sonrasındaki gelişmeleri daha iyi tahlil edebilmek için Tanzimat öncesini de incelemek gerekecektir.

İlk belediye teşkilatının oluşturulmasından önceki süreçte mahalli ihtiyaçlar klasik yapılar tarafından yerine getirilmekteydi. Pek tabii yerel demokrasi ve yerel seçilmişler bu dönem aralığında görülmemiş kavramlardı. Merkezi yönetim elemanları ve onların denetimindeki küçük tradisyonel kurumlar bu görevleri ifa ediyordu.

2.2.1. Tanzimat Öncesi Dönem

- Kadı: Yerel hayata dair denetim ve kontrol kadının mesuliyetinde idi. Bu düzenin sağlanmasında kadılık kurumuna yardımcı olmak üzere subaşı, imam, muhtesip ve mimarbaşı bulunmaktaydı. Mimarbaşı bugün belediyeler nezdindeki fen işleri ve imar müdürlüğünün görevlerini üstlenerek şehirde yeni bina yapılma süreçleri ve onarımları gerçekleştirilmesinde kadının izniyle görev yapabilmekteydi. Mimarbaşı

mesleki yetkinliği elinde bulunduran güvenilir mimarlar arasından atanmaktaydı. Kadının yardımcılarının bir diğeri olan subaşının iki esas görevi yerine getirdiğini görölmüştür. Bunlardan ilki yerel, vergilerin toplanmasını sağlayan mali görevi; ikincisi ise kolluk faaliyetlerini işleyişini ve denetimini sağlaması olarak belirtilmiştir. Kadının başka bir yardımcı olan muhtesibin görevi ise iş hayatının düzenlenmesi, ticari faaliyetlerin yasalara uygun bir şekilde yapılmasının sağlanması, yerli malının ve üretimin gözetilmesi görevlerinin yanında esnafın denetlenmesi, iş yeri açma ruhsatı, fiyat kontrolü gibi görevleri bulunmaktadır. Kadının mahalle yönetimindeki yardımcısı olarak görev yapan imam, muhtarlık biriminin kurulmasının önceki dönemde mahalle yöneticiliği görevini üstlenmiştir. İmamlar, mahallenin güvenlik ve düzeninin sağlanması yanında nüfus kayıtlarından da sorumludur (Ortaylı, 2008: 286). Tüm bu hizmetlerin görülmesinde kadılık kurumunun kendine ait bir bütçesi bulunmamaktadır.

- Vakıf: Kadılık kurumunun yanında vakıflarda, mahalli hizmetlerin görülmesinde farklı görevler üstlenmiştir. Vakıfların üstlendiği hizmetlerin pek çoğunun altyapı ve üstyapı faaliyetlerinde olduğu görölmektedir. Okulların yapımı ve yönetimi, temiz su ihtiyaçlarının giderilmesi, hamamların yaptırılıp işletilmesi yol, köprü ve çeşmelerin yapımında aktif görevler üstlenmişlerdir. Bununla beraber günümüzde de halen geçerliliğini koruduğu üzere sağlık ve sosyal yardımlaşma faaliyetleri de vakıfların icra etmiş olduğu görevlerdendir. Yapılan farklı yorumların sonucunda ortaya çıkan sonuca göre vakıfların yerel kalkınma ve hayat niteliklerinin sağlanmasında etkili bir rol üstlendiği kanısına varmak mümkündür (Şengül, 2016: 31).

- Lonca: Kadı ve vakıfların yanında loncalar da mahalli hizmetlerin yürütülmesinde farklı görevler üstlenmiştir. Meslek icra edenler tarafından oluşturulan loncalar mesleki etkinliklerin düzeni ve üretilen ürünlerin güvenilirliği loncalar tarafından sağlanmıştır. Loncaların görev alanlarını daha somut biçimde anlamamız için günümüz zabıta birimlerinin görev alanlarını incelemek yerinde olacaktır.

2.2.2. Tanzimat Sonrası Dönem

Belediyelerin kuruluş zamanı, tarihin eski dönemlerine, feodal dönemlere kadar uzanmaktaydı. Merkezi devletlerin ortaya çıkmasıyla beraber de yerel yönetimler her daim tartışma konusu olmuştur. Osmanlı'daki hakim merkezi yapının varlığı yaşanan yenilgiler ve buna bağlı kaybedilen toprakların çoğalmasıyla azalmaya başlamıştır. Bunun yanında yaşanan göç hareketleriyle beraber şehirlerde oluşan demografik

farklılıklar yereldeki hizmet beklentisini artırmıştır. Geleneksel kurumların yetersizliği yerel yönetimlerin revize edilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Tanzimat Fermanı ile beraber başlanılan yeni dönemde yönetim sisteminde yapılacak modernizasyonlar önemli bir hal almıştır. Dönemin bürokratlarınca yerel yönetimler iktidarı zedeleyebilecek kurumlar olarak gözüke de bu modernizasyonun önünde durmak kolay olmamış sadece kontrol altına alınması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu dönemdeki bürokratlar Kıta Avrupa'sında yaşanan yönetsel süreçleri mercek altına alarak bu noktalardan ilhamla oluşturulan yapılarla yeni bir yönetsel sürece adım atmış bu süreçte Fransa en önemli örneklerden birisi olmuştur (Şengül, 2016: 33).

Bu dönemde yerel yönetimler devlet yönetimi sistemi içerisinde kontrol içerisinde tutulabilen ve merkezi idarelerin tamamlanması için çalışan yapılar olarak algılanmıştır (Ortaylı, 1985: 26). Bu dönemde atılan ilk adım ve deneyim olarak İstanbul Şehremaneti görülmektedir.

- İstanbul Şehremaneti:

19.yy'ın sonlarında İstanbul'un nüfusunun bir milyona dayandığı tahmin edilmiştir. Yoğun göç ve şehirleşme hamleleri sonucunda gereksinimlerin değişmesi ve daha önce aktardığımız geleneksel kurumların yetersiz kapasiteleri Batı tarzı yapıların kurulmasında önemli etkenlerden olmuştur. Yaşanılan süreçlerin sonucunda ilk belediye teşkilatı olan Şehremaneti 1854 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur (Ortaylı,1974:116). Kurulan batı tipi yapının Fransız komün sisteminden esinlendiği ortak kanıdır. Kurulmuş bu yeni belediye kurumunun şehrin genel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik görevleri mevcuttur. Bunlar şehrin temizliği, güvenliği gibi temel esaslardır. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere yeni tip yerel yönetim yapılarının yerel demokrasiyi geliştirmek gibi bir amacı olabileceği düşünülmemiştir. İlk belediye deneyimindeki özelliklerden en dikkat çekici olanlardan biri, belediye başkanının ve meclisin merkezi yönetim tarafından atanıyor olmasıdır (Şengül, 2016: 35). Muhtemeldir ki bunun en büyük sebebi dönemin merkezi yapısının karizmasını korumaya yönelik olmasıdır. Bu ilk deneyimde belediye yönetimine görevleriyle doğru orantılı mali kaynaklar sağlanamamıştır. Bunun yanında yetişmiş personel eksikliğinin de yaşanması yerel yönetimleri merkezi idarenin müdahalelerine açık hale getirmiştir.

- Altıncı Belediye Dairesi

Yaşanılan sıkıntılar doğrultusunda bu sorunların nedenini bulabilmek için

İntizam-ı Şehir komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon İstanbul'daki ilk belediye deneyimini incelemiş ve sonucu bir rapor haline getirmiştir (Şengül, 2016: 36).

Komisyonun yaptığı çalışmaların sonunda İstanbul Belediyesi 1858'de 14 ayrı daireye ayrılmıştır. Galata-Beyoğlu'nu kapsayan bölgeye Altıncı Daire adı verilmiştir. Komisyonun belediyeyi 14 daireye bölmesinin en büyük nedeni yapılan çalışmaları tüm belediye yönetiminde değil pilot bölgeler oluşturarak denemek istemesi olarak görülmektedir. Bu yapının temel görevleri yine sokak ve yolların bakımı, ulaşım ve iletişimin yaygınlaştırılması, kanalizasyon ve temiz su ihtiyacının giderilmesi yanında tüm kentsel hizmetlerin görülmesi olarak belirlenmiştir. İstanbul nezdindeki bu ilk çalışmaların ardından taşrada da belediye birimlerinin kurulmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. 1864 Vilayet Nizamnamesi Osmanlı yönetsel sisteminde farklı bir noktaya geldiğinin en önemli kanıtlarından birisidir. Etkisini bugün dahi hissedebildiğimiz nizamname il idarelerinin temellerini oluşturmuştur. Kökten bir değişim getiren nizamname vilayet sistemine geçişe öncülük yapmıştır. 1864 Vilayet Nizamnamesiyle yönetsel sistemde 27 vilayet oluşmuştur. Yine bu nizamname ile birlikte vilayetlerde yerel yönetim birimlerinin kurulması öngörülmüştür. Nizamname ilk etapta Tuna Vilayetinde uygulanmaya başlanmış, 1867'den itibaren ise bütün ülkeye dağılmıştır. Bu nizamnamenin ardından 1871 yılında oluşturulan İdareyi Umumiye Vilayet Nizamnamesi ise 1864'deki nizamnameden ayrı olarak kimi değişiklikler içerse de bu değişiklikler esastan ziyade ayrıntıda kalan değişiklikler olmuştur.

Taşrada kurulmuş olan ilk belediyelere baktığımızda ortak özelliklerin liman şehirlerinde olduğu görülmektedir. Bunun en önemli sebebi olarak bu kentlerdeki ticaret ağlarının geniş olması gösterilmiştir. Bu ilk modern yapılı belediye çalışmalarının ardından Türk Belediye tarihi açısından Osmanlı Devletinin ilk anayasası olan 1876 Kanun-u Esasi önemli bir adım olmuştur. Bu anayasayla beraber İstanbul başta olmak üzere tüm diğer kentlerde belediye yönetimlerinin düzenlenmesi ve bu konuda kanunların yapılması öngörülmüştür ve nihayetinde 5 Ekim 1877'de bu kanun çıkarılmıştır. Bu kanunun ilk maddesi ile her kent ve kasabada bir belediye meclisi kurulması kararlaştırılmıştır. Pek çok tarihçiye göre 1877 tarihli kanun belediyelere aynı zamanda tüzel kişilik de kazandırmıştır. Bu kaniya varılmasını sağlayan iki ana husus, belediye meclisinin yargı önünde belediyenin çıkarlarının temsilcisi olduğunu güvence altına almış olması ve belediyeye kendi mallarını yönetme yetkisi vermesi olarak görülmektedir.

2.2.3. Cumhuriyet Dönemi

Yeni rejim siyasal manada kurumsallaşmaya önem atfetmiş şehirlerin yönetimi için belediyeler ön plana çıkmıştır. Belediye mevzuatının tüm ülkeyi kapsayacak biçimde ortaya çıkması 1930 tarihli ve 1580 sayılı kanunla gerçekleşmiştir. Bu dönemdeki yöneticiler savaştan yeni çıkmış ülkenin revize edilebilmesinde ve toplumun yeniden inşasında belediyelere önem vermişlerdir. 74 yıl boyunca yürürlükte kalan 1580 sayılı yasa artık günün gereklerini yerine getirememesi ile beraber 2004 yılında yürürlükten kalkmış, 2005 yılında 5393 sayılı belediye kanunu kabul edilmiştir. Yeni kanun; büyük bir biçimde yeni kamu yönetiminin içeriği olan performans yönetimi, hizmette kalite, verimlilik, etkinlik gibi temel prensipleri içermektedir. Bu kanunla beraber Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın da dikkate alındığı ortaya konulmuştur.

- Belediye

Kanuna göre bir bölgenin belediye olarak teşkilatlanabilmesi için 5000 ve üzeri nüfus gerekli görülmüş il ve ilçe merkezlerinde nüfus şartı aranmamıştır. İçme ve kullanma suyu havzalarında sit ve diğer koruma alanlarında meskûn sahası kurulu bir belediyenin sınırlarına 5.000 metreden daha yakın olan yerleşim yerlerinde belediye kurulamaz ibareleri yer bulmuştur (Şengül, R.2016:85). Aynı zamanda 5393 sayılı kanuna göre görev tanımı da yapılan belediyeler için şu ifadelere yer verilmiştir:

“Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi”

Belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeni de 5393 sayılı kanunla beraber belediyenin organları olarak belirtilmiş ve ayrı ayrı görev tanımları yapılmıştır.

- Büyükşehir Belediyesi

Kentleşme sürecinin giderek hızlanmasıyla beraber nüfus hareketlilikleri büyük şehirlere doğru yön kazanmıştır. Bu sayede hem finansal açıdan hem de siyasal açıdan güç kazanan büyük şehirler önemli merkezler haline gelmeye başlamıştır. Bu büyükşehirlerin yönetimi için model arayışlarına girilmiştir. 1961 Anayasası büyükşehir oluşumları için bir madde içermese de bu dönemde oluşturulan belediye birlikleri şehirlerdeki ortak hizmetlerin beraberce yapılmasını öngören bir yapıyı ortaya koyuyordu. 1982 Anayasası'nın 127.maddesi ise büyükşehir belediyelerinin resmi

altyapısını oluşturmuştur. Bu ilk aşamada yeni bir yerel yönetim modelinden ziyade metropollere özgü bir yapının varlığı formel yapıya kavuşturulmuştur. 1984 yılında 195 sayılı kanun hükmünde kararname ile büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Daha sonraki süreçte bu kararnamenin yerini 3030 Sayılı Kanun almıştır. Bu yapı geleneksel sistemin de yenilenmesine vesile olmuştur. Bu kanunla oluşturulan modelin Londra, Tokyo örneklerinden hareketle ortaya konulduğu belirtilmiştir (Şengül, R.2016:125). 3030 Sayılı Kanun belli bir süre temel altyapıyı oluştursa da 2004 yılında 5216 Sayılı kanununla yürürlükten kaldırılmıştır. Bu kanunla beraber büyükşehir belediyesi olabilme koşulları da farklılaşmış ve büyükşehir belediyesi tanımı şu şekilde yapılmıştır:

“Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idari ve mali özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” (Şengül, R.2016:125).

5216 Sayılı Kanun’un 4.maddesi ile de toplamda nüfusu 750.000’nin üstünde olan il belediyeleri kanun şartıyla büyükşehir belediyelerine dönüşebilecektir hükmü eklenmiştir. Büyükşehir belediyesinin organları olarak ise il belediyelerinde olduğu üzere büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye başkanı düzenlenmiştir.

3. YEREL YÖNETİMLERİN ULUSAL VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ

3.1. YEREL YÖNETİMLERİN ULUSAL İLİŞKİLERİ

Yerel yönetimlerin ulusal ilişkiler ağına bakacak olursak hem merkezi idare ile içinde bulunduğu ilişki ağını hem de halkla olan ilişkilerini ele almak ve yerel yönetimleri bu bağlamda incelemek gerekecektir.

3.1.1. Yerel Yönetimlerin Merkezi Yönetim İlişkileri

Dünyada üzerindeki devletlerin teşkilatlanması günümüzde merkezi idare ve yerel yönetimler olmak üzere iki farklı şekilde oluşur. Bu genel durum 20.yy’ın sonları ve 21.yy’da merkezi yönetimlerin baskın tarzlarından dolayı bir nebze uzaklaşmaya başlanmasından ötürü bu dönemde yerelleşmenin güçlü bir akım olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir (Özer ve Ayhan, 2018: 421).

Yerel yönetimlerin güçlerinin artması merkezi idarelerinin gücünü azaltıp azaltmayacağı, yerel yönetimlerin merkezi idarelerin alternatifi olup olmayacağı yerel

yönetimler ve merkezi idareler arasında yaşananlar pek çok düşünür tarafından tartışılan en önemli husus olmuştur.

Yerel yönetimler, çalışmanın önceki bölümünde de bahsedildiği üzere teknik görevlerinin yanında demokrasilerin kuvvetlendirilmesinde de önemli görevler üstlenmişlerdir. Bugün yerel yönetimler, özerk bütçeleriyle merkezi idareler ile münasebetlerinde önemli oyuncular haline gelmişlerdir. Özellikle değişen dünya düzeni ile birlikte tüm dünya üzerinde daha göz önünde konumlanmaya başlamışlardır. Yerel ve merkezi yönetim idare yapılarının içinde buldukları tartışmaların kahiri ekseriyetini yerel yönetimlerin merkezi yönetimden ne kadar bağımsız olabildiği yani yerel iktidarın muktedir bir yapıya dönüşüp dönüşmeyeceği üzerinedir. Son zamanlarda merkezi yönetimlerin yerel yönetimlere uyguladığı kontrollerin yapısı ve sıklığı dikkate değer bir şekilde değişmiştir. Bunun yanında yerel yönetimlerin yapısı da farklı yönlerden değişkenlikler göstermektedir.

Yerel yönetimlerin üniter yapılar içindeki pozisyonları dahilinde yapmış oldukları olumlu katkılar neticesinde merkezi idarelerin konuya bakışı önemli bir hale gelmiştir. Son zamanlarda merkezi idarelerin yerel yönetimler üzerindeki denetimlerinin resmi denetim biçimi olan doğrudan denetimden dolaylı denetime evrildiği gözlenmektedir (Özer ve Ayhan, 2018: 423). Bu dolaylı denetimin en önemli noktası yerel yönetimler üzerinde merkezi yapıların maddi denetimleridir. Merkezi idare yerel yönetimlerin transfer harcaması gibi harcamalarına karar ve sınırlama getirebilme gibi yetenekleri kendine eklemiştir. Bununla beraber merkezi idareler bazı teknik yerel işlemlerin nasıl yerine getirileceği konusunda düzenlemeler yapabilmektedir. Gündelik işleyişin dışındaki ilişki modellerine baktığımızda pek çok farklı literatürde göze çarpacak iki temel ilişki modelinden ilki yerel yönetimlerin mahalli bir bölgedeki hizmetlerin yerine getirilebilmesi için yönetsel bir vasıta olarak ele alınması bir başka deyişle yerel yönetim kuruluşlarının merkezi yapının birer elemanı veya temsilcisi olarak görülmesi ve bu şekilde yapılanmasını savunan model. İkinci temel modelde ise yerel yönetimlerin tümünün bazı kazanım ve vazifelerinin olduğu, iki birim arasındaki temasların ortaklık biçiminde olduğu vurgusu yapılmaktadır. Her iki modelin de eksikleri olduğunu ve tamamen kabul edilemeyeceğini savunanlar için ise ana eksenlerin dışındaki model olarak da güç-denge modeli meydana gelmiş. Bu modelde yerel ve merkezi yönetimlerin karşılıklı işbirliklerine ve tabiiyetlerine vurgu yapılmış ve herhangi bir üstünlük ilişkisi kurulmamıştır (Özer ve Ayhan, 2018: 123).

Bugün modern yerel yönetimlerin durumu ise iki pencerede incelenebilir. Bunlardan ilki özellikle 2000'li yılların ilk çeyreğinde pek çok kez duyulan, geniş etkilere sahip olan, sınırlı bağımlılıkları meydana getiren ve merkezi yönetimin yerel idareler nezdindeki zayıf müdahalelerini içeren, yerel yönetimler açısından belli özerkliklere sahip olunan durumdur. Bugün yerel yönetim, merkezi yönetim ilişkileri tartışmalarının geneli bu perspektifte yapılmaktadır. Özerk yapıda merkezi ve yerel yönetim ilişkileri, kanunlar çerçevesinde net bir şekilde ortaya konmuştur. Bu yapıda yerel idarenin merkezi idare tarafından denetlenebilir yapısının pek çoğu ortadan kalkmıştır. Yargı denetimi, bu sistemin frenleyicisi olarak yakın dönemde yapılandırılmıştır. Diğer pencerede ise görev ayrımı konusunda net bir yapı olmamasından ötürü yetkisel olarak geçişkenlikler mevcuttur. Bu iki idari yapı arasındaki ilişkiler pek çok devlette anayasal ve kurumsal tertipler ile belirlenmektedir. Durum böyle olunca da devletlerin yönetim tipleri, rejimleri, anayasal bağlılıkları, demokrasi kültürleri, siyasal katılım alışkanlıkları gibi farklı etmenler üzerinden içerik üretilmiştir. Yerel yönetimler ve merkezi idare arasındaki ilişkileri tam manasıyla ortaya koyabilmek için yerel yönetimlerin mevcut yapıdaki konumunun her devlet için ayrı ayrı analiz edilmesi gerekir.

3.1.2. Yerel Yönetimlerin Halkla İlişkileri

Son yıllarda kamu yönetiminde yapılan reformlar ile beraber yerel yönetimlerin hem idari yapıdaki konumunda hem de vatandaşlar üzerindeki farkındalığında yerel yönetimler açısından olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle kamu yönetiminde yaşanan vatandaş/müşteri konumlandırmasındaki paradigma farklılığının oluşması vatandaşa en yakın olan yerel yönetim kuruluşlarının halk üzerindeki farkındalığında da önemli bir etken olmuştur. Yerel yönetimler kuruldukları coğrafyada bulunan vatandaşları birebir ilgilendiren hizmetleri yerine getirdikleri için yerel halka merkezi idarelerin olmadığı ve olamayacağı gibi telkinlerle kendilerini farklı konumlara getirebilmektedirler. Bu sebeple yerel halk ile yerel yönetimler arasındaki geçişkenlikler bir hayli fazladır.

Yerel yönetimler merkezi yönetime nazaran daha küçük coğrafi alanlarda ve kısmen daha küçük sosyolojik çeşitliliğin içinde kendilerine yer bulmaya çalışmaktadır. Bu yönleriyle avantajlı gibi görünen yerel yönetimler, merkezi idarenin siyasal baskıları ve yakın mesafeden toplumsal baskılarla çalışmalarını yürütmek durumunda kalmaktadırlar. Bu doğrultuda hizmetlerin çeşitlenebilmesi veya problemlerin fazlaca

büyümeden çözülebilmesi için planlı bir vatandaş duyarlılığı ile hareket etmelidirler (Özer, 2013: 30).

Bununla beraber idari yapılar vatandaş nazarında dikkat çekebilmek için vatandaşı ve mahalli konjonktürü olabildiğince iyi tanımalıdırlar. Yerel yönetimler mahalli bir alanda hizmet veren yapılar oldukları için yerel vatandaşın kafasındaki idari anlaşmazlığı gidermek ve kendini sürekli yenileyerek tanıtmak ve kanıtlamak zorundadır. Bu zorunluluklar dahilinde yerel yönetimler oluşturdukları dillerle halk ile sürekli iletişim halinde olmalıdırlar (Özer, 2013: 31). Bu hızlı ve yerel iletişimin güçlülüğü dahilinde yerel halkın memnuniyet düzeyi ve yerel yönetime verdiği değerin arttığı pek çok kez görülmüştür. Eryılmaz'ın (2017: 132) da aktardığı üzere kamusal hizmet veren yönetimlerin etki alanı ne kadar küçülürse vatandaşların talep ve beklentilerini daha hızlı belirlemek ve hoşnutluklarını artırmak da o denli kolaylaşmaktadır. Bunun en temel nedeni yerel yönetim ve vatandaş arasındaki iletişim yapısıdır.

1995 Yılında yapılan IRI (International Republican Institute) çalışması Turkey, Survey Results: Attitudes and Priorities of City Dwellers, Washington D.C., USA: IRI. sonuçlarına göre de vatandaşların memnuniyetleri kurumlar yerelleştikçe artmaktadır. Buna göre vatandaşın memnuniyeti belediyeye göre mahallede, Ankara'ya göre belediyede daha fazladır (Akyıldız, 2012: 44).

Bu araştırmalardan ortaya konulan sonuç: Gündelik beklentilerin yerel yönetim birimleri tarafından çözümlenmesi vatandaş beklentilerinin hızlıca yerine getirilebilmesi vatandaşın memnuniyet seviyesini artırırken aynı zamanda vatandaşın gözünden yerel yönetimlerin işlevselliğinin sağlanmasında etkili olacaktır.

Bu bağlamda vatandaşlar, yerel yönetimleri gereksinimlerin hızlıca iletilip yerel eksikliklerin ivedilikle çözüme kavuşturulacağı birimler olarak görmektedirler. Yerel yönetimler tüm bu ifadeler doğrultusunda tamamıyla yerel vatandaşlarla sıkı ilişkiler kurma ve yönetebilme alanlarıdır. Bunun en önemli sebepleri, sadece o coğrafyadaki seçmenlerin oylarıyla göreve gelebilmeleri, yerel vatandaşın sıkı denetiminde hizmetlerini sunmaları ve her an hızlıca ulaşılacak bir lokasyonda görev yapmalarıdır (Özer, 2013: 33). Vatandaşların yerel yönetimlerden hizmet beklentisinin olmasının yanında yerel yönetim ve vatandaş ilişkilerinin birde sosyolojik ve psikolojik yönleri mevcuttur.

Merkezi idarelerin aşırı korunan ve ulaşılması zor konumlarının yanında yerel yönetimler pek çok vatandaş tarafından daha kolay ulaşılabilir olması yönüyle önem arz

etmektedir. Vatandaşlar hem katılımın merkezi yönetime nazaran daha kolay olması hem de yöneticileriyle hemşericilik bağları doğrultusundaki tanışıklar aracılığıyla kendilerini yerel yönetim birimlerinde daha rahat hissedebilmektedir.

Yerel yönetimlerin bütün bu özellikleriyle vatandaş üzerindeki karşılığı hem yerel hizmetlerin hızlı ve amaca uygun olarak çözümlenmesi açısından hem de demokratik katılımın rahatlığı ve ulaşılabilir olması sebepleriyle merkezi yönetime kıyasla çok daha fazladır.

Yerel yönetimlerde yapılan halkla ilişkiler faaliyetleri neticesinde yerel yönetimlerin meşruiyet alanları da artabilmektedir. Vatandaşların, yerel yöneticilerin yapmış olduğu politikalara vermiş oldukları destekler ile beraber yerel yönetimlerin elleri daha güçlü hale gelmektedir.

Yerel yönetimler ve halkla ilişkiler ayrı disiplinler olsalar da özellikle günümüzde yerel yönetimler için görmezden gelinemeyecek bir ihtiyaçtır.

Ali Kaya'ya (1989: 153) göre:

- Yönetimin izlediği politikaları halka benimsetmek,
- Halkın yönetimle, yönetimin halkla olan ilişkilerini kolaylaştırmak,
- Kamu hizmetlerinin görünürlüğünü artırmak,
- Hukuki ve idari kararların halkla paylaşılmasını sağlamak,

yerel yönetimlerin halkla ilişkiler çalışmalarında yapması gerekenler olarak sayılabilir. İletişimin bu denli geliştiği bir dönemde kamuoyu oluşturmak, yerel yönetimler için vazgeçilemeyecek bir husus olarak kendine yer bulmuştur. Yerel yönetimler halkla ilişkiler çalışmalarını gerek basın yayın organları gerekse kendi kurumlarınca oluşturdukları birimlerce örneğin mavi/beyaz masa gibi çalışmaların yanında broşür, kamuoyu araştırmaları ve diğer araştırmalarla da yapabilmektedir. Günümüzde halkla ilişkiler artık görmezden gelinilecek bir alan değildir.

3.2. YEREL YÖNETİMLERİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ

3.2.1. Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkilerdeki Rolü

Günümüz dünyasında kamu idaresinin mahalli kısmında büyük önem arz eden yerel yönetimler, bu kazanımlarını etkili hizmet sunabilmelerine ve yerel demokrasinin önemli bir boyutta hayata geçirilme alanları olması nedeniyle elde etmiştir. Gelişen ve değişen dünyada yaşanan sosyolojik, demografik, teknolojik farklılıklar yerel yönetimlerin de değişen bu süreçlere adapte olması zorunluluğunu meydana getirmiştir.

Özellikle sanayileşmenin yerel yönetimlerin görevlerinde ortaya çıkardığı değişiklikler, göz ardı edilemeyecek seviyelere ulaşmıştır. Şehirlerin bugün ekonomi başta olmak üzere kültür-sanat, spor gibi alanlarda da önemli roller oynaması, şehirlerin yerel yönetimlerinin işlevsel sınırlarını genişletmiştir.

Bugün yerel yönetimlerin etkinliklerinin ülke sınırlarının ötesine geçecek şekilde ilerlemesi ve merkezi idarenin politikalarının dışında kendini gösterebilmesi, yerel yönetimlerin uluslararasılaşması olarak gündeme gelmektedir. 20. yüzyıl ile beraber merkezi yönetimlerin uluslararası siyasete daha fazla önem vermesiyle yerel yönetimler arasındaki iletişim ve etkileşim ağı da başlamıştır. Çalışmanın önceki bölümlerinde de geçtiği üzere yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde ülkelerin yönetim tarzları, hukuki çerçeve, kent tarihi, coğrafya, demografik yapı, ekonomik düzey, yöneticilerin uluslararası ilişkilere bakışı ve tecrübesi oldukça önemlidir (Daoudow, 2013: 78). 20. yüzyıldaki başlangıçla beraber 21. yüzyıl; uluslararası kuruluşlar ve bütünleşen dünya düzeniyle beraber yerel yönetimler için kuvvetlenme ve fonksiyonların çoğaldığı hizmetlerin çeşitlenmesi için çaba gösterildiği bir dönem olmuştur (Berk, 2003: 47). Günümüzdeki bölgesel, ulusal veya uluslararası işbirlikleri de yerel yönetimlerin uluslararası konularına etkiye bulunmaktadır. Uluslararası ilişkiler bağlamında yerel yönetimler ile merkezi yönetimler arasında çelişkilerden doğan bir ilişki mevcuttur. Pek çok zaman yerel yönetimler merkezi idareler nezdinde uluslararası sahneye çıkmalarına rağmen kimi zaman merkezi idareler dışında faaliyetler gösterebildiği de görülmektedir. Bununla beraber görülebilecek farklı bir durum ise uluslararası yapıların yerel yönetimlere müdahale edebilme potansiyelidir. Yerel yönetimlerin uluslararası kurumlarla doğrudan etkileşimi sebebiyle merkezi idarenin bu durumdan ötürü devre dışı kalabileceği kanaati bu konudaki tartışmaların bir başka noktasıdır.

Bu konudaki tartışmaları en aza indirmek için pek çok bilim adamı “gönüllü mağdur” yaklaşımını ortaya koymuştur. Bu yaklaşıma göre yerel-uluslararası etkileşiminin merkezi yönetimin vereceği salahiyet ile mümkün olacağı, bundan ötürü de yerel-uluslararası etkileşiminde merkezi idarelerin “gönüllü mağdur” olduğu yönündedir (Özmen, 2018: 42). Yerel yönetimlerin uluslararası arenadaki faaliyetlerinin pek çoğunun kabul ve onay aşamasında merkezi idarenin varlığı ve yaklaşımı mutlaktır. Yine yerel yönetimlerin uluslararası kurumlarla beraber yapacağı faaliyetlerde hukuki çerçevenin oluşmasında, politika olarak desteklenmesinde ve mali yükümlülüklerin yerine getirilebilmesinde en önemli yapı merkezi idarelerdir. Tüm bu durumlar ışığında

yerel yönetimler uluslararası arenada merkezi idare ile bağımlı olarak gözükmese de pek çok açıdan merkezi idareye bağımlıdır (Daoudow, 2013: 81).

Uluslararası faaliyetler açısından belli ölçülerde de olsa yetkilendirilen yerel yönetimlerin uluslararası faaliyetleri, bir kamu kuruluşu oldukları için gerek sivil toplum gerekse diğer devlet harici oyuncuların faaliyetlerinden farklıdır. Bu farklılığın en temel nedenleri olarak kamu kaynaklarını kullanmaları ve yine meşruiyetlerini kamudan almaları gösterilebilir (Daoudow, 2013: 81).

Ancak kamusal meşruiyet ve kamu gücünün kullanılmasının yanında yerel yönetimler uluslararası ilişkilerinde belli başlı yükümlülüklerle de sahiptir. Pek çok merkezi yönetim yerel yönetimlere uluslararası alanda faaliyet hakkı tanırken yaptığı yasal düzenlemelerle direkt veya endirekt olarak milli dış politikayla uyum ve karşıt olamama şartı getirmektedir. Bu şekilde devletlerin uluslararası alanlardaki yükümlülüklerinin zarar görmesinin önüne geçilerek aynı zamanda milli çıkarlar korunmuş olmaktadır. Bu noktada pek çok uluslararası ilişkiler uzmanı bu şartlandırmalar ile beraber devletteki tüm uluslararası ilişki faaliyetlerinde devlet dış politikasının ve menfaatlerinin zımnen emredildiği şeklinde yorumlanmıştır (Daoudow, 2013: 89). Bu çatışma ve örtüşmelerin yanında bazı yerel yönetimler kent markaları sayesinde uluslararası sahnede belli bir role sahip olabilse de pek çok yerel yönetim için bu pek mümkün değildir. Merkezi idarenin desteği uluslararası sahnede etkin olmak için önemlidir.

Yerel yönetimlerin arasında oluşan uluslararası faaliyetler iki farklı biçimde oluşabilmektedir. Bunlardan ilki yerel yönetim birimlerinin uluslararası kurum ve kuruluşlara üye olarak faaliyette bulunması iken bir diğer biçim farklı coğrafyalardaki yerel yönetimlerin birbirleri ile “Kardeş Şehir” anlaşmaları imzalamalarıdır. Bu ikinci biçim çalışmamızın temelini oluşturduğu için ileriki bölümlerde ayrıntılı olarak irdelenecektir. Bu bölümde birinci türün örneklerini inceleyeceğiz. Yerel yönetimlerin uluslararası sahnede faaliyetlerde bulunabilmek için üye oldukları uluslararası birimlerin bazıları şunlardır:

- Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG):

Habitat 2 konferansı sonrasında ilk adımı atılmış bir yapıdır. UCGL 2004 yılıyla beraber faaliyetlerine başlamıştır. Merkezi İspanya'nın Barselona kentidir. Temel maksadı, yerel yönetimlerin sesi ve tüm dünya coğrafyasında temsilcisi olmakla

beraber, yerel yönetimlerin çıkar ve amaçlarını korumak olarak belirtilmiştir. UCGL bugün yerelyönetimler nezdinde önemli bir bilgi ağına sahiptir.

UCGL her kademedeki ve farklı coğrafyalardaki yerel yönetimlerin seslerini duyurabilecekleri bir sahne sunmaktadır. UCGL aynı zamanda yerel yönetimlerle ilgili tüm konularda BM’de yerel yönetimlerin resmi sözcüsü konumundadır (Akman, 2017: 493).

- Avrupa Bölgeler Meclisi (The Assebmly of European Regions-AER):

Avrupalı siyasetçiler tarafından 1985 yılında kurulmuştur. Hizmette yerellik ilkesi temel felsefesi olarak kalıplaşmıştır. AB için “Avrupa 2020” stratejisini geliştirmiştir (Akmen, 2017: 493).

- Avrupalı Kentler Birliği(Assoiatinon of European Cities- Eurocities):

Avrupalı Kentler Birliği 1986 yılında kurulmuştur. İçerisinde Avrupa’nın ehemmiyetli başkent ve büyükşehirlerini barındırmaktadır. Amacı, üye kentlerin sosyal, ekonomik ve kültürel birliktelikleri sağlamak ve devam ettirmektir. Bunun yanında sürdürülebilir bir gelecek çalışmaları için çeşitli araçlar geliştirme çabası içindedir. Merkezi Brüksel’de bulunan birliğe AB’ye üye ülkeler tam üye kanumundadır (<http://www.eurocities.eu>).

- Türk Dünyası Belediyeler Birliği(TDBB):

Türk dünyası için büyük önem arz eden Türk Dünyası Belediyeler Birliği’nin kuruluş kararı, 21 Ekim 1996 yılında Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan’ın katılımlarıyla gerçekleşen Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları IV. Zirvesinde alınmıştır. Bunun ardından yapılan çalışmalar sonucunda Türk dilinin konuşulduğu yerler ile bunlarla kültürel bağı kurulan coğrafyalardaki şehirler ile ilgili çalışmalarda bulunmak için 2013 yılında TDBB kurulmuştur. Bugün 1100’den fazla üyesi ile beraber birliktelik faaliyetlerini yürütmektedir.

Türk Dünyası Belediyeler Birliği, kuruluş amaçlarına uygun olarak aşağıdaki alanlarda çalışmalar yapabilir:

- a) Kent ve Kent Yönetimi

Örnek uygulamaları takip etmek ve üyelerini bilgilendirmek, kent rehberlik hizmetlerinin verilmesini sağlamak, kent yönetimlerinin idari ve mali kapasitelerinin

geliştirilmesi için her türlü eğitim, araştırma ve benzeri etkinlikler düzenlemek, kentleri fiziki, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişim için bilinçlendirmek, eğitim, araştırma çalışmaları yapmak, ortak proje hazırlamak ve uygulamak.

b) Belediye Hizmetleri

Belediyelerin altyapı, üstyapı ve hizmet alanlarındaki çalışmalarını yerine getirmelerine destek olmak, üyelerin ulusal ve uluslararası hibe, fon, kredi ve benzeri kaynaklara ulaşmasında rehberlik yapmak ve ticari işletmeler kurulması amacıyla, belediyelere danışmanlık ve proje desteği sağlamak ve uygulamak, konuyla ilgili tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek, kurulmasını teşvik etmek ve desteklemek, bu hususlarda işbirliğini ve koordinasyonu sağlamak, üye belediyelerde “e-belediye”, “kent bilgi sistemi” vb. bilişim ve teknoloji uygulamalarının gelişmesine teknik destek sağlamak.

c) Sosyal ve Kültürel Hizmetler

Kentlerin kendi tarihi ve kültürel kimliklerini koruyucu çalışmalar yapmak, kentlerde kültür ve sanatın gelişimine yardımcı olmak, sağlık ve turizm amaçlı termal tesis, otel, motel ve sosyal tesisler kurmak, belediyelerin korunmaya ve yardıma muhtaç insanlara yönelik çalışmalarına destek olmak, insan, hayvan ve çevre sağlığını korumak ve sporun çeşitli kollarına katılımı arttırmak amacıyla etkinlikler düzenlemek, bilinçlendirme çalışmaları yapmak, belediyelere danışmanlık ve proje desteği sağlamak, konuyla ilgili tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek, kurulmasını teşvik etmek ve desteklemek, bu hususlarda işbirliğini ve koordinasyonu sağlamak.

d) Eğitim Hizmetleri

Türk Dünyası Belediyecilik ve şehircilik anlayışının ve uygulamalarının geliştirilmesi imkânlarını araştırmak, özgün modeller oluşturma arayışlarını desteklemek, çalışma alanıyla ilgili bülten, dergi, kitap, rapor ve benzeri süreli ve süresiz yayınlar yapmak, araştırmaları desteklemek, görsel ve işitsel dokümanlar üretmek, web sitesi, portal vb. çalışmalar yapmak, İlgili mevzuat kapsamında gerekli izinler alındıktan sonra Birlik bünyesinde, eğitim ve araştırma merkezi, bilgi merkezi, enstitü, kütüphane kurmak, benzer faaliyet yapan kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, ortak projeler yürütmek, belediyecilik ve şehircilik bilimini teşvik etmek, kitaplıklar kurulmasını sağlamak, belediye çalışanlarına meslek içi eğitimler için kurslar açmak, meslek ve beceri kursları, iş eğitim merkezleri açmak, belediyecilik ve şehircilik

konularında, genel konferanslar düzenlemek, amaca uygun geziler organize etmek, birlik üyelerine, hükümet vs. belediyelere hukuki, malî ve teknik sorunlar hakkında istekleri üzerine bilgi vermek; belediyecilik ve şehircilik kanunlarına ilişkin hükümetler ve belediyeler tarafından istenildiği takdirde danışma hizmeti niteliğinde görüş vermek

e) Uluslararası İlişkilerin Geliştirilmesi

Belediyeler arasında bölgesel ve uluslararası ilişkileri ve işbirliğini oluşturmak ve geliştirme, yerel yönetim alanında çalışma yürüten uluslararası birlik, dernek, vakıf ve iletişim ağları ile eğitim ve araştırma kuruluşlarına üye olmak, işbirliğinde bulunmak, ortak projeler yapmak, uluslararası yerel yönetim kurumlarının toplantı, seminer, konferans ve benzeri etkinliklerine katılmak veya birlikte düzenlemek, birlik yukarıdaki fıkralarda sayılmış olsun veya olmasın, şehir ve şehir yönetimi ile ilgili hizmetleri ve belediyeler arasında işbirliği ve koordinasyonu gerçekleştiren her türlü hizmete yönelik faaliyetler yapar, yaptırır, teşvik eder, uygun proje ve faaliyetlere mali, teknik ve idari destek sağlar, yapılan çalışmalara katılır (http://www.tdbb.org.tr/?page_id=38&long=tr).

Tüm bu örneklerin nihayetinde yerel yönetimlerin çalışmalarının ülke sınırlarının dışına taşacak bir biçimde yapılması ve bununla beraber merkezi dış politikayı hem etkilemesi hem de ondan etkilenmesi yönündeki uygulamalarla yerel yönetimlerin uluslararası arenadaki rolünü belirleyen ve yerel yönetimleri uluslararasılaştıran araçlar olarak nitelendirilebilir.

3.2.2. Yerel Yönetimler ve Küreselleşme

Küreselleşme günümüzün en moda ve kullanışlı tabirlerinden biri olarak sürekli karşı karşıya kalınan ve belki de koşulsuz olarak içerisinde bulunulan bir kavramdır. Konunu ileriki aşamalarında daha kapsamlı bir tanımının yapılacağı küreselleşme kavramının kısa bir tanımı yapılacak olursa en temel şekilde şunlar söylenmektedir. Dünyamızın içinde oluşan tüm değişim ve dönüşüm aşamalarının rasyonel bir biçimde kavramsallaştırılması. Yapılabilecek başka küçük bir tanıma göre ise dünyanın daralması ve dünyalılık anlayışının yerleşmesi. Oluşan dünyalılık bilinci ile devletler nezdindeki farklı kültürel, ekonomik, ideolojik ayrışmaların minimuma indirilmesine değişik kültür, inanç ve isteklerin ortak bir potada karşılanabilmesine ve küresel birleşimin sağlanmasına önemli derecede katkıları olabileceği aktarılmaktadır. Bununla beraber küreselleşme kavramının çağdaşlaşma hamlelerine, teknolojik gelişmelere,

uluslararası ilişkilerin gelişimine yardımcı farklı alanlardaki konuları da kapsayan geniş bir kavram olduğu unutulmamalıdır (Sezer, 2008: 22).

Bu bağlamda küreselleşmeyi uluslararası aksiyon yeteneklerinin ve etkinliklerinin çoğalması olarak ifade eden fikre göre bu süreçte merkezi idareler hâkimiyet ve liderlik rolünü küresel oyunculara bırakmaktadır.

“1980’lerden sonra belirginleşen, ulus devletlerin yapısını ve işlevlerini olduğu kadar geleneksel dünya dengelerini de değiştiren ve yerinden oynatan ve yeni bir hiyerarşik yapılanmaya yol açan, bu anlamda ‘Yeni Dünya Düzeni’ adını alan ekonomik, siyasal, toplumsal ve teknolojik anlamda Batı merkezli değişim ve dönüşümleri içeren ve dünya ekonomisinin tek bir bütün olmaya yönelmesi küreselleşme olarak adlandırılmaktadır. Küreselleşme; ekonomi, politika, ekoloji, kültür ve sivil toplum alanlarındaki oluşumların yan yana ancak birbirlerine indirgenemeyen bir şekilde oluşmasını sağlayan ve ulus sadece ulus devletlerin rolünü geri plana iten ve ulus ötesi aktörlerin yön verdiği bir süreçten ziyade, bir politik-ideolojik eğilimi (globalizm) ve toplumların karşılıklı bağlılık ağlarının oluşturduğu ‘dünya toplumu’ gibi sosyolojik bir oluşumu da ortaya koymaktadır. Küreselleşme bütünüyle yeni bir olgu değildir. Yüzyıllardır teknoloji, mal ve sermaye ülkeler arasında karşılıklı değişime konu olmaktadır. Küreselleşme henüz devletin ötesine geçememiş ve işgücü ve kaynaklar tam olarak hareketli olsa da ulusal sınırlar kaybolmamıştır.” (Sezer, 2008: 26).

Küreselleşme hamleleri 17. Yüzyılda başlayıp günümüz 21. Yüzyıla kadarki zaman diliminde tek düze gelişme kaydetmemiştir. 17. Yüzyıldan 20. Yüzyıla kadar olan küreselleşme hamleleriyle 20.yüzyıl sonrası yaşanan küreselleşme hamlelerinde önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu alanda çalışanların yakından takip ettiği üzere 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren iletişim ve ulaşımda yaşanan hızlı gelişmeler küreselleşmenin bu denli hızlanmasında büyük öneme sahiptir. Küreselleşmenin bu kadar hızlanması bireysel, kurumsal, yönetsel, mali vb. ilişkilerin de şekillerini değiştirmiştir. Küreselleşmenin devlet bünyesinde sebebiyet verdiği dönüşümler ve varyasyonlar kamu idaresi ve yerel yönetimler üzerinde önemli etkiler oluşturmuştur. Yönetim anlayışlarındaki yaşanan değişiklikler farklı gelişmişlik düzeyindeki birçok merkezi ve yerel yönetimi etkisi altına alabilmekte ve bu sayede reform süreçlerinin başlamasına vesile olabilmektedir. Bu reform süreçlerinde her devletin önel, ekonomik, siyasal ve sosyal yapılarının belirleyici etken olmalarının yanında dikkat çekici noktanın küreselleşme faaliyetleri olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir.

Küreselleşmeyle beraber merkezi idarelerin egemenlik devirlerinin bir kısmı, uluslararası kurum ve kuruluşlara giderken, bazı yetki devirleri yerel yönetimlere doğru yapılmıştır. Küreselleşmenin merkezi ve yerel yönetimlerin şekillendirilmesinde artan etkisi açık bir şekilde ortadadır (Özmen, 2018: 25).

Küreselleşme ile beraber değişen yönetim tarzları, yerel yönetimlere de sirayet etmiş karmaşık ve yoğun yapılardan daha basit ve sade şekillere doğru değişimler gerçekleşmeye başlamıştır. Gelişen teknoloji ve iletişim ağları da hem hizmet üretimi hem de vatandaş odaklı çağrı ve geri bildirimleri hızlandırmıştır. Tüm bunlar yapılan hizmetlerin denetlenebilirliğini de değiştirmiştir.

Değişmekte olan bu yapıların beklentileri karşılayabilmesi ve değişen aktörlerle uyum içinde çalışabilmesi için geçmiş yönetici örneklerinin dışında daha fazla girişimci özelliklere sahip idarecilere ve çağa uygun, nitelikli insan kaynağına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da küreselleşmenin beşeri faktörlerinden biridir.

Küreselleşmenin hızının artmasıyla ulusal-uluslararası ve yerel bazlı problemlerin birbirine yakın hale gelmesi bu üçlü içinde yerel yönetimlere küresel bir kapsam kazandırmıştır. Örneğin, yenilenebilir enerji sorunlarının küresel bir sorun olmasının yanında yerel yönetimlerin de önemli bir sorunu olarak karşımıza çıkması ve hatta daha da ileri giderek çözümü için ana aktörlerden biri olarak gerekli çalışmalarını kendi bünyelerinde yapmalarının istenmesi ve/veya bu çalışmalarını zımnen yapmaları yerel yönetimlerin küreselleşme yansımaları olarak gösterilebilir.

Yükselen küresel yarış yönetsel varyasyonları zorunlu bir hale getirirken yerel yönetimleri de yaşanan rekabetin bir parçası haline getirmiştir. Bugün küreselleşmenin merkezi idareleri kısıtlayıcı etkileri ve yerel birimleri ekonomik ve yönetsel açıdan rekabetin bir parçası haline getirmesi, yerel yönetimlerin güçlenmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Günümüzde pek çok alandaki küresel meseleler tartışılırken çözüm arayışlarında merkezi idarelerin yanı sıra yerel yönetimlerin etkili konumları kabul görmektedir (Sezer, 2008: 26). Yerel yönetimlerin devlet yapısı içerisindeki konumuna dair oluşturulan fikirler, devletin merkezi ve yerel yönetimler arasında paylaşılması noktasında etkinlik ve katılımcılığa dayanmaktadır (Tekeli, 1983: 3-23). Küreselleşmenin kentlere bir diğer etkisi ise iktisadi küreselleşme ile beraber yerel yönetimlerin özel sektörler ile beraber hareket etme olanağı vermesidir. İktisadi küreselleşme, kentleri ve yönetimlerini kamusal hizmet anlayışının yanında ekonomik hedef ve faaliyetlere yönelmektedir (Özmen, 2018: 27).

Tüm bu anlatılanlar ışığında küreselleşmenin yerel yönetimler açısından iki önemli etki alanı göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki küreselleşme hamleleri yerel

yönetimlerin etkinlik ve fonksiyonellik elde edebilmesi açısından sürükleyici bir kuvvet olmasıdır. İkinci etki alanı ise toplumsal yapıda meydana gelen farklılıklar, daha şuurlu bir mahalli birlikteliği meydana getirerek yerel yönetimlerin değişen ve gelişen talepler karşısında gelişimini sağlamaktadır (Özmen, 2018: 28). Artık küreselleşme hayatın ve dünya coğrafyasının her alanı için somut bir gerçekliktir bundan sonraki süreçte küreselleşme hamlelerinin yoğunluğu ve hızına göre küreselleşme hakkında farklı fikirler ortaya konabilir.

3.2.3. Yerel Dış Politika

Yerel dış politika, yerel yönetimler nezdinde idare edilen uluslararası ilişkiler için yapılmış bir tanımdır. Yereller arası ilk uluslararası ilişkiler,14.yy'da Kıta Avrupa'sında bulunan bazı şehirlerin kıymetlerini korumak için oluşturulan Hanseatic Birliğine dayandırılmaktadır (Baş, 2017: 30). Bugünlerde yerel yönetimler Amerika'dan İran'a Türkiye'den Japonya'ya kadar giderek fazlalaşan oranda dış ilişkiler faaliyetleri gösterme eğilimine girmektedir. Gündelik hayatta bu rahatça söyleyebilmesine rağmen uluslararası ilişkiler yazınında bu reel durumla ilgili fazlaca kaynak bulunmamaktadır. Günümüzde dünya coğrafyasındaki tüm bölgelerde yerel yönetimler, uluslararası ilişkilerin birer aktörü olarak küresel ölçekte önemli roller üstlenmeye gayret etmektedir.

Kentleşme hamlelerinin artmasıyla beraber 2014 yılı istatistiklerine göre kentlerde yaşayan insan sayısı tüm dünya nüfusunun % 54'üdür. Bu oranın günümüzde daha da arttığını ve giderek artmaya devam edeceğini tahmin etmek çok da zor değildir (Demirtaş, 2016: 152). Böyle bir nüfus potansiyeline sahip olan kentlerin ve haliyle yerel yönetimlerin uluslararası politikaları da fazlasıyla etkileyebileceği apaçık ortadadır. Bu alandaki yazınlarda günümüze dek yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini anlamlandırabilmek için değişik araçlar kullanılmıştır. Bunlardan bazıları: Ulus-altı dış politika, paradiplomasi, kent diplomasisi olarak sıkça kullanılmaktadır (Demirtaş, 2016: 154). Bu üç kavramdan paradiplomasi kavramı, yerel yönetimlerin merkezi yönetimlerinin uluslararası ilişkilerindeki hamlelerine kendi vasıtalarıyla paralel hamleler yapmasını varsayar. Ulus-altı dış politika kavramı, merkezi idarenin dışındaki kısmı ifade etmek için kullanılmaktadır. Buradaki mana paradiplomasiye nazaran daha dardır. Genelde anlatılmak istenen yerel yönetimlerin diğer yabancı yerel yönetimlerle olan uluslararası ilişkileridir. Kent diplomasisi ise kentlerin özellikle kendine has bir vizyonda uluslararası ilişkilerde kendi kendinin temsili ve menfaatlerini

korumaya yönelik oluşturdıkları politikalar (Demirtaş, 2016: 154). Üretim sistemlerinin bu denli geliştiği kapitalist dünya düzeninde kentlerin ve dolayısıyla yerel yönetimlerin uluslararası etkileri kesinlikle yadsınmaz bir gerçekliktir. Özellikle kapitalist sistemle beraber son yüzyılda ticari sınırların ortadan kalkmış olması, fazlaca çok ortaklı şirketleri menşei dışında da faaliyetlerde bulunması, var oldukları kentlerdeki yerel yönetim birimleriyle olan ilişkileri bile bugün yerel yönetimlerin dış politikalarından bağımsız olmayacağını göstergelerindedir. Yine bir kentte yaşayan göçmen sayısı o kentin uluslararası ilişkiler ağını ve dış politikalara yön vermesini sağlayan başka bir etken olabilmektedir.

Kent yapılarındaki ikili ilişkilerin ve duygusal davranışların merkezi idareye oranla daha sıkı olması, yine yerel diplomasi ve yerel dış politika araçlarıyla küresel barış vizyonunda da önemli bir yer edinmiştir. Yerel yönetimlerin ellerinde silahlı kuvvet bulundurmamaları, daha ılımlı bir dış politika savunucusu olması açısından yerel yönetimleri merkezi yönetimlerden ayırmaktadır. Örneğin yakın zamanda yaşanan ABD-Irak savaşında bazı eyaletler savaş karşıtı söylem ve faaliyetlerde bulunmuştur. Bu örnekleri fazlaştırmak mümkündür. Bu konudaki en önemli ve büyük girişim ise Barış İçin Belediye Başkanları adlı kuruluştur.

Kentlerin hem nüfus hem de ekonomik olarak özellikle son yüzyıldaki büyük gelişme hamleleri, kentlerin de devletler benzeri ekonomik bir rekabete sokmuştur. Ekonomik olarak belirli beklentileri var olan kentler, hem kendi gelişimini sürdürebilmek hem de gerek ulusal gerekse uluslararası alanda markalaşabilmek için önemli diplomasi hareketliliklerinin içine girmektedirler. Günümüzde marka şehir kavramı ve konsepti fazlaca önem atfedilen bir yapıya kavuşmuştur. Bu sebeple kent imgesinin ilerlemesi, uluslararası yatırımların kente çekilmesi gibi çalışmaların yapılması, kentlerin dış politikada önemli bir faktör haline gelmesinde büyük roller oynamıştır. Bugün bakıldığında bazı şehirler kendini barındıran ülkelerden marka olarak daha ön plana çıkmıştır. Örneğin, Venedik İtalya'dan; Paris Fransa'dan daha fazla göz ünündedir. Yine bugün ülkelerin uluslararası politikada daha fazla tanınabilmesinde marka şehirlerin reklamlarından yararlanması söz konusudur (Aksoy, 2011: 201). Yerel yönetimlerin dış politikayla ilişkileri, pek çok yazında anlatılanlardan ve sosyal hayattan bakıldığında artık çok daha profesyonelce yürütülmektedir. Amerika'da kullanılan local foreign (Yerel Dış Politika) veya subnational foreign policy (ulus-altı dış politika) terimlerine dahi bakıldığında bugün tüm dünya coğrafyasında yerel dış

politikanın ne kadar geliştiğini ve gelişmeye devam edeceğini görebiliriz (Daoudow, 2013: 28-29).

Bugün merkezi idarelerin sert ideolojik tutumları ve yerel coğrafyada hayatını sürdüren vatandaşların politika üretme aşamalarındaki süreçlere gerek ekonomik gerek kültürel gerekse demokratik eksiklikler nedeniyle katılımın zorlaşmasıyla birlikte yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri etkileyebilme potansiyeli artarak devam etmektedir.

Bağımsız uluslararası platformların da bu konudaki girişimleriyle beraber paradiplomasi başlıktaki ismiyle yerel dış politika artık görmezden gelinemez bir konumdadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARI

1. BİR PROJE TÜRÜ OLARAK KARDEŞ ŞEHİRLER

Kardeş şehir projeleri, şehirlerin özellikle 2.Dünya Savaşı'nın ardından sıklıkla kurmaya ve geliştirmeye çalıştığı, şehirler açısından uluslararası mecrada oldukça önemli olan bir proje türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1. KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARININ OLUŞUMU VE GELİŞİMİ

Kentler çok eski zamanlardan itibaren siyasal, kültürel ve ekonomik pek çok ilişki ağını birlikte yönetmişlerdir. Tarihsel birikimle beraber bugün şehirler arasındaki ilişkiler çok daha fazla hareketli ve formel bir yapıya kavuşmuştur. Bu ilişki türleri arasında son zamanlarda en çok öne çıkan ise kardeş şehir ilişkileri olmuştur.

Karşılıklı kent ilişkilerini tarihin çok eski zamanlarına dayandıran pek çok çalışmaya göre bu ilişkilerin çıkış noktası, Yunan şehir devletleri ve daha sonrada feodal Ortaçağ Avrupası'nın kentleri olarak görülmüştür. Kimi çalışmalarda ise kurulan kent ilişkilerinin en eskilerini Mısır, Anadolu, Mezopotamya ve İran'daki kentlerin arasındaki ilişkilere dayandırılmaktadır. Realist siyaset bilimcilere göre uluslararası alandaki tek faktör devlettir. Günümüz dünyasında ise çalışmanın ilk bölümünde derinlemesine bahsedildiği üzere merkezi hükümetlerin uluslararası alandaki tek el konumu fazlaca sorgulanmıştır. Merkezi hükümetlerin tekellerinin kırılması pek çok coğrafyada zorunlu demokratikleşmeyi beraberinde getirmiş bu da vatandaşa ilk elden temas edebilen yerel yönetimlerin değerini artırmıştır. Bu noktadan itibaren ekonomik olarak da bazı özgürlükleri elde eden yerel yönetimler bu noktadan itibaren merkezi yönetimlerin baskılarından kurtulup herhangi bir aracıya gerek duymadan uluslararası ilişkiler kurmaya başlamışlardır. Bu süreçte oluşan kent diplomasisi ile kentler, kendi bünyelerindeki çalışanları ile uluslararası akışı gerçekleştirmişlerdir. Kent diplomasisiyle beraber dış politika süreçleri, uluslararası alanda barış ve lobcilik faaliyetlerinin gelişiminde önemli roller oynamıştır. Bu bağlamda kardeş şehir projeleri, şehirlerin seçmenler tarafından seçilmiş birimlerinin çalışmalarıyla oluşturulan ve iki mahalli idare arasında beşeri alandaki faaliyetlerin paylaşılmasıyla oluşan formel yapılı bir iş birliği hamlesidir.

Kardeş şehir terimini oluşturan ana unsur olan şehir/kent yapısını ilk olarak incelememiz gerekirse kısaca şunları söyleye biliriz. Daha bir asır öncesine kadar dünya nüfusunun büyük kısmı kırsal alanlarda yaşarken milenyum sonrası dönemde nüfusun yarısından fazlası kentlerde yaşamaya başlamıştır ve bunun bir sonucu olarak da insanlık daha eski dönemlere nazaran birbiriyle geçişken bir hale gelmiştir. Kent süreçlerindeki bu geçişkenlik, farklı kültür ve sermaye yapıları arasındaki küreselleşmeyi meydana getirmiştir. Bu yeni dönemde kentlerin birer aktör olarak ön plana çıkmaları da küreselleşme alanındaki kent yapılarının önemini göstermektedir. Yakın zamana kadar ulus devlet merkezli gelişim gösteren demokrasi, ekonomi ve kültürel aktiviteler; artık şehirler içinde önemli kavramlar olarak gündeme gelmektedirler. Bu nedenle yeni kent nüfusunu oluşturduğu bilgi toplumu şehirlerdeki hem maddi hem de manevi alt yapı hamlelerinin gelişmesinde ve geliştirilmesinde önemli etkenlerden biri olmuştur. Şehirlerin devletlerin yanında yeni bir aktör olarak ortaya çıkması ve bir muhatap olarak kabul edilmesi, uluslararası alanda direk ilişkiler tesis edilmesi uluslararası kent diplomasisini de meydana getirmiştir. Küreselleşmenin hızının fazlaca arttığı milenyum sonrası dönemde ulus devlet ilkesinin görece zayıflamasıyla kent diplomasisi önemli derecede kendini gerçekleştirme alanı elde etmiştir. Ulusal vatandaşlık yanında artık sık sık gündeme getirilen bir diğer hususta evrensel vatandaşlık çalışmaları olmuş bu da yerel yönetimleri uluslararası alandaki meşruiyetine bir katkı daha sunmuştur. Bu sayede yerel yönetimler uluslararası alanda insan haklarını korurken ikincil önemli bir görev olarak da küresel bir vizyon içinde yönetişime katkı sağlamıştır.

Günümüzde yerel yönetimler; iletişim, hemşeriler için güvenli bir alan ve sürdürülebilir bir barış için kendilerini mesul hissetmektedirler. Bunların nihayetinde oluşan kavram “kent diplomasisi” olmuştur. Farklı anlamlar içeren bu terime ortak bir kalıba sokmak için Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Kent Diplomasisi Komitesi şu tanımları yapmıştır: “ Yerel yönetimlerin ve onlara bağlı kuruluşların sosyal uyumu artırma, çatışmadan korunma ve vatandaşların barışı, demokrasi ve refah içinde bir arada yaşayabilmesi için kullandığı araçlar”. Bu tanım kent diplomasisi için yapılmış en kapsamlı tanım olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler, kent diplomasisini farklı başlıklar altında toplamışlardır. Bunlar: Güvenlik, ekonomi, kalkınma, kültür ve temsil olarak sıralanmıştır. Tüm bunlara baktığımızda

kent diplomasisi, devlet diplomasisinin bugün için bir alternatifi olarak görülmesi de çok büyük bir tamamlayıcısı olarak yerini almıştır.

Uluslararası alanda yaşanmış dinamik süreçlerin sonucu olarak merkezi hükümetlerin yanında yerel düzlemdeki aktörlerin kendini gerçekleştirmeleri, farklı kimliklerin ve merkezi hükümetten ayrı siyasal yönelimlerin etki oluşturmasını sağlamıştır. Kent diplomasisi öncesi dönemdeki bilinen klasik diplomasiin yegane hedefi; merkezi yönetimler arasındaki anlaşmazlıkların makul yollar ve yöntemlerle çözülebilmesi iken bugün günümüz diplomasisi ekonomik, sosyo-kültürel işbirliği gibi pek çok yeni hedefler kazanmıştır. Bu yeni anlamların taşıyıcısı olarak kent diplomasisi artık yönetim bilimi literatürünün görmezden gelinemeyecek bir bölümünü oluşturmaktadır. Kent diplomasisi olarak ortaya çıkan kavramın en kullanışlı alanı olan kentler arası ilişkilerde göze çarpan en etkili ilişki modeli kardeş şehir ilişkileri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kardeş şehircilik genelde şehirler arasında kimi zamanda ilçe, kanton veya eyaletler arasında kurulabilen anlamlı ve uzun soluklu bir birliktelik sürecidir. Uluslararası literatürde Bredel ve Bell Souder kardeş şehir ilişkileri için yaptıkları tanımda 2 farklı kentin barış ve dostluğa bir katkı sağlamak için giriştikleri formel bir yapı olarak tanımladıkları görülmektedir (Bredel ve Souder, 2005: 30). Kardeş şehir formunun meydana gelişi çok eskilere dayansa da belirli bir konuma kavuşması 2.Dünya Savaşında olmuştur. Bu yapının gelişmesinde özellikle 2.Dünya Savaşı'nda ağır darbeye uğramış şehirlerin yöneticileri ve sakinleri önemli roller oynamıştır. Bu süreçten sonra yaşanan soğuk savaş dönemi, bu projelerin geliştiği dönem olmuştur (Ekşi, 2018: 32).

1951 yılı da kardeş şehircilik için önemli bir yıl olmuştur. Bu tarihte kurulan Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'nin (CEMR) öncelikleri arasında yer alan bu uygulamayla beraber kardeş kent uygulamalarında büyük artışlar görülmüştür. 1950'den sonraki süreçte pek çok ulusal, bölgesel ve uluslararası kuruluş kardeş şehir uygulamalarında önemli roller oynamıştır. Bunlardan bazıları: Eurocities, Metrex gibi kuruluşlardır. Tüm bu farklı kurum ve kuruluşlar ile farklı yaklaşımların yegane amacı; tek başına merkezi hükümetlerin değil bütün mahalli idareleri de sistemin içine sokan, Avrupa vatandaşlarının birbiriyle daha iç içe olabileceği homojen bir yapı oluşturmaktır (Hoetjes, 2009: 158). Her ne kadar kardeş şehir uygulamalarının gelişmesi 2.Dünya Savaşı sonrası dönem olarak gözüksede özellikle 18.yy Avrupa için formel olmayan bir

başlangıcın olduğu yüzyıl olarak ele alınabilir. Özellikle batı literatüründe sıkça göze çarpan 1710 tarihli New Bern, Kuzey Carolina arasında yapılan anlaşma ilklerden biri olma yönünde önemli bir örnek oluşturmuştur. Yine birbirinden habersiz toplum ve kentlerin tarihsel süreçteki en eski ortaklık biçimi olan kardeş şehir uygulamalarında Alman şehri Paderborn ile Fransız şehri Le Mans arasında kurulan ortaklık ilişkileri de ilkler arasında yer almasından ötürü önem arz etmektedir (Ogowa, 2012: 11). İlk örneklerin ardından yaşanan gelişmeler sonucunda 2.Dünya Savaşı sonu ile beraber özellikle Batı Avrupa'da hızla gelişim gösteren kardeş şehir uygulamaları Sovyetlerin çöküşü ve Avrupa entegrasyonu ile daha da fazla gündeme gelmiştir.

Avrupa literatürü pek çok konuda olduğu gibi bu konuda da bencil davranmış Kıta Avrupa'sının dışındaki pek çok çalışmayı görmezden gelmiştir. Tarihsel olarak bu konuda ki en büyük örneklerden biri 1389'daki Osmanlı İmparatorluğu'nun Mekke ve Medine kentlerine yapmış olduğu Surre adı verilen yardımlar olmuştur. Bu yardımlar ile Türk Arap ilişkileri önemli bir yol almıştır. Bu faaliyetler farklı kentler içinde Osmanlı İmparatorluğu'nun sonuna dek sürmüştür (Gezici ve Kocaoğlu 2018:117). 1300'lü tarihlerde Avrupa'da Surre Olayları gibi büyük ve sürekli bir kardeşlik inşa süreçleri görülmemiştir. Avrupa için kardeş kent uygulamalarındaki en erken tarih 1700'lü yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel sürece baktığımızda kardeş şehir uygulamalarında 3 farklı tetikleyici unsurun öne çıktığı görülmüştür.

Bunlar:

1: İdealizm: İdealizm düşüncesiyle beraber iki defa ağır travmalar atlatmış olan dünyanın bir üçüncü felaketten korunabilmesi için kardeş şehirler bağlamında yardımlaşmalar ile bu projeye yapısal form kazandırılmıştır.

2: Siyasal Saik: Değişen dünya düzeninde yaşanan farklılaşmalara direnen siyasal yapıların dirençlerinin kırılması ve dünya siyasetindeki göreceli liberal hareketliliğe uyumlu hale getirilmesi

3: Ekonomi: Yapılan ve yapılacak kardeş şehir ilişkileri ile kapital ekonomik düzenin çıkarlarına uygun hareketlerin sağlanması, ucuz iş gücünün, ekonomik pazarların gönüllülük esasıyla artırılması (Buis, 2009: 191).

Çıkış noktasında bu üç ana unsur önemli bir şekilde dikkat çekse de günümüzde bu unsurların içerikleri değişimler göstermiştir.

Kentler arası işbirliklerinde başlangıçtan bu yana iki farklı yaklaşımın var olduğu da görülmektedir. Yapılan çalışmalarda ki ilk yaklaşım tarzına göre kardeş şehir ilişkileri yerel kalkınma çalışmalarının bir türü olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında kardeş şehir ilişkilerinin tüm yanlarının yerel nitelikler içerdiği düşünülebilirken aynı zamanda farklı kentler arasındaki güç farklılıklarından da söz edilebilmektedir. Bu güç farklılıklarıyla anlatılmak istenilen büyük bir kentin kendine nazaran daha küçük bir kente önderlik etmesi ve bu yönde bir izlenim çizmesidir.

İkinci bir tür yaklaşımda ise kardeş şehir formu içindeki tüm şehirler birbirinin dengi kabul edilir ve her kardeşin birbirine aktarıp geliştirebileceği farklı özellikleri vardır ve bu anlayışta sistem denk kuvvetler üzerinden ilerlemektedir (Gezici ve Kocaoğlu, 2018: 119-120).

Kardeş şehir formu için kültürel farklılıklar da çok önemli etkenlerdir. Özellikle uluslararası kardeş şehir yapılarında tek düze tam bir formel yapıdan bahsedebilmek oldukça zordur ve zaten de kardeş şehir yapısının geçişken ve dinamik yapısı içinde pek uygun görülmemektedir. Her farklı yerel yönetimin coğrafyası, kültürü ve benzeri yapılarındaki değişkenlikler, tüm kardeş şehir ilişki ve yapılarının farklı tiplerde olmasının ana unsurlarındandır ki her kardeş şehir yapısı birbirinden farklıdır (Gezici ve Kocaoğlu, 2018: 122).

Günümüzde pek çok yerel yönetim farklı yerel yönetimlerle kardeş şehir ilişkileri kurabilmektedirler. Pek çok kardeş şehir ilişkisi belediyelerin menfaatlerini yerelden ziyade uluslararası alandan artırmaya yönelik adımlar olarak görülebilir. Özellikle Avrupa da yapılmakta olan Avrupalı bir kentten başka bir Avrupalı kente yapılan kardeş şehir anlaşmaları, Avrupa Birliği'ni daha da sağlam hale getirmek ve Avrupa vatandaşı bilincini aşılacak olarak literatürdeki çalışmalarda öne çıkmaktadır. Tüm bu anlatılanların sonucu olarak kardeş şehir yapılarının bir çok işlevi olduğu ve zamanla yeni işlevlerin bu yapılara eklenilebileceği gözükmektedir. Bunları sıralamak gerekirse kardeş şehir ilişkilerini kuruluş ve gelişim aşamalarından itibaren şu amaçlar üzerinden işlevsellik kazandığını söylemek mümkün olacaktır:

- Savaşların fiziksel ve sosyal yakıcılığının engellenmesi,
- Ekonomilerin düzenli ve istikrarlı bir yapıya kavuşması,
- Küresel geçişkenlikler,

- Kent diplomasisi ve lobicilik,
- Doğanın ve çevrenin korunması,
- Yerel hizmetlerdeki bilgi ve tecrübelerin karşılıklı aktarımının sağlanması,

altı madde de sayılan bu özellikler kuruluştan gelişime formel yapıdaki kardeş şehir ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır.

1.2. KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARININ HEDEF VE KAZANIMLARI

- Dünya Barışı

Kardeş şehir uygulamalarının tarihsel süreçleri incelendiğinde öne çıkan en önemli hususun siyasal ve sosyal alandaki hedeflere yönelik olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Zira önceki başlıklar altında da sıkça bahsedildiği üzere özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan büyük yıkımların ardından yaşanan sıkıntıların sonucunda tekrar böyle sıkıntıların yaşanmaması için belediyeler arasında kurulan iyi ilişkiler, dünya barışının sağlanması hedefi yönünden fazlaca önem arz etmektedir. Eski ABD başkanı Dwight D. Eisenhower'ın soğuk savaş döneminde söylemiş olduğu şu söz bu hususta önemli olmuştur. "Birbirlerini tanıyan insanlar birbirleriyle savaşmazlar." Bu söz kardeş kent ilişkilerinin önemini belirtmiştir. Eisenhower çeşitli değişim programlarıyla beraber barışın gelişeceğini ve beşeri ilişkilerin artarak ilerleyeceğini sürekli vurgulamıştır. 1950'li yıllarla beraber ABD ile Hindistan arasında kurulan kardeş şehir ilişkileri yine Hollanda'nın 60'lı ve 70'li yıllarda sol bir bakış açısıyla üçüncü dünya ülkeleriyle kurduğu ilişkiler, 80'li yıllar ile beraber Çin'in dünya sistemin entegre olma çabaları siyasal ve sosyal araçlarla hem dünya barışına hem de yeni dünya düzeninin hedef ve edimlerine ulaşılacak istenmesinin net göstergeleri olduğunu söylemek mümkündür.

- Jeopolitik

Jeopolitiğin kısa bir tanımını yapmak gerekirse devletlerin güçlerini ve uluslararası ilişkilerdeki tavırlarını oluşturan en önemli faktörlerden biri olmasının yanında içerik itibarıyla coğrafi konum, nüfus ve doğal kaynakları içine alan geniş anlamlar içeren bir terimdir. Kardeş şehir ilişkileri açısından da jeopolitik kazanımlar önemli bir unsur olmuştur. Jeopolitik kimi zaman yakın şehirler arasındaki kardeş şehir ilişkileri için önem arz etmekteyken ve ilişkileri artırabilmekteyken kimi zaman da benzer iklim ve sosyolojik şartlardaki çeşitliliklerin artırılabilmesi için önemlidir.

Bunun yanında özellikle kardeş şehrin jeopolitik kazanımlarından da yararlanabilmek üzere kurulan ilişkileri de görmezden gelmek mümkün değildir. Özellikle ucuz iş gücü veya ticari olarak önemli noktada olan şehirlerin kardeş şehir sayılarına bakıldığında bu özelliklerden bağımsız olduğunu düşünmek pek mümkün gözükmemektedir. En fazla kardeş şehre sahip yirmi şehrin ilk onunda yer alan Şangay, İstanbul, Kiev, Pekin, Saint Petersburg gibi şehirler bu durumun en büyük kanıtlarındandır.

- Tarih ve Kültür

Devletler ve şehirler arasındaki geçişkenliğin en yoğun olduğu noktalardan biri de tarih ve kültürdür. Tarihin tüm zamanlarından beri bu birikimleri elde eden kentler kardeş şehir ilişkileri ile beraber bu birikimleri paylaşma açabilmektedir. Kardeş şehir ilişkileri öncesi birbirinden haberdar olan ancak geçişkenlik şansı bulamayan bu şehirler, kardeş şehir ilişkileri sayesinde farkındalığın ötesinde pek çok icraatın içine girebilmektedir. Yeni Zelanda'nın Wellington kenti ile Çanakkale arasında kurulan ilişki tarihteki, Gelibolu Savaşlarının tarih sahnesinden sosyal ve kültürel alanlara taşınabileceğinin en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır. Bununla beraber pek çok göç alan ve göç veren şehirlerin de karşılıklı kardeş şehir ilişkisi kurabilmesi kültürel geçişkenlik açısından önemlidir. Nick Clarke adlı bir araştırmacının yaptığı bir araştırmaya göre ülkelerin kardeş şehir ilişkilerinde yoğunlaştığı noktanın geçmişten gelen kuvvetli tarihi ve kültürel ilişkilerin varlığı olduğunu ortaya koymuştur. Tarihsel ve kültürel kazanımları jeopolitik ve siyasal sosyal kazanımlardan fazlaca ayırabilmekte çok mümkün değildir. Coğrafi yakınlıklar, jeopolitik benzerlikler, tarihsel birikimi birbirine yakınlaştırırken siyasal ve sosyal yakınlıklar da tarihsel birikimin sıkı bir noktasını oluşturmaktadır. Bu sebepler ile hem dünya barışını getirecek olan siyasal ve sosyal ağların yakınlığı hem de beşeri faaliyetlere yön veren jeopolitik kazanımlar aynı zamanda tarih ve kültürel kazanımların da bir bölümünü oluşturmaktadır.

- Ekonomi

Ekonomik kazanımlar da kardeş şehir ilişkilerinde elde edilebilecek kazanım türlerinden bir diğeridir. Kardeş şehir ilişkilerinin ekonomik kazançları içinde ticari faaliyetler ve yatırım fırsatlarını içinde barındıran farklı yaklaşımlar mevcuttur. Bunun yanında yakın ekonomik etkinliklere sahip farklı kentlerin de bu ilişkiler ile birlikte birbirleri için vizyon kaynakları olabildiklerini görmek mümkündür. Buna en büyük örnek olarak Yeni Zelanda ve Çin'in benzer sınıai faaliyetlerde bulunan kentlerinin

kardeş şehir ilişkileri kurmaları gösterilebilir. Bunun yanında turizmin de bu kazanımlarda büyük bir faktör olduğu görmezden gelinemez. Rusya ile Türkiye'nin kıyı kentleri arasında yaşanan kardeş şehir ilişkileri, ekonomik kazanımların farklı bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kardeş şehir ilişkilerinin ekonomik kazanımları, tarihi ve kültürel kazanımların olduğu gibi diğer kazanım türlerinin de içine girebilmektedir. Buna bir örnek vermemiz gerekirse Yeni Zelanda'nın Tauranga şehri ile Çin'in Yantai şehri arasındaki kardeş şehir ilişkisi; ana faktör olarak iklimsel benzerliklere, jeopolitik özelliklere ve nihayetinde ekonomik faktörlere dayanır (Caruthers, D. 2006: 123).

Birbirine yakın iklimsel özellikler gösteren bu iki şehir toprakları üzerinde yer alan tarımsal elma, armut ve üzüm yetiştiriciliği dolayısıyla yakın ilişkiler kurmuş ve bu sayede ekonomik kazanımları artmıştır. Kardeş şehir ilişkilerinin ekonomik kalkınmayla perçinlendiği kabul görmüştür. Tüm bu kazanımların yanında başka bir kazanım olarak da sektörel ağların geliştirilmesi, farklı iş bağlantılarının yapılabilmesi için kardeş şehir uygulamaları önemli bir rol üstlenmiştir. Ancak kısa süreli ekonomik çıkarımlar için kurulan kardeş şehir ilişkileri sistemin formal yapısına zarar verebilmektedir.

- Eğitim

Kardeş şehir uygulamaları nazarında fazlaca görülen kazanım ve geçişkenliklerden biri de eğitimsel faaliyetlerdir. Yapılan formel çalışmaların toplumsal bir kazanım ortaya koyabilmesi için ve sürdürülebilir olarak devam edebilmesi için eğitimsel faaliyetler oldukça önemlidir. Özellikle Avrupa'da yaşanan pek çok kardeş şehir uygulamasında ana tema olarak gençlik ve eğitim ele alınırken akademik değişim programları uygulanmaktadır (Souder. Ve Donald, 2017:23). Eğitimsel faaliyetler aynı zamanda kültür sanat ve diğer sosyal entegrasyonların en kolay basamağı olarak dikkat çekmektedir. ABD ve Japonya arasındaki kardeş şehir ilişkileri, Birleşik Krallıkta yaşanan ilişkiler, Almanya ve Fransa arasındaki ilişkilerde her zaman eğitsel programlar ön plana çıkmıştır. Yapılmış bu kardeş şehir anlaşmaları literatürde incelendiğinde eğitimin büyük bir motivasyon kaynağı olduğu tüm yönetim bilimciler tarafından kabul görmüştür.

- Yönetim

Kardeş şehir ilişkilerinin bir diğer ve büyük edinimlerinden biri de yönetsel ve işleyişteki tüm farklılıkların tanınarak uygun olanlarının kullanılmasını sağlamaktır. Bu

bağlamda yerel yönetimlerin bilgi transferleri ve yönetim konusundaki farklılıkları kardeş şehir bağlantıları ile farklı yönetimlere aktarılabilmektedir. Bu bağlamda ABD'nin Boulder ve Japonya'nın Yamagata şehirleri arasında polis ekiplerinin karşılıklı değişim projeleri önemli bir örnektir. Bu değişim programı ile iki farklı ülkenin işlerindeki uygulamalarındaki benzer ve farklılıkların iyi ve kötü yönde ayrışarak uygulama bütünlüğünde bir birliktelik sağlanması hedeflenmiştir. Yine ABD'nin Atlanta kenti ile Jamaika'nın Montenegro Boy kentleri arasında tıbbi alanda yaşanan değişim programları ile bu alandaki farklı yaklaşımlar iki kardeş şehir arasında yeniden yapılandırılabilme fırsatı bulmuştur. Yine ABD'nin Columbus şehri ile Çin'in Hefei şehirleri arasındaki kardeş şehir ilişkilerinde su verimliliği, enerji tüketimi, yeşil alan sürdürülebilirliği gibi oldukça önemli alanlarda paylaşımlar yapılmıştır. Bu örneklerin yanında yönetim kanadında yaşanan seyahat ve seminerler de bu konuda ki önemli husulardan bir diğerini oluşturmaktadır.

Çağımızda kardeş şehir ilişkileri ele alındığında yukarıda saydığımız üzere birden fazla kazanç unsuru olduğunu görebiliyoruz. Günümüzde halen başarılı olabilen ve sürdürülebilir bir temelde devam eden kardeş şehir ilişkilerinde bu kazanımların karşılıklı aktif bir durumda oldu göze çarpmaktadır. Özellikle pragmatik açıdan ekonomi ve kültür entegrasyonu bu yapıların olmazsa olmaz parçaları olarak dikkat çekmektedir.

1.3. KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARININ OLUŞUM KADEMELERİ

1.3.1. Kardeş Şehir Uygulamalarının Tesis Edilmesi

Kardeş şehir ilişkilerinde yerel yönetimlerin temel yasal dayanağı olarak 5393 Sayılı Belediyeler Kanunu ve 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 62. Maddesi temel oluşturmaktadır. 5393 Sayılı Kanun'un 74. Maddesi gereğince yerel yönetimlerin Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığında izin alarak uluslararası bağlamda kardeş şehir ilişkileri içerisine girebilmesi mümkündür. Bu konuda karar alma yetkisi ise belediye meclislerine verilmiştir. Bu sürece dahil olmak isteyen yerel yönetimler işleri bakanlığı tarafından çıkarılan genelgeler dahilinde kardeş şehir ilişkisi kurmak istediklerinde bakanlığa şu bilgi ve belgelerle beraber resmi izin yazısıyla başvurmalıdırlar.

Bunlar:

• İlişkiyi kurmak isteyen belediye ile diğer ortak yabancı belediyenin temel bilgileri

- Kardeş şehir ilişkisinin kurulması kararını içeren belediye meclisi karar belgesi
- İlişki kapsamını, amacının ve göstereceği faydaların tanımlanması
- Üstünde mutabık olunan kardeş şehir ilişkisi protokolünün bir örneği

Bu belgeler Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na sunulduktan sonra Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'ndan onayı beklenir. Bu süreçlerin ardından kardeş şehir ilişkisi kurulacak kentten bir grup yetkili, kardeş şehir edinilecek kente bir tanışma ziyaretinde bulunur. Bu süreçte atılacak tüm adımlar Dış İşleri Bakanlığı ve büyükelçiliğe bildirme yazılarıyla bildirilir. Ziyaretin ardından bir ziyaret raporu hazırlanır ve ziyaret sonucunda ziyaret edilen kente teşekkür mektubu gönderilir.

1.3.2. Başlangıç

İki farklı şehir arasında gerçekleştirilmek istenen kardeş şehir ilişkileri bağlamındaki ilk yönelim muhtemel ihtiyaçlar üzerine olmuştur. İhtiyaçlar nezdinde meydana çıkan etkenler kimi zaman yönetimlerin teknik alanlarında gerçekleşeceği gibi kimi zamanda teknik etkenlerin dışında diyalog üzerine insan ve üretim odaklı hizmet üretmeyle ilgili süreçler bağlamında da ortaya çıkabilmektedir. Bu ihtiyaç alanları farklı prosedürler ve ülke bürokrasilerine göre değişiklikler göstere bilmektedir. Bu ilişkilerin ülkelerin dış politikaları ekseninde oluşabileceği gibi günümüz ilişkilerinin pek çoğunda yerel yönetimlerin hizmet alanlarının ve var olan hizmetlerinin artırılması ile karşılıklı tecrübe geçişliği için yapıldığı görülmektedir. Kardeş şehir uygulamaları ekseninde ilk ve belki de yapımı en önemli olan husus iki şehir açısından da içinde bulunulan durumun analizinin nesnel bir biçimde yapılmasıdır ve nihayetinde iki şehrin karşılıklı ihtiyaçları azami düzeyde ortaya konulabilmelidir. Yine bu değerlendirme ile birlikte herhangi bir aktarım için kentlerin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymaları, ilişkinin işlevselliği açısından oldukça önemlidir. Kentlerin politik, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan farklılıkları; karşılıklı aktarımlar için olmazsa olmaz bir durumdur. Bu açıdan ilk etapta ortaya konulacak bu durum ve ihtiyaçlar, kardeş şehir ilişkilerinin temel hedeflerine ulaşabilmesinde büyük bir öneme sahiptir.

Özellikle belediyelerin ne sebeple, fazlaca tanımadığı bir belediyeyle kardeş şehir olmak istemesi bu ilişkiler bağlamındaki pek çok belirsizliği ortadan kaldıracak önemli bir sorudur.

Bugün baktığımızda ekonomik kalkınma hedefleri, teknik açıdan yönetim kapasitelerinin artırılması, hizmet kalitesinin iyileştirilmesi, karşılıklı aktarımların fazlalaşması ve uluslararası arenada kentlerin bilinirliğini ön plana çıkarma isteği kardeş şehir kurmadaki ihtiyaçların ana başlıklarını oluşturmaktadır (TBB.2012:9). Başlangıçta yapılması gereken bu işlemlerin kardeşlik ilişkilerinin temelini oluşturduğu herkes tarafından kabul görmüştür. Bugün kardeş şehir uygulamalarına yapılmakta olan pek çok eleştirinin sebebi bu ilişkilerin mevcut ihtiyaçları karşılayamaması hatta ve hatta böyle bir ihtiyaç varlığının farkında bile olunmamasıdır. Bu durum kurulmuş pek çok kardeş şehir ilişkisinin gereken faydayı vermeden yok olmasına veya sadece bir kırtasiyecilik faaliyeti olmasına yol açtığı söylentisini doğurmaktadır.

1.3.3. Mevcudiyet ve Gereksinimlerin İncelenmesi

Yerel yönetimler, daha önce de pek çok kez bahsettiğimiz üzere kardeş şehir ilişkilerini farklı sebeplere dayanarak kurabilir. Bir önceki başlık altında altını kalınca çizdiğimiz üzere kentlerin hangi gereksinim alanları için hangi kentlerle bu ilişkileri kurabileceklerini en küçük ayrıntısına kadar etüt etmeleri, işlevsel bir birliktelik için oldukça önemlidir. Bugüne dek yapılan çalışmalar kardeş şehir ilişkilerinin süreklilikten uzak bir yapıda olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki kardeş şehir ilişkileri çok kısa sonuçlara odaklı ve kırılğan bir yapıda süregelmektedir. Amaçların bir çoğu kısa vadeli pragmatik yapıdadır. Bunlar:

- Diplomatik ziyaretler
- Kalıplaşmış bürokratik faaliyetler
- Ekonomik ziyaretler
- Merkezi hükümetlerin zorunlu uygulamaları
- Yöneticiler arasındaki kişisel ilişkiler
- Öğrenci programları

Bunların yanında kardeş şehir için önemli tarih ve günler, kültürel tanıtımlar, sanat sergileri bu pragmatik amaçların diğerleri olarak sayılabilir.

Yine bu konudaki literatüre tamamen yabancı olanların dahi gözlemleyeceği kardeş şehrin genelde ücra bir alanında o kardeş şehrin adını taşıyan ve masrafları genelde kardeş şehir tarafından ifa edilen park ve bahçelerin yapılması gibi çalışmalardır. Bunun yanında bu isimler o şehirdeki mahalle, bulvar, cadde gibi alanlara da verilebilmekte bu şekilde böyle bir ilişkinin en azından varlığından vatandaşların haberdar olabilmesi sağlanmaktadır.

Tüm bunları ortaya koyduğumuzda ise amaçların işlevsellik kabiliyeti ortaya çıkmaktadır. Mevcut durum kardeş şehir ilişkilerinin başta belirlenmiş ilişki süreleri içinde belirlenmiş amaçların ne kadarının gerçekleştirip gerçekleştirilemediği büyük bir sorudur. Kardeş şehir ilişkilerinde ve tüm ilişki türlerinde de amaçların karşılıklı gerçekleşebildiği ve tarafların birbirlerinden tatmin ve razı olduğu sürece daha kalıcı, devam ettirilebilir ilişkilerin kurulduğu gözlemlenebilmektedir.

Literatürdeki temel gereksinim türleri olan ekonomik kalkınma, teknik yönetim ve hizmet kalitesinin artırılması, karşılıklı bilgi ve tecrübe paylaşımları ile son dönemde AB süreçlerine yerel olarak katılmak ve bu manadaki ilişkileri kuvvetlendirmek, çevre ve iklim değişiklikleri ile ilgili evrensel sorunlara çözümler aramak ve sürdürülebilir bir çevre için hedef birlikteliği yapabilmek önemli amaçlar arasında gözükmektedir. Ancak bu kalıp gereksinimlerin varlığının yanında daha doğru gözükeni her belediyenin kendi değerlendirmesini yaparak daha öznel gereksinimler belirlemesi ve bu doğrultuda kendine en yakın olabilecek ortaklarla hareket etmesidir.

1.3.4. Kardeş Şehir Seçimi

Amaç ve gereksinimleri makul bir şekilde belirlenmesinin ardından belki de kardeş şehircilik ilişkilerinin en önemli hususlarından olan kardeş şehir seçimine sıra gelmektedir. Bu seçim ilişkinin belirlenen amaçlara ulaşabilme, ilişkinin sürdürülebilir ve işlevsel olabilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Buradaki önemli hususlardan biri her iki tarafında kendi öznel değerlendirmesini yaptıktan sonra güçlü ve zayıf yönlerinin birbirleri açısından ne kadar denklik içinde olabildiğidir. Bu önemli hususun ardından kardeş şehir ilişkilerinin sürdürülebilir olabilmesi açısından önemli olan bir diğer hususta taraf kentler arasında ortak bir şekilde üzerine yoğunlaşılacak bir projenin, problemin veya evrensel bir hususa yönelik ortak bir kaygının var olmasıdır (Özcan, 2006: 10). Belediyelerin kardeş şehir bulmaya başlamadan önce nasıl bir ortakla çalışmak istediğini bilmesi de oldukça önemlidir. Bu açıdan şehirler, kardeş şehirciliği içinde olmasa da bazı şehirlerle belli projelerin içinde olabilir ve onları daha yakından

olumlu veya olumsuz açıdan etüt edebilir, haklarında menfi ve müspet manada bir kanıya sahip olabilir. Bunun haricinde hiç bilinmeyen bir şehirle kardeş şehir ilişkisine dahil olmak istenilmesi durumu içinde belli riskleri taşımaktadır. Böyle bir şehirle kardeş şehir ilişkisine başlamadan evvel, karşılıklı tanışıklığı sağlamak üzere ilk etapta küçük projelerde bulunma fikir, hizmet ve sürdürülebilirlik açısından iki şehrin uyumunu gözlemleyebilme; oldukça olumlu sonuçlar doğuracaktır. Kardeş kentlerin kardeş şehir ilişkisine girmeden kendilerine şu soruları sormaları seçimlerini kolaylaştırıcı önemli bir filtreleme olacaktır. Bu sorular:

- Aradığımız kardeş şehir nasıl bir coğrafyada bulunmalıdır?
- Demografik özellikleri nasıl olmalıdır?
- Ekonomik olarak hangi düzeyde konumlanmalıdır?
- Sosyal alan özellikleri nasıl olmalıdır?

Tüm bu kilit sorular, belediyelerin kardeş şehir seçimlerini hem kolaylaştıracak hem de hedeflerine uygun seçimler yapabilmelerine katkı sağlayacaktır.

1.4. KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARINA DESTEK SAĞLAYAN ÖRGÜTLER VE FONLAR

Bugün dünyada kardeş şehir uygulamalarını hem ekonomik hem de sosyal manada destekleyen uluslararası örgütlere şunlar örnek gösterilebilir.

- Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (2004)

2000’li yılların başlarında kurulan bu teşkilat misyon, olarak dünya ölçeğindeki tüm yerel yönetimlere bilgi ağı oluşturmayı seçmiştir. Kurulan bu bilgi ağı ile farklı milletler arasında bir dostluk ilişkisi ve karşılıklı öğrenimi artırmak için kardeş kent uygulamalarına destek vermiştir (Esen, 2007: 33).

- Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği (1999)

Kurulan bu birliğin amacı; tarihsel birikim açısından yoğun bir zemine sahip kentlerin ortak konulardaki paylaşımlarını, deneyimlerini aktarma ve mevcut kapasitelerini artırmaya yönelik bir yapı oluşturmaktadır (Esen, 2007: 54).

- Güneydoğu Avrupa Ulusal Yerel Yönetim Dernekleri İletişim Ağı (2001)

Bölgesel olarak kurulan bu örgütün amacı yerel yönetimlerin mevcut kapasitelerini ve işleyişlerini geliştirmek olarak belirlenmiştir (Esen, 2007: 56).

- Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Ortadoğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (1986)

Bölgesel olarak kurulan bu örgütün amacı, bu bölgedeki yerel yönetimlerin arasındaki birlik ve dayanışmayı artırmak ve desantralizasyon sürecinin hızlandırılması olarak belirlenmiştir (Esen, 2007: 39).

- Yerel Demokrasi Ajansları (1993)

1993 Yılında kurulmuş olan bu birlik yerel ve bölgesel yönetimlerin arasında yaşanan ortaklıkları desteklemek amacıyla kurulmuştur. Yine Avrupa toplumları arasındaki işbirliğini geliştirmekte bu örgütün amaçları arasında sayılmaktadır (Esen, 2007: 62).

- Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği (1991)

Bu örgütün amacı da Avrupa Komisyonu ile birlik dâhilindeki diğer kurumlar nezdinde yaşanan teknik birlikteliğin artırılması ve organize edilmesi ile farklı ülkelerin kalkınma ajansları arasındaki birlikteliklerin geliştirilmesini desteklemek olarak belirlenmiştir (Esen, 2007: 68).

- Med-Pack Project

2005 yılında temelleri atılan bu proje Avrupa Komisyonu Tarafından oluşturulmuştur. Amacı yerel yönetimler nezdindeki işbirliğini geliştirmek, AB ile Akdeniz kentlerinin ilişkilerinin gelişimine ışık tutmak ve oluşan birlikteliklerin yapılan destekler ile sürdürülebilir bir halde olmasına katkı sağlamaktır.

- Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı Programı (UNDP) Matra Projesi

Kardeş şehir ilişkilerinin saydamlık ve diğer özellikleriyle sürdürülebilirliğini, yerel bağlamda iletişimin güçlendirilmesini amaç edinir. En genel amacı ise AB'ye aday ülkeler ilk sırada olmak üzere AB'ye potansiyel adaylar içindeki ülkelerdeki sosyal ve yerel değişimleri desteklemektir. 2000 yılından itibaren Türkiye'de de aktif olarak uygulanmaya başlanmıştır.

- CEMR: Avrupa Komisyonu Belediyeler ve Bölgeler Komisyonu Çalışmaları

Kurulmuş olan bu komisyon, kardeş kent uygulamalarını Avrupa Komisyonu'nu temsil ederek yürütmektedir. AB üyesi ülkelerin kentlerinden en az biriyle kardeş şehir

uygulaması içine girecek kentlere finansal destek sağlayan bir kuruluş olması CEMR'in en büyük işlevlerinden biri olarak dikkat çekmektedir.

- Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

15 Ekim 1985 yılında imzaya açılan bu anlaşma Türkiye tarafından 21 Kasım 1988 tarihinde imzalanmıştır. Yerel Yönetimlerin güçlendirilmesini hedefleyen bu anlaşma, aynı zamanda daha demokratik bir Avrupa fikri için de önem arz etmektedir.

Avrupa'nın farklı noktalarındaki yerel yönetimlerin korunması ve güçlendirilmesi ile bualanda güçlü bir Avrupa oluşturma noktasında da oldukça önemli bir konumdadır. Kardeş şehir projeleri açısından sözleşmenin 10. Maddesi olan Yerel Yönetimlerin Birlik Kurma Birliklere Katılma Hakkı içerisinde geçen yerel yönetimler, yetkilerini kullanırken ortak ilgi alanlarındaki görevlerini yerine getirebilmek amacıyla başka yerel yönetimlerle iş birliği yapabilecekler ve kanunlar çerçevesinde birlik kurabileceklerdir ifadesi önemli bir ayrıntı olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi

1980 yılında imzalanan sözleşmeye taraf olan devletler; yerel yönetimler nezdinde bölgesel ve şehirsal kalkınma, hizmetlerin geliştirilmesi ve karşılıklı işbirliğinin tesis edilmesi noktasında önemli sayılabilecek bir anlaşmayı kabul etmişlerdir. Yapılacak işbirlikleri ile Avrupa halklarının ve şehirlerinin beraberlik ruhuna katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Bu sözleşme ile tüm taraflar birbirleri ile yerel yönetimler arasındaki işbirliklerini teşvik ve kolaylaştırmayı garanti eder. Türkiye anlaşmayı 4 Şubat 1998 yılında imzalayarak sözleşmeye taraf olmuştur.

1.5. KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARININ DENETİMİ

Kardeş şehir ilişkileri belli amaçlar üzerinde, uygun ihtiyaçlar göz önüne alınarak, en uyumlu ortak seçilerek kurulması ve yeterli kurumsallaşmanın sağlanmasıyla birlikte artık denetimi yapılabilecek bir konuma ulaşılmış olur.

Kardeş şehir ilişkisi kurulmasıyla beraber her iki tarafın da yüklenmiş oldukları görev ve sorumlulukların var olduğu bir yapı oluşmuş olur. Bu birliktelikle oluşan görev ve sorumlulukların yerinde, zamanında ve işlevsel olarak fiiliyata dönüşüp dönüşmediği yapılacak denetimlerin esasını oluşturmaktadır. Kurulmuş olan kardeşlik ilişkisinde,

birlikte belirlenmiş hedef ve karşılıklı beklentiler üzerinden ilişkiye devam edilebilme, tüm ortak hedef ve çıkarlara bağlılık, yerindelik; kardeş şehir ilişkilerinin daha güçlü bir yapıya evrilmesini ve sürdürülebilirliğini artırması için en önemli hususlar olarak gözükmektedir. Bu sebepler dahilinde kardeş şehir ilişkisi içinde bulunan her iki tarafta bu kardeş şehir ilişkisini işlevsel olarak sürdürmekte eşit olarak sorumluluklara sahiptir. Bu bağlamda kardeş şehir ilişkisi içinde görev ve sorumluluğa sahip tüm birimler; yönetimlerce ayrı ayrı denetlenebilir şeffaf bir yapıda konumlandırılmalı; ilişkileri sabote edecek en ufak ihmal ve kasıta izin verilmemelidir. Mevcut işleyen program ve projelerin işleyişleri sık sık denetlenmeli askıda kalmamalıdır. Kardeş şehir ilişkilerinin denetiminde harici bir denetleyici olmadığı için tarafların her biri ilişkilerin işlevselliği ve sürdürülebilirliği için iç yapılarıyla bu denetimleri azami ölçüde yapmak zorundadırlar. Bu denetimlerin yapılmadığı ilişkilerde kardeş şehir formlarının kırtasiyecilik faaliyetlerinden öteye gidemeyeceği tüm araştırmacıların ortak kanısı olmuştur.

1.6. KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİNE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

Yerel yönetimler kardeş şehir uygulamaları ile mevcut hizmetlerin niteliklerini artırmanın yanında hem sosyal hem de ekonomik kalkınmayı genişletebilmek için kardeş şehir uygulamalarına başvurumaktadırlar.

Ancak sosyal ilişkilerin göreceli durumu pek çok alanda olduğu gibi bu alanda da tartışmalara neden olmuş ve kardeş şehir ilişkileri de bu eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştirilerinin manşet yansımaları genelde şu şekilde olmuştur: “gereksiz ilişki ağı”, “kaynakların heba edilmesi”, “boş yatırım”, “geçmiş yönetimin yanlış tercihi” bu kalıp manşetler kardeş şehir ilişkileri için yapılan eleştirilerin yerel düzeydeki çıkış noktalarını oluşturmaktadır. Bu kalıp eleştirilerin yanında, tüm tanıtım faydalarının yanında kurulan ilişkilerin sürdürülebilir ve işlevsel yarar sağlamadığı, gerekli adımların iletişim eksikleri sebebiyle atılamadığı, karşılıklı muhatap eksikliklerinin yaşandığı şeklindeki eleştirilerde kardeş şehir ilişkilerinin kağıt üzerinde kalan ve ekonomik bir açık oluşturan uygulamalar bütünü olduğu konusundaki eleştirileri beraberinde getirmektedir.

Yapılan eleştiriler ve mevcut uygulamaların pek çoğunu karşılaştırdığımızda bu kalıp eleştirileri haklı çıkarabilecek uygulamalar olduğunu görmek mümkündür. Daha önceki başlıklarda da belirtildiği üzere sürdürülebilir ve işlevsel kardeş şehir ilişkileri

için olmazsa olmaz hususlar kardeş şehir ilişkilerinin muhtevasının, niteliklerinin ve paylaşımlarda üstlenilecek rollerin net bir biçimde belirlenmesidir.

Yerel eleştirilerin yanı sıra uluslararası alanda da kardeş şehir uygulamalarına ilişkin eleştiriler söz konusu hale gelmiştir. Özellikle Avrupa Birliği nezdinde önemli bir konumda olan bu ilişki ağı ile kentlerde vatandaşların birbiri ile olan ilişkilerinin artırılması, toplumların birbirlerine yaklaştırılması ve birbirleri hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanarak mevcut yanlış fikirlerin ortadan kaldırılması AB için önemli hususlar iken kurulmuş olan kardeş şehir ilişkilerinin sadece kağıt üzerinde kalması, yasal gerekliliklerin sağlanarak sadece ekonomik fonlardan yararlanmanın bir aracı olarak görülmesi, bu alandaki en büyük eleştiri kaynağını oluşturmuştur. Birleşmiş Milletlerin bu yönde yaptığı eleştiri de belediyeler arasındaki spesifik geçişkenliklerin sağlanabilmesi için vermiş oldukları hibelerin bu amaçlarla kullanılmadığı, kontrol ve denetim ağının zayıflığı dolayısıyla da bu ilişkilerin işlevsellikten uzak olduğu yönündedir. Farklı coğrafyalardaki farklı aidiyetlere ve alışkanlıklara sahip olan belediyelerin müşterek çalışmalarda zorluk yaşamaları, tematik alanlarda geçişkenlik sağlayamamaları, uygulamaların kırtasiyecilik ve birkaç yöneticinin turistik faaliyetinden öte gidememesi düşüncesiyle eleştiriler yapılmıştır.

Kardeş şehir ilişkilerinde yaşanan pek çok eleştirinin çıkış noktası imzalanmış olan protokollerin herhangi bir bağlayıcılığının bulunmamasıdır. Bu protokollerde kimi zaman merkezi yönetimlerin dahi imzalarının bulunmasına karşın yasal bağlayıcılıktan oldukça uzak imzalar olmuştur. Yapılan protokollerin karşılıklı gönüllüğü dayandırılması bu ilişki türünün kontrolünü ve işlevselliğini ne yazık ki çok zor bir hale getirmiştir.

1.7. TÜRKİYE'DE KARDEŞ ŞEHİR UYGULAMALARI

1.7.1. Oluşum ve Gelişimi

2. Dünya Savaşı'nın getirdiği büyük yıkımın ardından ortaya çıkan şehir eşleştirme programları (townwinning) 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'de de kendini göstermeye başlamıştır. 90'lı yılların başlarına kadar kardeş kent uygulamaları Türkiye'de çok yaygın olmamakla beraber pek çok yerel yönetim tarafından yavaş yavaş da olsa kabul görür ve aranılır bir uygulama modeli olmaya başlamıştır. 90'lı yılların sonlarında ise Türk yerel yönetimleri dünyadaki farklı yerel yönetimler ile yaptıkları kardeş şehir uygulamaları önemli seviyelere ulaşmaya başlamıştır (Oktay,

2014: 17). 2000’li yıllara gelindiğinde kardeş şehir uygulamaları için yerel yönetimler nezdinde kurulan bu ilişkilerle doğrudan ilgili birimlerin oluşmasıyla ve bu alanlarda çalışan nitelikli personellerin istihdamıyla kardeş şehir uygulamalarının aynı oranda artması pek çok uzman tarafından doğru orantılı olarak bulunmuştur. Kardeş şehir ilişkilerinin günümüzde uluslararası alanda önemli bir kaynak oluşturma potansiyeline sahip olması nedeni ile sayıları tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de artmaktadır. Başka bir bakış açısına göre ise Türkiye için kardeş şehir mefhumu uluslararası birliktelikleri içerirken asıl önemli payı ülke içindeki kentler arası kurulan ilişkiler almaktadır.

Ülkemizde fazlaca dile getirilen bu kavrama yüklenen anlam kimi uzmanlara göredünyadaki örneklerinden kısmi olarak farklılaşabilmektedir. Ülkemizdeki duygusal bağların yüksekliği ve himaye fikrinin yoğunluğundan ötürü kardeş kelimesine ‘korunması gereken küçük’ manasında da anlamlar yüklenmiş ve kalıp formal yapının dışında kurulmuş farklı bir ilişkiler türü olarak da kendine yer bulabilmiştir. Bu bakış açısı da kardeş şehir uygulamasından beklenenleri farklı bir konuma getirmiştir (Özcan, 2006: 7).

Ülkemizdeki belediyelerin uluslararası seviyede oluşturduğu kardeş şehir uygulamaları son dönemlerde oldukça hızlı bir şekilde artmaktadır. Bu artıştaki önemli hususlardan bazıları olarak; son 10 yılda yerel yönetimlerin özerk yapılarının sağlanması, desantralizasyona olabildiğince önem verilmesi ve Türkiye’nin son 10 yılda dış politikada kazandığı başarılar ve saygınlık gösterilebilir. Türkiye’de kardeş şehir uygulamalarının ilk örneklerine bakıldığı zaman bunların ticari ve diplomatik amaçlı birliktelikler olduğu görülmektedir. Buna bir örnek olarak Türkiye ile Yunanistan arasında kurulan Karadeniz Ereğli ve Hydra belediyeleri arasındaki kardeş kent ilişkisi diplomatik açıdan önemli adımlardan bir tanesi olmuştur. Tarihsel süreçte, Türkiye için kardeş şehir uygulamalarının artmasında ve ilerlemesinde direkt etkisi olduğu düşünülen hususlardan ikisi Türkiye’nin de içinde bulunduğu Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi’nin ortaya koyduğu iki farklı aranjmandır. Bunlar Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile Yerel Topluluklar ve Yerel Yönetimler arasında Sınır Ötesi İş Birliği Çerçeve Sözleşmesidir. Özellikle Yerel Topluluklar ve Yerel Yönetimler Arasında Sınır Ötesi İş Birliği Çerçeve Sözleşmesi isminden de rahatça anlaşılacağı üzere belediyeler arası işbirliğini öngören, her anlamda kalkınma ve sürdürülebilirliği esas alan önemli bir çerçeve sözleşme olarak

dikkat çekmektedir. Madrid Sözleşmesi olarak da ifade edilen bu sözleşme 1981 tarihinde işlerlik kazanmış Türkiye Madrid sözleşmesini 4 Şubat 1998 tarihinde imzalamış, 2000 yılında ise uygulamaların yerel yönetim yapılarında geçerli olduğunu ifade ederek onaylanmıştır. Yine bir diğer önemli sözleşme olan ve yerel yönetim birimlerinde köklü değişikliklere yol açan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı da yerel yönetimler için önemli bir mihenk taşı olmuştur. Kardeş şehir uygulamaları açısından yerel yönetimlere gerek ulusal gerekse uluslararası bazda önemli haklar tanımış olan sözleşme bu açıdan büyük bir öneme sahiptir (Keleş, 1999: 95).

1985 yılında Avrupa Konseyi'nin kabul ettiği bu kilit anlaşma ile yerel demokrasinin gücü artırılırken aynı zamanda yerel yönetimlere de bir özgüven sağlanmıştır. Yerel Yönetimler Özerklik Şartının 10.maddesinin içeriğine bakıldığında zaman zaman yerel yönetimlerin ulusal ve uluslararası anlaşma, birlik ve projelere katılabilmesinin önünün sarıh bir biçimde açıldığını görmek mümkündür. 10.m getirilileri Türkiye'de özellikle uluslararası kısımlara yapılan vurgulardan ötürü bir tereddüt sebebi olarak görülmüştür ve sözleşme kabul edilirken bu fıkralara çekince konulmuştur. İlerleyen süreçte gelişen küresel atakların varlığı, yerel yönetimlerin psikolojik ve sosyolojik olarak toplumsal ve siyasal alanda kabul edilme alışkanlıklarının artması, dünya diplomasisine ayak uydurabilme çabaları ile birlikte; çekinceler yasal olarak ortadan kalkmasa da özellikle 5393 sayılı kanunla beraber işleyişte ortadan kalkmıştır.

Kardeş şehir ilişkileri Türkiye açısından farklı kültür ve yönetim yapılarının tanınmasının yanı sıra, ortak bir tarihsel geçmişe sahip olduğu ve toplumsal benzerliklerin görüldüğü Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerinde de gelişmelere yol açmıştır 90'lı yıllarda başlayan bu ilişkiler 2000'li yıllara gelindiğinde oldukça artmıştır (Oktay, 2014: 14).

90'lı yılların sonu ve 2000'li yılların başlarında Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinin gelişim göstermesinin belli başlı dönüm noktaları mevcuttur. Bunlardan ilki küreselleşme etkisinin oldukça artan oranda dünyayı ve Türkiye'yi içine alması, 2002 yılından itibaren kurulan Ak Parti Hükümetlerinin istikrarlı yapısının yerel yönetimlere verdiği değer ile bu süreçte AB üyeliği konusunda atılan adımlar olarak göze çarpmaktadır. Hem küreselleşme furyasının hem de AB sürecinin yerel yönetimlerin etki ve yetkilerini artırdığı görülmektedir. Türkiye'nin bu süreçte Bulgaristan,

Hırvatistan, Yunanistan, Romanya gibi AB üyesi ülkelerin kentleriyle yapılacak olan kardeş şehir uygulamalarına daha çok önem verdiği gözlemlenmiştir.

Ancak tüm bu gelişmelere rağmen halen Türkiye'deki yerel yönetimlerin Avrupa'daki yerel yönetimlere nazaran daha az kardeş şehir uygulamaları içinde bulduklarını söylemek mümkündür. Yine Türk yerel yönetimlerine kardeş şehir uygulamaları bağlamında yöneltilen bir diğer eleştiride kurulan kardeş şehir ilişkilerinin sürdürülebilir değil geçici farkındalıklar üzerine inşa edilmesidir. Bu durum Türkiye'de kardeş şehir ilişkilerinin pek çok zaman kısa süreli olmasına veya işlevsel olmaması sonuçlarını ortaya çıkarmaktadır. Bugün nicelik olarak artmakta olan kardeş şehir uygulamalarının nitelik olarak da gelişmeler sağlayabilme amacı çalışmamızın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

1.7.2. Yasal Gereklilikler

Formel yapıdaki kardeş şehir ilişkilerinin kurulması belediyelerin birlikte farkında olduğu ve bir başlarına çözümü zor veya imkansız olan türdeki problemlerle, geliştirilmesi mümkün alanlara beraberce yöneline bilmesi, ortak çözümler aranması ve yeterli gelişimin sağlana bilmesine bağlıdır. İşlevsel ve sürdürülebilir kardeş şehir ilişkileri, her iki tarafında ortak konular üzerinde akıl, fikir, emek ve sorumluluk bilinçlerinin sinerjik olarak yönetilebilmesiyle mümkündür. Bu ifadeler kardeş şehir ilişkilerinin kurulması aşamasındaki sosyal alanları ve gereklilikleri anlatırken, kurulmuş ve kurulacak olan kardeş şehir ilişkilerinin merkezi yönetimler nezdinde yasal gereklilikleri de kardeş şehir ilişkilerinin bir başka boyutudur. Kardeş şehir ilişkileri için Türkiye'deki bürokratik süreç şu metinler üzerinden ilerlemektedir.

• 1173 Sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun:

Genel ve karma bütçeli bakanlık daire ve kuruluşların, mahalli idarelerin kamu iktisadi teşebbüslerinin özel kanunla kurulmuş olan bankaların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış olanların yabancı devlet, büyükelçilik, başkonsolosluk, konsolosluk, fahri konsolosluklar ve sair misyonları ile milletlerarası kurullar temsilcilikleri ve misyonları ile bunlara bağlı müşavirlik, ataşelik, büro ve sair mercilerle temasları milletlerarası hukuk kuralları ve usullerine uygun olarak yapılır. Bu temaslardan Dışişleri Bakanlığına bilgi verilir.

• İçişleri Bakanlığı'nın Kardeş Şehirlerin Kuruluşunu Geliştirmek Amacıyla Yayınladığı 2005\36 ve 2005/62 Sayılı Genelgeler:

“Belediyeler, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara kurucu üye veya üye olmada veya yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirmede veya kardeş kent ilişkisi kurmada Bakanlığımızdan önceden izin alacaklar ve aşağıda belirtilen bilgi ve belgelerle müracaat edeceklerdir: a) Yurt dışındaki bir belediye ile kardeş kent ilişkisi kurulmasında ilgili belediye meclisinin kararı, kardeş kent ilişkisi kurulacak olan kent hakkında bilgi ve kardeş kent ilişkisinden beklenen faydaların neler olduğu, kardeş kent ilişkisi kurulurken kardeş kent protokolleri de imzalanacaksa ilgili protokollerin metni. b) Uluslararası kuruluşlara üye olunacaksa, ilgili belediyenin meclis kararı, üye olunacak uluslararası kuruluşun ana statüsünün tam metni ile tasdikli Türkçe çevirisi, üyelikten beklenen faydalar, üyelikte bir katılım payı veya aidat ödenecek ise miktarı ile belediyenin en son kesin hesap özeti.

c) Uluslararası kuruluşlarla birlikte eğitim ve kültür faaliyetleri yürütülmesi ve festivaller düzenlenmesi halinde, uluslararası kuruluş hakkında bilgi ve ilgili belediyenin meclis kararı. Belediye başkanları ve belediyeyi temsil eden heyetler, yurt dışındaki faaliyetlerinin devletin dış politikasına ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürüteceklerdir. Ayrıca yurtdışına çıkış amacı, süresi ve program hakkında Bakanlığımıza iletilmek üzere önceden ilgili valiliğe bilgi verilecektir. Yurt içindeki belediyeler arasında kardeş kent ilişkisi ilgili belediyelerin karşılıklı meclis kararları ile kurulabilecektir”.

1.7.3. Türkiye'deki Uygulamalara İlişkin İstatistikler

Tablo 1. Türkiye'de Yıllara Göre Kardeş Şehir Sayısı

Yıllar	O Yılkı Kardeş Şehir Sayısı	Yıllara Göre Toplam Kardeş Şehir Sayısı
1992	1	1
1993	13	14
1994	14	28
1995	15	43
1996	41	84
1997	37	121
1998	10	131
1999	29	160

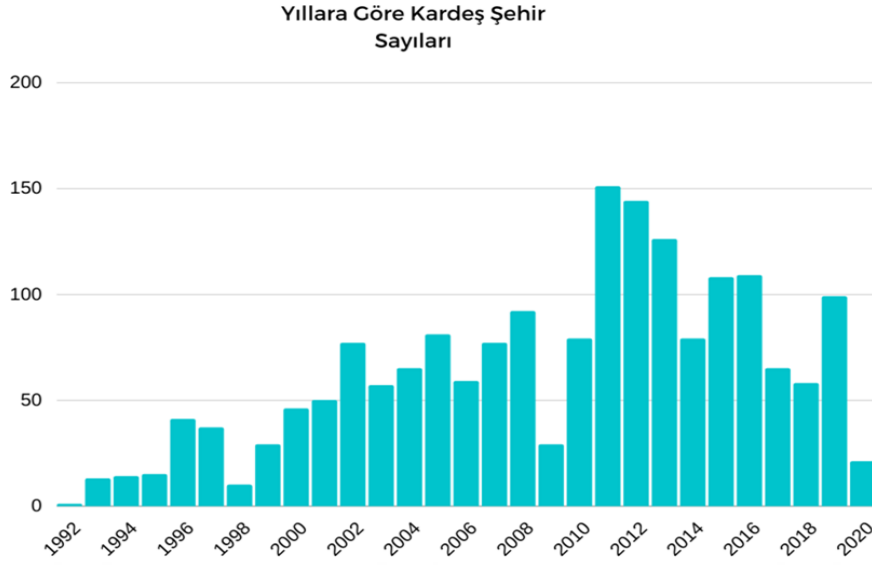
Tablo 1 (Devam). Türkiye’de Yıllara Göre Kardeş Şehir Sayısı

Yıllar	O Yıllık Kardeş Şehir Sayısı	Yıllara Göre Toplam Kardeş Şehir Sayısı
2000	46	206
2001	50	256
2002	77	333
2003	57	390
2004	65	455
2005	81	536
2006	59	595
2007	77	672
2008	92	764
2009	29	793
2010	79	872
2011	151	1023
2012	144	1167
2013	126	1293
2014	79	1372
2015	108	1480
2016	109	1589
2017	65	1654
2018	58	1712
2019	98	1810
2020	21	1831

Kaynak: <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/dokumanlar>

Ülkemizde 1992 yılı itibariyle kardeş şehir uygulamaları yerel yönetimler için bir uygulama türü olarak baş göstermeye başlamıştır. 1992’den sonra kimi zaman büyük sıçramalar yaparak artış göstermiş kimi zaman da bir önceki döneme nazaran düşüşler göstermiştir. Nicelik olarak 1992’den beri artış trendinde olan bu uygulamalar yerel ve küresel mecrada, yerel idarelerin gücünün gittikçe arttığını ve merkezi yönetimlerin dahi uluslararası ilişkilerin de yerel diplomasi uygulamalarını kabul etmesinin ve kanıksamasının büyük bir ispatı olmuştur. Türkiye Cumhuriyet Devleti 1992 yılından itibaren yerel yönetimler nezdinde kardeş şehir ilişkilerini uygulamaya koyarak bu çalışmalara verdiği önemi nicel ve nitel olarak göstermeye çalışmıştır.

Şekil 1. Türkiye’de Yıllara Göre Kardeş Şehir Sayısı Değişim Grafiği

Kaynak: <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/dokumanlar>

1992 yılında başlayan kardeş şehir uygulamaları 1995 yılına kadar istikrarlı bir artış yaşarken 1996 yılında AB ile Gümrük Birliği Anlaşmasına varılmasının vermiş olduğu güven ve AB ile kurulan iyi ilişkiler nedeniyle ilk büyük sıçramasını yapmıştır. Ancak 1996 yılının sonları, 1997 ve 1998’de iç siyasette yaşanan bunalımlı günler Türkiye’nin kardeş şehir ilişkilerine ket vurmuş, o tarihler aralığında yeni kardeş şehir kazanımları oldukça azalmış ve uygulamaların ülkemizde baş gösterdiği ilk yıllarla benzerlik göstermiştir. Bu yılların bunalımlı günlerinin yavaş yavaş azalmasıyla birlikte 2000’li yıllara geçiş kardeş şehir uygulamaları için yeni bir başlangıç olmuştur. Ancak 2000’li yılların başlarında yaşanan ekonomik kriz beklenen o büyük sıçramaya engel olmuştur. Ekonomik olarak bunalımlarla geçen 2 yılın ardından 2002 yılında yapılan seçimlerle göreve gelen Ak Parti hükümetleri ile yeni bir döneme girilmiştir. Bu dönemde Ak Parti ve Recep Tayyip Erdoğan’ın karizmatik otoritesi Türkiye’yi daha güvenli bir ülke haline getirirken aynı zamanda yerel yönetimlere verilen önem ikinci sıçramanın 2002 yılına denk gelmesinin en büyük nedenleridir. 2002 yılından itibaren ülke içi dinamiklere ve yerel yönetimlerin yönelimlerine göre kısmi artış ve azalışlar gösteren bu uygulamalar 2009 yılı itibari ile Dünya’da yaşanan büyük ekonomik kriz nedeniyle tüm dünya da olduğu gibi küçükte olsa Türkiye’de de dış dünyaya bağlı sonuçlar ortaya koymuştur. Bu dönemde Türkiye’de kardeş şehir uygulamaları büyük bir azalış göstermiştir. 2010’lu yıllarla beraber Türkiye kardeş şehir uygulamalarında en büyük artış oranını yakalamıştır, bu artışta ekonomik krizi minimum kayıpla atlatan Türkiye’nin, tüm dünyada güvenli bir liman olarak görülmesi büyük bir katkı sağlamıştır. Bundan sonraki dönemde ülke içindeki ve dünyadaki konjonktürel

hareketler nezdinde kardeş şehir uygulamalarında artış ve azalışlar ölçülü olarak yaşanmıştır.

Şekil 2. Türkiye’de Kardeş Şehir Uygulamalarının Belediye Türlerine Göre Dağılımı

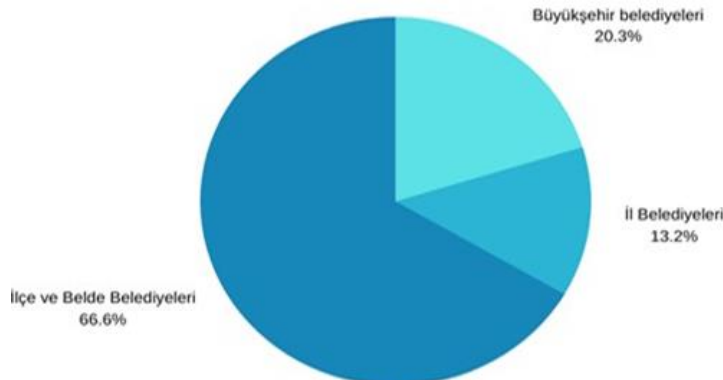

Kaynak: <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/dokumanlar>

Belediye türlerine göre kardeş şehir uygulamalarının tasnifi yapıldığı zaman bu alandaki en büyük oranı 1220 uygulama ile ilçe ve belde belediyeleri almaktadır. Bu durumda sayı olarak bir hayli fazla olmalarının büyük bir etken olduğu kesindir. Bu tabloda ikinci sırayı alan büyükşehir belediyeleri ise mevcut ekonomik ve sosyal altyapılarıyla bu alandaki önemli bir sınıfı oluşturmaktadırlar. Üçüncü sırada ise 241 uygulama ile il belediyeleri bulunmaktadır. İl belediyeleri gelişmekte olan ekonomik ve sosyal yapılarıyla bu süreçte öne çıkma çabası içine girmektedirler.

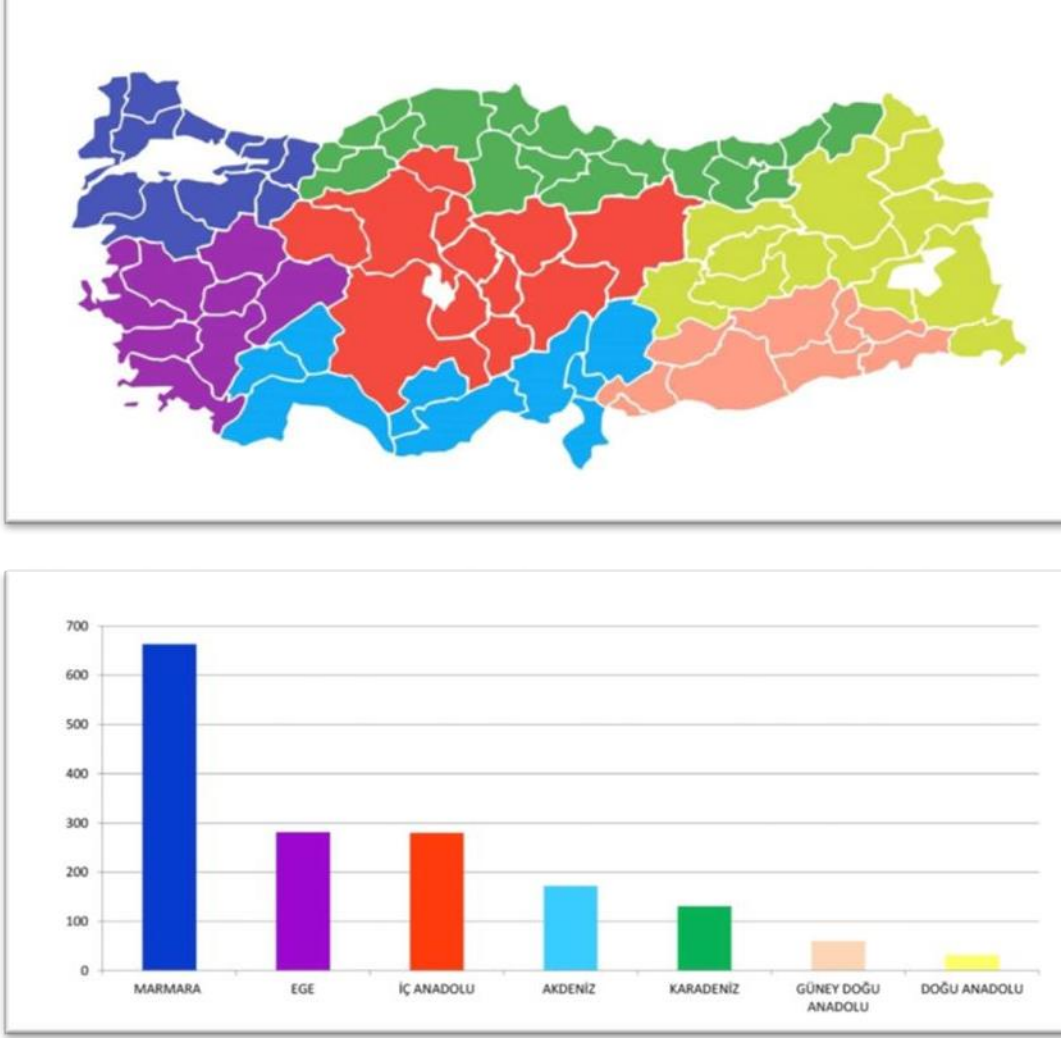
Şekil 3. Türkiye’de Kardeş Şehir Uygulamalarının Belediye Türlerine Göre Oransal Dağılımı

2020 İtibariyle Kardeş Şehir Uygulamalarının Oransal Dağılımı

Kaynak: <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/dokumanlar>

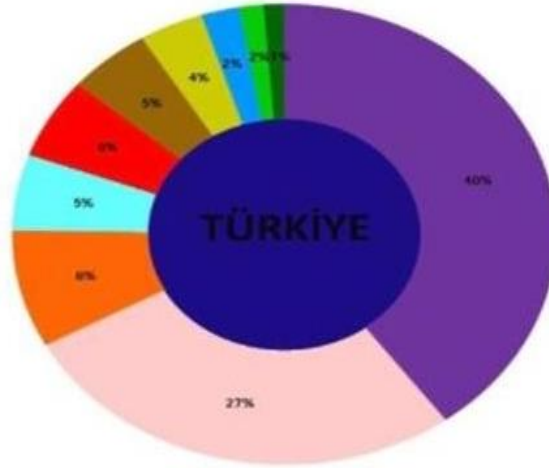
Şekil 4. Türkiye’de Bölgelere Göre Kardeş Şehir Dağılımı

Kaynak: <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/dokumanlar>

Yapılan kardeş şehir uygulamalarının Türkiye’deki bölgesel istatistiklerine bakıldığı zaman bölgeler arası büyük farklılıklar olduğu açık bir biçimde göze çarpmaktadır. Dağılımdaki bu farklılıklara bakıldığı zaman kardeş şehir uygulamalarının en çok yoğunlaştığı bölgenin Marmara bölgesi olduğu görülmektedir. Marmara bölgesinin gerek ekonomik şartları gerekse nüfus ve sosyal yapısı ülke içindeki diğer bölgelere nazaran farklılıklar oluşturduğu için buradaki yerel yönetimler güçlü hale gelerek kardeş şehir uygulamalarında ön plana çıkmışlardır. Ege, İç Anadolu, Akdeniz, Karadeniz bölgeleri de kardeş şehir uygulamalarına ilişkin standart bir gösterge çizerken Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu coğrafyalarında geçmişten gelen sıkıntılardan dolayı bu uygulamada bir hayli geride kalmıştır. Ancak son yıllardaki normalleşmeler ışığında önümüzdeki süreçte bu bölgelerde büyük sıçramaların yaşanabileceği büyük olasılıklar arasındadır.

Şekil 5. Türkiye'deki Kardeş Şehirlerin Dünya'daki Dağılımı

BÖLGE	TOPLAM KARDEŞ ŞEHİR SAYISI	ORAN (%)
Avrupa	646	39,9
Balkanlar	439	27,1
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	134	8,3
Orta Asya	86	5,3
Asya Pasifik	92	5,7
Güney Kafkasya	80	4,9
Sahraaltı Afrika	62	3,8
Kuzey Amerika	37	2,3
Latin Amerika	23	1,4
Güney Asya	20	1,2

Kaynak: [http:// www.kardessehirler.org.tr](http://www.kardessehirler.org.tr)

Türkiye'de yapılmış olan kardeş şehir uygulamalarının küresel dağılımına bakıldığında dünya üzerindeki tüm bölgelere dağılmış bir görünümle karşılaşılmakta ve Türkiye için memnun edici bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bu dağılımdaki en büyük pay ise uzun süredir ilişkiler yürütülen Avrupa ülkelerinin şehirlerinin olduğu görülmektedir mümkündür. Avrupa şehirleriyle yapılan kardeş şehir uygulamalarının yerel yönetim

birimlerinin yanında merkezi hükümetlerin politikalarıyla da ilişkili olabileceği pek çok sosyal bilimci için açık bir kanıttır. Avrupa'nın ardından gelen Balkanlar ise gerek coğrafi gerekse tarihsel geçişkenlikler doğrultusunda büyük bir paya sahip olmuştur.

Dünya üzerinde diğer bölgelerde de Türkiye'nin kardeş şehir ilişkileri bulunmaktadır ve bu çeşitlilik Türkiye'nin ve kentlerin dünya üzerindeki tanınırlığı ve çeşitli kültür aktarımları için oldukça önemli bir hususu oluşturmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TR-33 BÖLGESİNDEKİ BÜYÜKŞEHİR VE İL BELEDİYELERİNİN KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ

1. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ

1.1. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİRLERİ

Afyonkarahisar şehrinin tarihi MÖ.3000 yılına kadar gerilere gitmektedir. Tarih boyunca Hititler, Frigyalılar, Persler, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluklarına ev sahipliğinde bulunmuştur. Şehir 13.yy'ın başlarında Türk yurdu haline gelmiştir. İlk defa 17.yy'daki belgelerde Afyonkarahisar adıyla anılmaya başlamıştır.

Afyonkarahisar coğrafi konumu ile doğu ve batının arasındaki köprü görevini gören ve çevresindeki büyükşehirlerin pek çoğuna bağlanan kara yollarıyla tam bir kavşak konumundadır.

Ekonomik olarak özellikle mermer ihracatı Afyonkarahisar'ın dünya üzerinde bilinir bir şehir olmasında önemli bir faktördür. Yer altı kaynağı olan termal su Afyonkarahisar'ın ayrıcalıklı ürünü olarak dikkat çekmektedir. Son yıllarda UNESCO tescilli alarak gastronomi alanında ülkemizdeki tescilli 3 şehirden de biri olmuştur. Afyonkarahisar gerek coğrafi konumu gerek çeşitlendirilmiş ekonomik yapıları gerekse tarihi-kültürel varlığı ile Türkiye'de geniş bir alana etki edebilmektedir.

Kardeş şehir ilişkileri bağlamında Afyonkarahisar'a bakıldığında ise bu alandaki ilk deneyim 1992 yılında Macaristan'ın Nyirkyhaza şehriyle yaşanmıştır. Bu dönemdeki girişimin Nyirkyhaza şehrinden geldiği 14 Şubat 1992 tarihli belediye meclis kararında vurgulanmıştır.

İlk kurulan kardeş şehir ilişkisi ise 7 yıl sonra bu sefer 1999 yılında Çuvaşintan'ın Çubuksarı şehri ile müşterek bir karar neticesiyle kurulmuştur. Bu ilişkide karar 1992 yılında verilmiş olmasına rağmen Dış İşleri Bakanlığınca verilen olurun 1999 yılında tamamlanması resmi tarih olarak 1999 yılında bir kardeş şehir ilişkisi kurulmasına olanak vermiştir. 2001 yılına gelindiğinde Kazakistan'ın Türkistan Şehri valisinin Afyonkarahisar'ı ziyaretleri sırasında Afyonkarahisar ile Türkistan'ın kardeş şehir olmasını talep etmesi üzerine 5 Mayıs 2001 tarihinde alınan belediye meclis kararıyla kardeş şehir ilişkisi kurulmuştur. 2000'li yıllarda ülkemizde yaşanan

kardeş şehir artışı Afyonkarahisar'da da yaşanmış ve 2005 yılında ilk defa Afyonkarahisar'ın girişimiyle karşılıklı mutabakata varılarak Almanya'nın Hamm şehri ile 5 Nisan 2005 tarihli belediye meclis kararıyla kardeş şehir ilişkisi kurulmasına karar verilmiştir. 2007 Yılında ise rota bambaşka bir kültüre ve ekonomik yapıya çevrilmiş ve Çin'in Yunfu şehriyle 1 Mayıs 2007 tarihinde alınan belediye meclis kararıyla kardeş şehir ilişkisi kurulmuştur. Bir yıl sonrasında kurulan kardeş şehir ilişkisinde ise Kosova'nın Peja şehri ile kardeş şehri tercih edilmiş 2 Haziran 2008 tarihinde alınan belediye meclis kararıyla da resmi bir hale getirilmiştir. 2009 yılına gelindiğinde ise Suriye'nin Lazkiye şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurulmuştur. 2009 yılından sonra 2016 yılına kadar herhangi bir kardeş şehir ilişkisi girişiminde bulunulmamış 2016 yılında ise Arnavutluk'un Konispol şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurulması kararı 1 Ağustos 2016 tarihinde alınan belediye meclis kararıyla resmileştirilmiştir.

2019 yılına gelindiğinde ise ilk defa ulusal bir kardeş şehir ilişkisi oluşturulmuş bu bağlamda 1 Ekim 2019'da alınan belediye meclis kararıyla Giresun şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurulması kararlaştırılmıştır. 2020 yılında ulusal kardeş şehir trendi devam etmiş Şırnak şehri Kasrik Beldesi ile kardeş şehir ilişkisi kurulması noktasında 4 Mayıs 2020 tarihinde alınan belediye meclis kararıyla ilk defa bir beldeyle kardeş şehir ilişkisi kurulmuştur. Afyonkarahisar gerek demografik gerekse ekonomik özellikleriyle kardeş şehir projeleri için oldukça verimli bir konumda bulunmaktadır. 1992 yılından itibaren içinde bulunmuş olduğu kardeş şehir projelerinin çeşitlendirilmesi ve daha verimli hale getirilebilmesi için büyük bir potansiyele sahip olan şehir nesnel kriterlere uygun yapılabilecek kardeş şehir seçimleriyle bu potansiyelini yansıtabilecek ve bu bağlamda hem ulusal hem de uluslararası konjonktürde daha tanınır bir şehir haline gelebilecektir.

1.2. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR PROTOKOLLERİ

Protokol kelimesinin tanım 'Resmi bir toplantı, oturum, birleşim gibi birlikteliklerin sonunda organizasyonlara katılan taraflarca imzalanan daha sonraki dönemde yapılacak olan anlaşma, sözleşme ve faaliyetlere temel oluşturan bir belge' olarak yapılır. Bu bağlamda Afyonkarahisar'ın kardeş şehirleriyle yaptığı protokollere bakıldığında sadece 2005 yılında kardeş şehir ilişkisi içine girilen Hamm şehri ile yapmış olduğu protokol karşımıza çıkmaktadır. Diğer kardeş şehirler ile ilgili hususlar sadece belediye meclis ve encümen kararlarında belirtilmiş olup araştırmada herhangi bir başka resmi belge elde edilememiştir. Hamm şehriyle yapılan protokolü incelendiğinde iki farklı zamanı kapsayan ayrı iki protokol ile karşılaşılmaktadır. İki

protokol arasında niteliksel farklılıklar olduğu gözlemlenebilmektedir. Bunlardan ilki 2006 yılında imzalanmıştır. İlk protokole bakıldığında karşılaşılan metin şu şekildedir:

- Güçlerimizi karşılıklı güvenceyle bir araya getirerek büyüyen dünyamızda beraberce yaşama imkanı sunmak için Türkiye'deki Afyonkarahisar şehri ile Almanya'daki Hamm şehri halkları arasında kültürel yaşam farklılıklarını bilerek kardeş şehirciliği kurmak.

- Bizler şehirlerimiz arasındaki bağlılığı sürekli ayakta tutacağımızı doğruluyor ve tasdik ediyoruz

- Bizler belediye başkanları olarak kardeşliğimizi ilerleteceğimiz şehirlerimizdeki vatandaşlarımızın inisiyatiflerini destekleyeceğiz, böylelikle karşılıklı ilişki ve anlaşmaları geliştirerek beraberliği pekiştireceğiz

- Bizim işimiz şehirlerimizdeki vatandaşlarımızın kültürel, ekonomik ve insani ilişkilerinin genişlemesini desteklemek olacaktır. Birleşme ve barış içindeki Avrupa yolunda kardeş şehir olarak Hamm'daki ve Afyonkarahisar'daki vatandaşlarımıza karşılıklı ve sürekli olarak destek vermeyi kabul ve beyan ederiz.

Maddelerinden de anlaşılacağı üzere 2006 yılında yapılmış olan bu protokol daha çok iyi niyet, dilek ve temennilerden oluşan romantik bir metin olarak ortaya çıkmıştır. Protokol içindeki muğlak ifadelerin varlığı sebebiyle şehirler arasında herhangi bir temel oluşturamamış olacak ki gerek belediye arşivlerinde gerekse yapılan yüz yüze görüşmelerde ilk yıllara ait fazlaca bir faaliyet ortamının olmadığı gözlemlenmiştir. Kardeş şehir ilişkileri uzunca bir dönem başkanlar düzeyindeki bireysel çabalara bırakılmış dönem içinde değişen belediye başkan ve yönetimleriyle beraber farklılıklar göstermiştir. İlişkiler 2010'lu yıllara kadar geri planda yaşanmıştır. 2009-2019 yılları arasında Afyonkarahisar Belediye Başkanlığı görevini yürüten Burhanettin Çoban'ın 2010'lu yıllardaki çabalarıyla bu yıllarda Afyonkarahisar ve Hamm kenti arasındaki kardeş şehir ilişkileri yüksek iradeli bir protokole sahip olmasa da önemli bir noktaya gelmiş karşılıklı ilişkiler belediye başkanlarının bireysel çabalarıyla 2019 yılına dek sürmüştür. Bu yılda yapılan mahalli idareler seçimiyle görev başına gelen Mehmet ZEYBEK ile beraber Hamm şehriyle kardeş şehir ilişkilerinde yeni bir dönem açılmıştır. Bireysel performansların ön plana çıktığı dönemin ardından 2019 yılında ikinci bir protokol imzalanmıştır. Bu protokol ilk protokolden oldukça farklıdır. 2019-2024 yıllarını kapsayan, oldukça somut ifadeler içeren geniş kapsamlı

bir protokol olması dikkat çekicidir. Bu protokolda belediyeler arasında ortak çalışma ve personel değişimi, şehirlerde bulunan üniversiteler arasında iş birliği yapılması ve uluslararası zeminde hibeler kazanabilecek projeler üzerinde çalışılması gibi maddeler vardır. Yapılan bu yeni protokolün eski protokoldeki muğlak ifadelerin yerine kardeş şehir ilişkilerinin boyutları hakkında taraflara net bir vizyon ortaya koymuştur. Yapılan bu protokol ile 2019-2024 yılları arası kardeş şehir ilişkilerinin rotası kişilerden bağımsız olarak ortaya konmuştur. 2024 yılına gelindiğinde yapılmış bu protokolün nesnel bir değerlendirmesi ve karşılaştırılması yapılabilecektir. Afyonkarahisar ve Hamm şehirleri özelinde incelediğimiz bu iki farklı protokol bölümün başında da belirttiğimiz üzere niteliksel farklılıklar gösteriyor olsa da somut protokollerin varlığının kardeş şehir ilişkilerinde önemli bir unsur olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bugün Afyonkarahisar'ın kardeş şehirleri arasında sıklıkla etkileşim içinde olabildiği tek şehir bir protokole bağlı bulunulan Hamm şehri ile kurmuş olduğu kardeş şehir ilişkisidir. Bu örnek kardeş şehir ilişkilerinde somut çıktılar üzerine yapılmış protokollerin gerekliliğini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Diğer kardeş şehirlerle olan kopuklukların tek nedeni olmasa da, nedenlerinden birinin somut bir protokolün eksikliği olduğunu söylemek mümkündür.

1.3. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR SEÇİM KRİTERLERİ

Kardeş şehir projelerinin genel tanımına bakınca ‘pek çok ulusal ve uluslararası metinde karşımıza birbirinden uzakta olan yerleşim alanlarının kültürel ve ekonomik iş birliği kurmak amacıyla oluşturdukları birliktelikler’ tanımı çıkmaktadır. Bu tanımlamadan yola çıkıldığında ise kardeş şehir seçimlerindeki önemli hususlar olarak taraf şehirler arasında sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda ortak bir hedefin var olması oldukça önem arz etmektedir. Afyonkarahisar Belediyesi yetkilileri ile araştırma kapsamında yapılan mülakatlar sonucunda ise bu nesnel tanımların uygulamadaki karşılıkları için şunlara vurgu yapılmış gerek yurt içi gerekse yurt dışı kardeş şehirlerin ilişkilerinin hem ekonomik hem de bilhassa kültürel geçişkenlik açısından işlevsel olduğunun altı özellikle çizilmiştir. Şehirler açısından önemli bir proje olduğu belirtilmiştir. Kardeş şehir ilişkilerinde Afyonkarahisar Belediyesi yetkililerinin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere ilk aşamada dahi Afyonkarahisar özelinde kültürel geçişkenlik bir adım daha önde tutulmuştur. Afyonkarahisar Belediyesi kardeş şehir seçimlerindeki önemli hususların başına ekonomik ortaklıklardan ziyade tarihsel arka plan ve kültürel yapıları koyarak projenin sosyal

boyutlu bir yapıda yürümesi yönünde bir yol haritası çizmiştir. Bununla birlikte yapılan çalışmada aktarılan bir diğer ve önemli unsur ise nesnel tanımlarda belirtilen ekonomik ve sosyal ortak hedef vizyonunun her zaman gerçekleşmediği, kardeş şehir seçimlerinde var olan ikili ilişkilerin bürokratlar arası geçişkenliklerin, tavsiye, referans ve kardeş şehir projeleri dışındaki rutin ziyaretler esnasında gerçekleşen sohbet toplantılarının şu anki kardeş şehir seçimleri üzerinde daha etkili olduğudur.

Kardeş şehir projeleri her ne kadar yerel bazda projeler gibi gözükse de özellikle uluslararası kardeş şehir ilişkileri merkezi yönetimler tarafından da önem atfedilen projeler haline gelebilmektedir. Uluslararası bazda kardeş şehir ilişkileri kurulurken Dışişleri Bakanlığı'nın izninin gerekmesi de bu husustaki en büyük göstergelerden birini oluşturmaktadır. Bu da merkezi hükümetlerin kardeş şehir seçimine ne denli etki edeceği bağlamında soru işaretlerini ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan bakıldığında alınan bilgiler ışığında uluslararası kardeş şehir seçimlerinde ilgili bakanlıkların tavsiye ve uyarılarının kardeş şehir seçimlerinde belediyeler üzerinde etkili olabildiği aktarılmıştır. Kardeş şehir seçimlerinde ilgili bakanlıkların tavsiye ve uyarılarının yanında, merkezi yönetimin diplomatik seçimlerinde önemli bir etken olduğu yapılan görüşmeler neticesinde ortaya konulmuştur. Bu durumda, yapılan uluslararası kardeş şehir seçimlerinde ülke siyaseti takip edilmekte ve kardeş şehir bağlantıları bu noktalar dahilinde büyük bir dikkatle kurulmaktadır. Kardeş şehir projelerinde işlenen konular sadece belediyecilik üzerine olsa dahi merkezi hükümetin diplomatik tutumunun Afyonkarahisar Belediyesi açısından büyük bir önem arz ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Bunun en büyük sebebi olarak ise merkezi hükümetlerin diplomatik tutumları ile güvenliğin birbiriyle doğru orantılı olması belirtilmiştir.

Afyonkarahisar Belediyesi özelinde kardeş şehir seçimlerinde başta belirtilen ekonomik, sosyal ve kültürel ortak paydalara bakılarak yapılması gereken seçimlerin işleyişte fazlaca öne çıkmamış olması çıkabildiği noktalarda ise sosyo-kültürel yapıların temel alındığı sadece Çin'in Yunfu şehri ile kurulan kardeş şehir ilişkisinin ortak yer altı kaynakları ve ekonomik sebeplerle kurulduğu görülmüştür. Ancak bunun da sağlıklı bir şekilde yürütülmediği saptanmıştır. Bu bilgiler ışığında da Afyonkarahisar'ın kardeş şehir seçim kriterlerinde sosyo-kültürel etkenlerin ön planda olduğu ve merkezi hükümetlerin etkisinin de oldukça belirleyici olduğu çıkarımı yapılmıştır. Nesnel kardeş şehir seçim kriterlerinin fazlaca dikkate alınmadığı gözlemlenmiştir.

1.4. AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ'NİN KARDEŞ ŞEHİR PROJELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kardeş şehir projeleri, şehirlerarası etkileşim ve ortaya çıkacak olan kazanımların nihayetiyle oluşturulmuş ve gelişmiş projelerdir. Bu proje genelinde kurulan kardeş şehir ilişkilerinde belli bir rutine bağlanmış iletişim, karşılıklılık ve yapılacak ziyaretler büyük önem arz etmektedir. Bu proje kapsamında etkileşimler kazanımların ortaya çıkabilmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Afyonkarahisar'ın 7 uluslararası iki tane de ulusal kardeş şehirlerinden, özellikle uluslararası kardeş şehir etkileşimlerine bakıldığında hem yapılan mülakatlarda hem de belediyenin resmi yayın organlarında Almanya'nın Hamm şehri hariç herhangi bir veriye erişilememiştir. Hamm şehrine yapılan en son ziyaret ise 2019 yılında gerçekleşmiş olup Covid-19 salgını sebebiyle o tarihten itibaren herhangi bir yüz yüze görüşmenin olmadığı belirtilmiştir. Salgın öncesi dönemde ise 2010'lu yıllardan itibaren düzenli ziyaretlerin gerçekleştiği aktarılmıştır. Bu süreçte Hamm şehrinde yaşanan yerel yönetim değişikliği neticesinde karşılıklı iyi niyet dileklerinde bulunulan telefon görüşmeleri yapılmıştır. Etkileşimlerin sekteye uğramasında yerel yönetimlerde yaşanan yönetim değişikliklerinin Afyonkarahisar Belediyesi yetkililerince öne çıkarılan en büyük etkendir.

Kazanımları boyutundan konuyu ele aldığımızda ise Afyonkarahisar kurmuş olduğu 9 kardeş şehir ilişkisinin hemen hemen hepsinde sosyo-kültürel kazanımlar doğrultusunda kardeş şehir projeleri ilişki ağlarına dahil olmuştur. Buradaki tek istisna Yunfu (Çin) şehri ile bir yer altı zenginliği olan mermer konusunda bir benzerlik göstererek iki şehir arasında mermerin önemli bir ekonomik köprü olabileceğidir. Ancak 2007 yılında kurulan kardeş şehir ilişkisi verimli bir şekilde kullanılamamış kardeş şehirprojeleri için önemli bir kriter olan ortak paydaların varlığı bu kardeş şehir ilişkisinde kağıt üzerinde kalmanın ötesine gidememiştir. Afyonkarahisar ve Yunfu arasındaki etkileşim ve kazanımlar diğer pek çok ilişkide olduğu gibi rasyonel bir temele oturtulamamıştır. Kazanımlar noktasında da Hamm şehri yine diğer kardeş şehirlerin önüne geçmiş gözükmektedir. Yapılan ziyaretlerde Afyonkarahisar yetkilileri tarafından yerinde görülen projelerin bazıları Afyonkarahisar'da uygulanmıştır. Yapılan mülakat sonucu elde edilen bilgiler neticesinde Hamm ziyaretinde görülen ve yetkililer tarafından uygunluğuna karar verilen bir macera aksiyon parkının Afyonkarahisar'da da vatandaşların hizmetine sokulması yönünde kararlar alınmış ve uygulanmıştır. Bunun yanında şehirlerin birbirlerini tanımaları yönünde küçükte olsa etkisi olabilecek sokak,

cadde, park isimlerinin karşılıklı olarak değiştirilmesi de Hamm şehri ile yapılan etkileşimlerden bir tanesi olarak gözlemlenmiştir. Afyonkarahisar Belediyesi tüm bu hususlar neticesinde asıl kazanımlarının ve beklentilerinin uluslararası ortamda Afyonkarahisar şehrinin tanınırlığının artması ve bu vesile ile gerek ekonomik gerekse kültürel ihracatın önünü açarak Afyonkarahisar şehrini daha müreffeh bir hale gelmesi, bununla birlikte kardeş şehirlerin nüfus nitelik ve nicelikleriyle Afyonkarahisar turizmine verecekleri katkıları hedeflediklerini belirtmişlerdir.

Kardeş şehir projelerine kamu diplomasisi gibi farklı bir açıdan bakmak hem kardeş şehir projelerinin değerini artırabilecek hem de bu projelerin görüldüğünden daha derinlikli projeler olduğunun farkındalığını ortaya koyarak bu konudaki literatüre öncülük edecektir. Bu noktada kamu diplomasisinin tanımı olarak en basit şekilde ‘kamuoyu davranışlarının dış politika teşkilinde ve icrasındaki tesiri’ olduğunu söylenebilir. Daha geniş ve anlaşılır bir ifade olarak ise geleneksel diplomasiin ötesinde milletlerarası münasebetlerin farklı boyutlarını yani diğer ülke kamuoylarının etkilenmesi, bilgi ve fikir akışı, ülkelerdeki farklı çıkar guruplarının etkileşimi olarak ele alabiliriz. Kamu diplomasisi açısından kardeş şehir projelerinin neler ifade ettiğine karar vericiler açısından incelendiğinde, Afyonkarahisar özelinde ulaşılan sonuçlarda kardeş şehir projelerinin uluslararası bağlamda kamu diplomasisinin önemli bir aracı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun oluşmasında kardeş şehirlere yapılan ziyaretlerde o şehirde yaşayan Türk vatandaşlarının ülkelerinden gelen misafirleri mikro hemşericilikten ziyade ülkenin temsilcileri şeklinde görmeleri bu ziyaretlerden ve karşılıklı yapılan projeler ile birlikte bölgedeki özgüvenlerini tazeleyerek verilen maddi ve manevi güç ile birlikte bölgede demokratik bir baskı grubu oluşturabilmelerinin önü açılmıştır ve o bölgelerde adeta Türkiye’nin gönüllü temsilcileri haline gelmişlerdir. Bu sayede uluslararası kamuoyunun yönlendirilmesinde farkına fazlaca varılmasa da çok önemli etkiler oluşturabilecek potansiyele sahip olabileceklerinin altı çizilmiştir.

2. KÜTAHYA BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ

2.1. KÜTAHYA BELEDİYESİ’NİN KARDEŞ ŞEHİRLERİ

Kuruluş tarihi net olarak bilinmemekle beraber Kütahya şehrinin tarihi M.Ö 3000’li yıllara uzanmaktadır. Pek çok devlete ev sahipliği yapmış şehrin bilinen en eski halkı olarak Firigyalılar tarihteki yerini almıştır. Hitit, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı devletlerine de ev sahipliği yapan şehir kadim bir tarihi geleneğe sahiptir. barındırmaktadır. Kütahya tarih boyunca zengin yer altı kaynakları ve el sanatlarıyla

büyük ilgi görmüş olup, halen de bu alanlarda faaliyet gösteren önemli bir tarih ve kültüre sahiptir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2023 vizyonu içinde oluşturduğu 15 marka kentten biridir. Kardeş şehir ilişkileri bağlamında incelendiğinde ise Kütahya'nın ülkemizde ki pek çok ile göre daha öncü olduğu görülmektedir. Bunun en büyük kanıtlarından biri 1975 yılında Macaristan'ın Pecs şehri ile yapılan kardeş şehir anlaşmasının olmasıdır. İlgili yıl içinde yapılan ziyaret neticesinde Pecs şehri ile Kütahya'nın ortak paydaları olduğu saptanmış, özellikle seramik, porselen gibi kaynakların varlıkları ve bu husustaki ticari faaliyetlerin iki şehirde de önemli olması nedeniyle 3 Şubat 1975 tarihinde alınan belediye meclis kararıyla Kütahya kendi ile benzerlikler taşıyan başka bir şehir ile kardeş şehir ilişkisi içerisine girmiştir. 1986 yılına gelindiğinde ise Kütahya ikinci kez kardeş şehir ilişkisi girişiminde bulunmuş bu dönemde Almanya'nın Bochum şehriyle kardeş şehir ilişkisi kurulmuştur. Alınan belediye meclis kararında detaylı bir bilgilendirme yapılmamış olup ilişkilerin geliştirilmesi şeklinde muğlak bir ifadeye yer verilmiştir. 1992 yılındaki yeni girişimde ise Azerbaycan'ın Gobustan Reyonu şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurulmuş olup ikili ilişkiler üzerine kurulan bir kardeş şehir ilişkisi olarak belediye kaynaklarında yerini almıştır. 1996 yılında ise Bosna Hersek'in Tesanj şehri ile kardeş şehir ilişkisi içerisine girilmiştir. Bir yıl sonra 1997 yılında ise aynı yıl içinde iki kardeş şehir ilişkisi birden kurulduğu dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki, K.K.T.C 'nin İskele şehri ile ikincisi ise Tataristan'ın Elmet şehri ile kurulmuştur. Bu iki kardeş şehir ilişkisinin de karşı şehirlerden gelmesi, Kütahya'nın dünya üzerinde bilinirliğinin artmasında etkili olabileceği yadsınamaz bir gerçekliği ortaya koymuştur. Bu ilişkilerin ardından yedi yıl boyunca herhangi bir girişim yaşanmamış olup 2004 yılına gelindiğinde yine K.K.T.C.'nin Diskorpoz şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurulmuştur. Bu ilişkilerin sosyo-kültürel temeller üzerine inşa edilmiştir. 2005 yılında ise yine aynı yıl içerisinde iki kardeş şehir ilişkisi kurulmuş bunlardan ilki, Çin Halk Cumhuriyeti'nden Anqing şehriyle, diğeri ise Kazakistan'ın Çimkent şehriyle yapılmıştır. Çimkent şehri ile kurulan kardeş şehir ilişkisinde dikkat çeken husus ise, bu döneme kadar kurulan ilişkilerin aksine oldukça kapsamlı görülen ilişki olmasıdır. 2006 yılında kurulan kardeş şehir ilişkisinde ise Tataristan'ın Bavlı şehri ön plana çıkmış kurulan ilişki için alınan belediye meclis kararında herhangi bir özel nedene vurgu yapılmamıştır. 2008 yılında Irak'ın Kerkük/Yenitisin şehri kardeş şehir olarak belirlenmiştir. 2010 yılında ise

Çekya'nın Karlovy Vary şehri ile Kütahya arasında kardeş şehir ilişkisi kurulmuş olup herhangi özel bir gerekçeden bahsedilmemiştir. Aynı yıl içinde yine Bursa ile Kütahya arasında ulusal bir kardeş şehir ilişkisi kurulmuş ulusal manada kurulmuş ilk kardeş şehir ilişkisi olması açısından Kütahya açısından kardeş şehir projeleri kapsamında önemli bir tarih olmuştur. 2011 yılında tekrar uluslararası boyutta bir kardeş şehir seçimine gidilmiş ve Lübnan'ın Dannieh şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurulmuştur. 2012'ye gelindiğinde çok farklı bir kültürden Hindistan'dan Bikaner şehri kardeş şehir olarak seçilmiş, kurulan ilişkide yerel yönetimler alanında iş birliği yapılmasının altı çizilmiştir. 2015 yılında Karadağ'ın Rozoje şehriyle kardeş şehir ilişkisi kurulmuşbu ilişkide yine yerel yönetimler alanında iş birliği çalışmaları ön plana çıkarılmış ve sosyo-kültürel çalışmalara vurgu yapılmıştır. 2016 yılına gelindiğinde ise Kütahya ikinci kez ulusal kardeş şehir ilişkileri içerisine girerek Kars'ın Susuz Belediyesi ile bu ilişkiler ağına bir kez daha katılmıştır. 2016'daki ulusal kardeş şehir seçiminin ardından 2017 yılında yine çok farklı bir kültürden Güney Kore'nin Icheon şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurulmuş bu ilişki uluslararası ortamda Unesco Yaratıcı Şehirler ağına bulunan iki farklı şehrin ortak bir payda da tekrar birlikte olması açısından verimli bir ilişki olarak nitelendirilebilir. 2018 Özbekistan'ın Ristan şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurulmuştur. Sosyo-kültürel birliktelikler yine bu ilişkide temeli oluşturmuş olup herhangi özel bir duruma vurgu yapılmamıştır. 2019 yılına gelindiğinde ise tekrar ulusal kardeş şehir ilişkileri kapsamında Karaman şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurulmuştur. 2020'de de yine iki farklı kardeş şehir ilişkisi içerisine girilmiş aynı gün alınan meclis kararıyla Guatemala'nın Mixco şehri ile Makedonya'nın Gostivar şehirleri ile kardeş şehir ilişkisi kurulmuştur.

Kütahya Belediyesi'nin kurmuş olduğu 22 kardeş şehir ilişkisinin farklı zaman aralıklarına ve çok farklı kültürlere yayıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalar, elde edilen belgeler ışığında meclis kararlarının çoğunun kardeş şehir ilişkilerini sabit bir kalıp üzerine oturttüğünü gösterirken, bazı ilişkilerde spesifik gerekçelere yer verildiği gözlemlenmiştir.

2.2. KÜTAHYA BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR PROTOKOLLERİ

Kütahya şehrinin içinde bulunduğu kardeş şehir ilişkilerine yönelik yapılan araştırmada 22 kardeş şehir ilişkisinden sadece birkaçı için yapılan protokollere ulaşıla bilinmiştir. Özellikle eski tarihli ilişkiler protokollerden ziyade belediye meclis kararları şeklinde arşivlerde yerlerini almıştır. Bu hususta protokol yapılan ve uluslararası kardeş

şehir ilişkilerinin pek çoğuna ışık tutabilecek şekilde oluşturulan Kuzey Makedonya'nın Gostivar şehri ile ilgili protokol oldukça dikkat çekici ve aydınlatıcı bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. 16.10.2020 tarihinde oluşturulmuş protokol şu maddeleri içermektedir:

1. Taraflar karşılıklı saygı, güven, iş birliği anlayışı ve eşitlik prensibine dayanarak yürürlükte olan yasal mevzuatlara uygun şekilde iki taraflı ilişkilerini geliştirirler.
2. Taraflar öncelikli olarak aşağıda yer alan alanlarda iş birliği gerçekleştirir.
 - a) İdari birimler arasında iş birliği
 - b) Hafif sanayi, altyapı ve hayvancılık
 - c) Eğitim, kültür, sağlık, spor ve diğer sosyal alanlar
 - d) Ticaret, turizm ve çevre koruma alanları
3. Taraflar bahsi geçen alanlarla ilgili iş birliği geliştirmek üzere tecrübe paylaşımı, uzman değişim programları ve çeşitli projeler gerçekleştirirler.
4. Taraflar, kardeş şehir ilişkilerinin verimliliğini artırma bilmek için iki şehirde de konuyla ilgili birer yetkili tayin ederler
5. Taraflar proje ve iş birliği süreçlerinde yerel kuruluşlar, stklar, esnaf odaları, eğitim kurumları, uluslararası örgütler vb. kuruluşlar ile bir arada çalışarak kardeş kent ilişkilerini toplumsallaştırırlar.
6. Kardeş şehir işbirliği protokolü her iki belediyenin yetkili ve ilgili organlarının onay ve kabulü ile yürürlüğe girer (www.kutahya.bel.tr).

Maddeler halinde alıntılanan bu protokol, kurulan kardeş şehir ilişkilerinin kapsamına ilişkin net bir fikir ortaya kayabilmektedir.

Ulusal kardeş şehir ilişkisi bağlamında kurulmuş olan bir diğer kardeş şehir ilişkisi olan Karaman ile Kütahya arasında kardeş şehir ilişkileri nezdinde yapılmış olan protokolde ise;

1. Kütahya ve Karaman şehirleri arasındaki belediye ilişkilerini güçlendirmek ve geliştirmek
2. Yerel diplomasi trafiğini oluşturmak ve iki şehrin birbirlerini kültürel ve sosyal anlamda yakından tanımasını sağlamak.
3. Kültür, sanat, turizm, spor ve benzeri tesisleri yaptırma yapma ve kiralamak veyatahsis etmek (www.kutahya.bel.tr).

gibi maddeler yer almış olup kurulan kardeş şehir ilişkisi spesifik maddelerle belirtilmiştir. Bununla beraber Tescanj şehri ile de bir protokol yapıldığı belirtilmiş ancak yazılı bir metne ulaşılamamıştır. Kütahya'nın kardeş şehir ilişkileri açısından dikkat çeken bir diğer hususta 1975 yılında Pecs şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurulmasını sağlayan belediye meclis kararıdır. Bu belediye meclis kararını diğer örneklerinden ayıran en önemli husus, alınan karar metninde kardeş şehir ilişkisi kurulmasının nedenlerinin açık bir biçimde belirtilmiş olması ve muğlak ifadelerle yer vermemesi olmuştur. Ayrıca üzerinde 50 yıla yakın zaman geçmesine rağmen ilişkilerin

halen sıcak bir biçimde devam etmesi bu ilişkinin sağlam temellere dayanmasının kanıtlarından birisi olmuştur.

Yapılan görüşmelerde elde edilen sonuçlara baktığımızda kardeş şehir uygulamalarında açık ve net bir biçimde hazırlanmış ve imzalanmış protokoller dâhilindeki kardeş şehir ilişkilerinin tarafların birbirinden beklentilerinin açık bir biçimde ifade edilebilmesi sebebiyle hem daha verimli hem de daha sürdürülebilir olduğu aktarılmıştır.

2.3. KÜTAHYA BELEDİYESİ'NİN KARDEŞ ŞEHİR SEÇİM KRİTERLERİ

Kardeş şehir seçim aşaması, kardeş şehir projelerinin en zorlu aşamalarından birini oluşturmaktadır. Şehrinize uygun kardeş şehir bulabilme çabası nesnel tanımlarda belirtilen sosyal, ekonomik, kültürel yakınlıları içinde barındırırken aynı zamanda beşeri uyumluluk, öznel beklentilerin karşılana birliği gibi bir takım özel beklentileri de içinde barındırır. Nesnel tanımlarda geçen hususların önemi yadsınamaz büyük bir gerçek olmakla beraber, öznel beklentiler ve beşeri uyumluluk da verimli bir ilişki ağının oluşmasında, somut çıktılarının ortaya çıkmasında bir o kadar önemlidir. Kütahya Belediyesi özelinde yapılan araştırmada kardeş şehir seçim kriterleri bağlamında Kütahya şehri ve halkına fayda sağlayabilecek her türlü kardeş şehir ilişkisinin içinde bulunulabileceği ifade edilerek fayda kavramı öne çıkarılmıştır. Beklenen faydanın gerçekleşebilmesinde ortak yönlerin bulunması ve uyumlu çalışmanın etkisi ön plana çıkartılarak vurgulanmıştır. Özellikle son 10 yıl içinde kurulan kardeş şehir ilişkilerinde uyumluluk ve ortak paydalara daha fazla dikkat edildiği belirtilmiştir. Ayrıca Kütahya'nın bir kültür-sanat şehri olmasından hareketle yapılan kardeş şehir seçim kriterlerinde de bu minvalde seçimlerin dikkate alınmaya başlandığı belirtilmiştir. Afyonkarahisar örneğinde de görüldüğü üzere, muhtemelen birbirine yakın coğrafyalar olmanın da getirdiği bir sonuç olarak Kütahya Belediyesi'nin de kardeş şehir seçiminde sosyo- kültürel benzerlikler üzerine daha çok yoğunlaştığı gözlemlenmiştir.

Bir istisna olarak Pecs şehri ile yapılan kardeş şehir ilişkisinde ekonomik açıdan da ortak paydaların değerlendirildiği bir kardeş şehir ilişkisi ağını gözlemlemek mümkün olmuştur.1975'de kurulan kardeş şehir ilişkisinde hem sosyo-kültürel özellikleri barındırırken hem de Pecs şehrinde seramik, porselen gibi kaynakları varlığı ve bu husustaki sanayi yapısıyla Kütahya ile benzeştiği görülmektedir. Ancak ekonomik ilişkilerin örneklerini çoğaltabilme şuan için pek mümkün gözükmemektedir. Kardeş şehir seçim kriterlerinde merkezi hükümetin etkisi bağlamında araştırmamızı

derinleştirdiğimizde Kütahya Belediyesi özelinde karşılaşılan sonuçta kardeş şehir seçim kriterlerinin yerel siyasetin ve ihtiyaçların güdümünde olması gerektiği belirtilirken tabi ki ülke siyasetinin ülkedeki herkesin kırmızı çizgisi olması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Ancak yerelde oluşabilecek verimli ve uyumlu iş birliklerinin uluslararası siyasetin çalkantılı yapısında etkilenmemesi gerektiği de belirtilmiştir. Uluslararası konjonktürlerin yerel faydaya zarar vermemesi gerektiği düşüncesi pozitif bir biçimde aktarılmıştır.

Kütahya Belediyesi yetkilileri ile yapılan mülakatta kardeş şehirler arasında sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda ortak bir hedefin varlığının oldukça önemli olduğu hususu vurgulanmıştır. Ancak yapılan araştırmada ve incelenen kardeş şehir ilişkilerinde bu nesnel tanımın kimi zaman dikkate alındığı ve bağlamda ilişkiler içine girildiği görülürken kimi zaman ise bu tanım ve beklentilerin sadece bir beklentinin ötesine geçemediği görülmüş olup çalışmaya konu diğer şehirlerle bu noktada karşılaştırıldığında ise bir nebze de olsa pozitif ayrıştığı kanısı oluşmuştur.

2.4. KÜTAHYA BELEDİYESİ'NİN KARDEŞ ŞEHİR PROJELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere kardeş şehir ilişkileri karşılıklı etkileşim ve kazanımlar ile sürdürülebilir olan projelerdir. Bu bağlamda Kütahya şehrinin kardeş şehir ilişkileri incelendiğinde Kütahya'nın 19'u uluslararası, 3'ü ulusal olmak üzere 22 adet farklı coğrafya ve sosyo-kültürel yapılara sahip kardeş şehri bulunmaktadır. Sayı olarak oldukça fazla görünen bu kardeş şehir projeleri etkileşim ve kazanımlar boyutuyla incelendiğinde ise durum doğru orantılı gözükmemektedir. Etkileşim açısından bakıldığında zaman özellikle son iki yıldır dünyada etkisini sürdüren Covid-19 salgınının kurulan kardeş şehir ilişkilerindeki etkileşimleri sekteye uğrattığı belirtilmiştir. Bu dönemde taraf şehirlerin mümkün olduğunca elektronik ortamlarda etkileşimde bulunmaya çalışmışlardır. Yine de salgın dönemi içerisinde ulusal kardeş şehir ilişkisi kurulan Karaman şehrine bir ziyaret düzenlenmiş ve karşılıklı görüş alış veriş yapılarak kardeş şehir ilişkilerinde bir etkileşim ortamı sağlanmıştır. Bu durum, olağanüstü durumlarda ulusal kardeş şehir ilişkilerinin uluslararası kardeş şehir ilişkilerine nazaran daha kolay ulaşılabilir ve sürdürülebilir olduğunun bir göstergesi olarak görülebilir. Salgın öncesi dönemdeki etkileşime bakıldığında ise yoğunluğun sadece birkaç kardeş şehir ilişkisi üzerinde arttığı görülmektedir. Etkileşimin en yoğun olduğu kardeş şehir ilişkisinin Kütahya'nın en eski kardeş şehri olan Pecs şehri ile

olduğu ise açıkça dikkatleri çekmektedir. 1975 yılından itibaren süre gelen bu ilişki ağı özellikle 2010'lu yıllardan itibaren artış göstermiş her iki taraf heyetlerinin uyumlu çalışmaları ile farklı bir noktaya ulaşmıştır. 2019 yılında Kütahya Belediyesi ile Pecs Belediyesi ortaklığında 'İş Birliğinin Kültür ve Yaratıcılık ile Geliştirilmesi' projesi doğrultusunda toplantılar gerçekleştirilmiştir. Her iki şehrin kültür stratejileri oluşturularak; e-uygulamalar ve kurulacak web sayfaları ile her iki şehrin turizm ve kültür endüstrilerine katkıda bulunulması hedeflenmiştir. Bu proje kapsamında Kütahya Belediyesi'nin AB Şehir Eşleştirme programı kapsamında aldığı 130.000€ civarındaki hibe projenin maddi kaynağını oluştururken Kütahya Belediyesine de önemli bir kaynak sağlamıştır. AB'nin şehir eşleştirme projelerine verdiği önemi göstermesi açısından önemli bir örnek oluşturmuştur. Aynı zamanda Kütahya'nın uluslararası bürokraside tanınarak önemli bir kazanım elde etmesine de büyük bir katkı sunmuştur. Yine 2019 yılı Temmuz ayı içerisinde Kütahya Belediyesi ile Pecs Belediyesi şehir eşleştirme projesi kapsamında uluslararası bir çalıştay düzenleyerek kültürel, ekonomik ve sosyal alanlarda verimli bir yapının ortaya çıkmasında çalışmalar yapılmıştır. Yine bu dönemde Pecs şehri kadar olmasa da Gostivar ve Tesanj şehirleri ile kardeş şehir etkileşimlerinde bulunulmuştur. Kardeş şehir ilişkilerindeki kazanımlar boyutunda bakıldığında ise yine Macaristan'ın Pecs şehri ile kurulan ilişki hem Pecs'in Kütahya ile benzer doğal kaynak zenginlikleri ve bu alandaki sanayi yapısıyla ekonomik bir hal alabilmişken hem de karşılıklı etkileşimler ile beraber sosyo-kültürel geçişkenliğin sağlanmasında önemli rol oynamıştır.

Kamu diplomasisi bağlamında kardeş şehir ilişkilerine baktığımızda ise Kütahya Belediyesi yetkililerinden alınan bilgiler ışığında bu ilişkilerin kamu diplomasisine oldukça faydalı olabileceği sonucuna ulaşılması mümkündür. Ortak faaliyetlerin artmasıyla kamu diplomasisi alanında kardeş şehirlerin rolünün daha da artacağı vurgulanmıştır. Ancak resmi olarak 22 farklı kardeş şehri bulunan Kütahya'nın bunlar içinden sadece bir kaçıyla etkileşim içinde olduğu diğer pek çoğuyla kâğıt üzerinde kalan kardeş şehir ilişkilerine sahip olduğu görülmüştür. Çalışmaya konu diğer şehirlerde olduğu gibi kazanımlar boyutunda oldukça sınırlı kalındığı yetkililer tarafından ifade edilmiştir.

3. UŞAK BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ

3.1. UŞAK BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİRLERİ

Uşak şehri, Türkiye coğrafyasında İç Anadolu ve Ege Bölgesi arasında koridor

teşkil eden ve bu bölgeleri birbirine bağlayan kavşak bir konum üzerine yerleşmiştir. Tarih boyunca Hitit, Frigya, Lidya, Pers, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı devletleri ve kültürlerine ev sahipliği yapmış olan Uşak MÖ. 4000 yılından bu yana bir yerleşim yeri olarak bilinmektedir. Pek çok kültüre ev sahipliği yapmış olması Uşak'ın kültürel manadaki zenginliğini artırmış küçük bir yerleşke üzerinde kalmasına rağmen zengin kültürel mirasıyla dikkat çeken bir şehir olmuştur. Uşak tekstil ve deri sanayisi ile de dikkat çekmektedir.

Kardeş şehir ilişkileri bağlamında bakıldığında ise Uşak şehrinin tarihi, sosyo-kültürel yapısı, coğrafi konumu ve kendine özgü deri-tekstil sanayisiyle orantılı bir şekilde kardeş şehir ilişkileri ağına giremediği görülmektedir. Bu bağlamda yapılan incelemede resmi belgelere ulaşılamasa da gerek Uşak Belediye'si yetkililerince yapılan görüşmelerde gerekse belediyenin resmi sayfalarından ulaşılan bilgiler ışığında Almanya'nın Offenbach, Belçika'nın Charleroi, Kazakistan'ın Astana ve ulusal bazda Adıyaman'ın Besni ilçesiyle kardeş şehir ilişkisi içinde bulunduğu bilgilerine ulaşılmıştır. Fakat bu dört kardeş şehir ilişkisinin de yakın tarihli olmadığı ve kağıt üzerinde kalan ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

3.2. UŞAK BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR PROTOKOLLERİ

Uşak Belediyesi'nin ve kardeş şehirleri ile ilgili yapılan araştırmada Offenbach, Astana, Charleroi ve Besni ile ilgili kardeş şehir ilişkisi kurulması bağlamında herhangi bir protokole ulaşılamamıştır.

3.3. UŞAK BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR SEÇİM KRİTERLERİ

Kardeş şehir seçim kriterlerinin ilişkilerin sürdürülebilir olması, şehirlerin ekonomik, sosyal, ve kültürel birikimlerini geliştirebilmesi için ne denli önemli olduğunu daha önceki bölümlerde belirtmiştik. Uşak Belediyesi'nin kardeş şehir seçim kriterlerine bakıldığında ise yakın tarihli herhangi bir kardeş şehir ilişkisi ağına girilmemiş olması daha önce kurulmuş kardeş şehir ilişkilerinin de geçmiş yönetimler döneminde kurulmuş olması ve kağıt üzerinde kalan ilişkiler olması dolayısıyla detaylı bilgilere ulaşılamamıştır. Ancak kardeş şehir ilişkileri konusunda yapılan mülakatta kriter olarak Uşaklı vatandaşların daha çok yaşadığı şehirlerle kardeş şehir ilişkisi içinde bulunulabileceğine ve sosyo-kültürel benzerliğin önemli bir etken olabileceğine vurgu yapılmıştır.

3.4. UŞAK BELEDİYESİ'NİN KARDEŞ ŞEHİR PROJELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Uşak özelinde yapılan inceleme Uşak'ın kardeş şehir ilişkileri bağlamındaki etkileşimler ve kazanımlar yönünde büyük bir yol kat edemediğini göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en önemli etkenler kardeş şehir projelerinde devamlılığın hem bürokratik hem de yönetim düzeyinde sağlanamaması ve projelerin ikili ilişkiler bağlamında kalarak nesnel kardeş şehir seçim kriterlerinin belirlenememesi olarak tespit edilmiştir. Uşak'ın kardeş şehir projeleri kapsamında belki de tek kazanımı olarak aldığı göçler doğrultusunda Besni ile kurduğu kardeş şehir ilişkisi ile hemşericilik bağlamında elde ettiği sosyo-kültürel faydalar gösterilebilir. Uluslararası kardeş şehir ilişkilerinin geçmiş dönemlerde kurulmuş olması ve mevcut durumda bu ilişkilerin yürütülemiyor olması bu projelerin kamu diplomasisi açısından tecrübe edilmesinin önüne geçmiştir.

4. MANİSA BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ

4.1. MANİSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİRLERİ

Manisa şehri ülkemiz coğrafyasında Ege Bölgesinde yer almaktadır. Bölgenin nüfus bakımından ikinci büyük şehri olması Manisa'nın bu bölgede öne çıkmasındaki en önemli etkenlerden birisi olmuştur. Tarih boyunca Hititler, Firigyalılar, İyonyalılar, Lidyalılar, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Saruhanoğulları ve Osmanlılara ev sahipliği yapmış olması da Manisa'yı kültürel çeşitlilik ve zenginlik bakımından oldukça önemli bir şehir haline getirmiştir. Manisa'nın gerek nüfus yapısı gerek kültürel zenginlikleri gerekse coğrafi konum ve yapısıyla ekonomik olarak önemli bir sanayi şehri olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ülkemizdeki pek çok önemli marka ve firma üretim tesislerini Manisa'da kurmuştur. Bu durum Manisa'nın bölgede İzmir'den sonra en büyük ticaret merkezi haline gelmesine olanak sağlamıştır. Tüm bu özellikleri ile kardeş şehir projeleri açısından oldukça uygun özellikler taşıyan Manisa şehri, büyükşehir belediyesi statüsü almış olduğu 2012 yılından itibaren 3 farklı kardeş şehir ilişkisi içerisinde bulunmuş. Manisa'nın bu dönemde kurmuş olduğu ilk kardeş şehir ilişkisi 24.04.2015 tarihinde Kazakistan'ın Oral şehriyle olmuştur. Halen geçerliliğini koruyan bu kardeş şehir ilişkisi yapılan araştırmalar ve edinilen resmi belgeler ışığında herhangi özel ortak bir özelliğe vurgu yapılmadan ikili ilişkiler üzerine kurulmuş bir kardeş şehir ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu projenin ardından ikinci kardeş şehir ilişkisi Arnavutluk'un Berat şehri ile kurulmuş 22.04.2016 tarihi itibarı ile Manisa ve Berat

şehirleri kardeş şehir ilişkiler ağına dahil olmuştur. Berat şehri taşıdığı tarihsel ve kültürel birikim ile kardeş şehir kurulması açısından cazip bir şehir niteliği taşımaktadır. Alınan belediye meclis kararında bu özelliklerden bahsedilmemiş ancak yapılan protokolde Berat şehrinin tarihsel ve kültürel birikimine vurgu yapılmıştır. 2019 yılına gelindiğinde ise Manisa üçüncü kardeş şehir ilişkisini oluşturmuştur. 09.01.2019 tarihinde Bulgaristan'ın Kırcaali şehri ile kardeş şehir ilişkisi kurmuştur. Alınan belediye meclis kararı ile eğitim-öğretim, kültür, spor ve turizm alanında karşılıklı deneyimler paylaşılması için ilişkilerin kurulmuş olduğu alınan belediye meclis kararında belirtilmiştir. Bu üç kardeş şehir ilişkisinin ardından henüz resmi olarak nihayete ermemiş olması ile beraber Azerbaycan'ın Şirvan şehri ile kurulma aşamasında olduğu bilgisine ulaşılmıştır. 24.11.2020 tarihli belediye meclis kararı ile kardeş şehir kurulmasına karar verilmiştir. Alınan belediye meclis kararı Şirvan ile kurulacak olan kardeş şehir ilişkisinin kardeş şehir seçim kriterleri nezdinde daha kapsamlı bir karar olduğu durumunu ortaya koymuştur. Ekonomik açıdan Manisa ile benzer özellikler göstermesi ve geniş bir sanayi ağına sahip olması dolayısıyla alınan kararda Şirvan şehrinin demografik, ekonomik özelliklerine vurgu yapılmıştır. Alınan belediye meclis kararında farklı özelliklerden bahsedilmesi Şirvan ile kurulacak kardeş şehir ilişkisini diğer kardeş şehir ilişkilerinden pozitif manada ayırtmıştır. Yapılan araştırmalar ve Manisa Büyükşehir Belediyesi yetkilileri ile yaptığımız mülakatlar sonucu bu dört şehir ile Manisa'nın kardeş şehir ilişkisi kurmuş ve veya kurma arefesinde olduğu belirtilmiştir.

4.2. MANİSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR PROTOKOLLERİ

Manisa şehrinin dört kardeş şehir ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu kardeş şehir ilişkilerinden Azerbaycan'ın Şirvan şehri ile yapılan kardeş şehir ilişkisi henüz bir protokole bağlanmamış olup diğer üç kardeş şehir ilişkisi ise belediye meclis kararlarının ardından yapılan protokollerle sabit ilişkiler haline getirilmiştir. İlk kardeş şehir protokolü Manisa ve Oral şehirleri arasında 4 Nisan 2015 tarihinde imzalanmıştır. Yapılmış olan protokolde herhangi özel bir madde yer almamış olup geniş kapsamlı, muğlak ifadelerin varlığı dikkat çekmiştir. Bir sonraki dönemde kurulmuş olan kardeş şehir ilişkisinde Berat şehri ile yapılmış olan kardeş şehir protokolünde bazı özel alanlar belirtmiş olsa da yine de içinde muğlak ve geniş çaplı ifadelere yer verdiği görülmüştür. "İşbu protokol ile hemşerilerimizin istek ve ihtiyaçlarını yerine getirme çabamız içinde; şehirlerimiz ve hemşerilerimiz arasındaki karşılıklı ilişkiyi artırmak,

belediyeler arasındaki bağı güçlendirmek aramızdaki diyalogu güçlendirmek...” gibi ifadelerden ziyade yapılan kardeş şehir protokollerinde daha net ifadelere yer verilmesinin her iki şehir için de kardeş şehir ilişkilerinin verimliliği ve karşılıklı beklentiler için daha uygun olduğu kanısına varılmıştır. 27 Nisan 2019 tarihine gelindiğinde ise Kırcaali şehri ile kardeş şehir protokolü imzalanmıştır. İmzalanan bu protokol Berat şehri ile imzalanan protokol metninin bire bir aynısı olup isimleri haricinde hiçbir değişiklik yapılmadığı gözlemlenmektedir. Tek bir kalıp metin üzerine düzenlenmiş olan protokollerin kardeş şehir ilişkilerinin verimliliğini ve beklentilerini karşılama oranını düşürdüğü bu protokollerin kapsamlı, net ve açık bir şekilde düzenlendiği kardeş şehir ilişkileriyle karşılaştırıldığında oldukça düşük kaldığı çalışmalarımızın bir sonucu olarak karşımıza çıkmıştır.

Manisa Büyükşehir Belediyesi, kardeş şehirler ile protokol hazırlanması ve imzalanması açısından nicelik olarak başarılı bir süreç yürütmüş olarak gözüksede yapılan protokollerin niteliksel bakımdan oldukça zayıf olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum Manisa'nın kardeş şehirleri ile ileride belirsizliklere ve düzensizliklere neden olabilecek oldukça önemli bir husus olarak dikkat çekmektedir.

4.3. MANİSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KARDEŞ ŞEHİR SEÇİM KRİTERLERİ

Daha önceki bölümlerde de üzerinde durulduğu üzere kardeş şehir projelerinin işlevselliği ve devamlılığı açısından en önemli hususlardan biri olan kardeş şehir seçim kriterleri büyükşehir belediyesi statüsü kazanmış olan Manisa açısından da oldukça önemli bir husus olmuştur. Manisa Büyükşehir Belediyesi özelinde yaptığımız incelemede ve yapılan görüşmeler neticesinde seçim kriterlerinin nüfus ve sosyo-ekonomik özellikler üzerinden belirlendiği aktarılrken, diğer çalışma alanlarında da olduğu gibi fayda kavramı ön plana çıkartılmıştır. Bu kavram diğerşehirlerde de olduğu gibi Manisa ölçeğinde de muğlak bir ifade olarak kalmış, kardeş şehir projelerinde nesnel seçim kriterleri için net bir karşılık bulamamıştır. Bu seçimlerde asıl olan nesnel tanımlamalarda ve belediye yetkililerinde net bir biçimde bildikleri ve aktardıkları üzerine sosyo-kültürel, ekonomik, vb. ortak yön ve yönelimlerin var olmasıdır. Bu hususta yapılan kardeş şehir seçim kriterlerine baktığımız zaman Manisa bağlamında büyükşehir belediyesi olduktan sonraki dönemde kurulan Oral, Berat ve Kırcaali şehirleriyle kurulan kardeş şehir ilişkilerinde diğer pek çok kardeş şehir ilişkisinde olduğu gibi ikili ilişkiler neticesinde sadece kültürel ve tarihsel birliktelikler göz önünde tutulmuş, yapılan kardeş şehir protokolleri ve alınan büyükşehir belediye meclis

kararlarında herhangi öznel bir seçim kriterine rastlanmamıştır. Büyükşehir meclisinden kardeş şehir olma yolunda onay çıkan Şirvan şehri ile kurulacak ilişkide ise diğer örneklerine nazaran büyükşehir meclis kararının içeriği dikkat çekmektedir. Şirvan'ın Manisa'ya benzer sanayi faaliyetlerinin bulunması, kültürel benzerliklerin belirtilmesi ve ekonomik yapıların benzeşmesi boyutuyla nesnel kardeş seçim kriterlerine daha uygun bir seçim olacağı bir gerçeklik olarak karşılaşılan durumdur. Bu doğrultuda Manisa Büyükşehir Belediyesi kapsamında yapılan inceleme sonucunda kardeş şehir seçiminde Şirvan şehri ile kurulan kardeş şehir ilişkisine kadar nesnel seçim kriterlerine fazlaca dikkat edilmediği dikkat edilen noktalarda ise sadece ve kısıtlı ölçüde sosyo-kültürel kriterler üzerine ve ikili ilişkiler bağlamında yapılar oluşturulduğu gözlemlenmiştir.

4.4. MANİSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN KARDEŞ ŞEHİR PROJELERİNİNDEĞERLENDİRİLMESİ

Kardeş şehir projelerinin etkileşim ve karşılıklı kazanımlar sonucu süreklilik sağlayabilecek projeler olduğu çalışmanın pek çok yerinde vurgulanmıştır. Yeterli etkileşimin sağlanamadığı kardeş şehir projeleri kağıt üzerinde kalan ve karşılıklı kazanımların olmadığı atıl yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Manisa Büyükşehir Belediyesi'nin büyükşehir olmasından itibaren kurmuş olduğu üç farklı kardeş şehir ilişkisi de farklı sosyo-kültürel coğrafyalardan seçilerek uluslararası bağlamda sosyo-kültürel boyutta etkileşimlerin yaşanabileceği ve karşılıklı kazanımların elde edilebileceği şehirler olarak gözükmektedir. Bu bağlamda Manisa ile Kırcaali şehirleri arasındaki 'Kültür Sınır Tanımaz' projesi hem ulusal hem de uluslararası mecralardan destek görmüş ve bu sayede iki şehrin uluslararası boyutta bilinirlikleri bir nebze de olsa artmıştır. Manisa şehrinin kardeş şehir projeleri kapsamında elde ettiği en büyük somut kazanım bu proje olarak gözükmektedir. Bununla beraber kardeş şehirlere karşılıklı yapılan ziyaretler diğer şehirlerde olduğu gibi Manisa için de gözlemlenmiştir. Genellikle 1-2 yılda bir defa yapılan ziyaretler etkileşim ve iletişim konusunda fazlaca net bir sıklık olmadığı da karşımıza çıkan sonuçlardan birisi olmuştur. Tüm dünyayı etkisi altına alan covid-19 salgını ile beraber kardeş şehir projelerinde ki etkileşimlerin düşüşü diğer şehirlerde de gözlemlendiği üzere Manisa'da da tespit edilen husulardan birisi olmuştur. Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlardan biriside etkileşim boyutunda kardeş şehir ilişkisi kurulan her şehir ile aynı oranda etkileşimin olmadığı, bir veya iki kardeş şehir projesi kapsamında algının yoğunlaştığı sayı arttıkça ilginin

dağıldığı yönünde olmuştur. Edinilen bilgiler ışığında Manisa Büyükşehir Belediyesi özelinde kardeş şehir ilişkilerinin daha sıklaşması durumunda daha verimli yapıların ortaya konulabileceği belirtilmiştir. Özellikle sosyo-kültürel beklentiler ile kurulmuş olan kardeş şehir ilişkileri etkileşim ve kazanımlar boyutunda biraz daha arka planda kaldığı en ufak olumsuzlukta sekteye uğraya bildiği incelediğimiz diğer belediyelerde olduğu gibi Manisa için de dikkat çekici bir sonuç olmuştur. Biraz daha ekonomik benzerlikler ve beklentiler üzerine kurulan ilişkilerde ise etkileşim ve benzerlikler üzerine kurulan ilişkilerde ise etkileşim ve kazanımların somut çıktıları olduğu görülmektedir. Bu nedenle Büyükşehir Belediye Meclisinden onayı çıkan Şirvan şehri ile kurulacak kardeş şehir ilişkisi ekonomik benzerlikler vasıtasıyla etkileşim ve kazanımlar için daha umut verici bir proje olarak gözükmektedir.

Kardeş şehir projeleri kamu diplomasisi açısından incelendiğinde ise, bu projelerin kamu diplomasisine oldukça faydalı olabilecek yapılar olması yönünde bir yargı oluşmuştur. Araştırmaya konu diğer şehirler gibi Manisa'da bu projelerin kamu diplomasisine olumlu etkileri olabileceğini düşünmektedir. Ancak kamu diplomasisi için kardeş şehir projelerinin nasıl aracı bir rol üstlenebileceği noktasında fazla bilgi sahibi olmadıkları diğer bölgeler gibi Manisa'da da gözlemlenmiştir. Bu bağlamda gerek Manisa gerekse araştırmaya konu diğer şehirlerde kamu diplomasisi hakkında yönetici ve personellerin daha bilinçli hale getirilmesi şehirlerin gelecekte bugünkünden çok daha önemli olacağı uluslararası arenada iyi birer yer edinmelerinde oldukça önemli olacaktır.

Manisa gerek sosyo-kültürel gerekse ekonomik alanda gösterdiği başarılarla ülkemizin güzide şehirlerinden birisi olmuştur. Bu bakımdan Manisa şehri kardeş şehir projeleri açısından da bulundurduğu özellikleri ile çok elverişli bir konumda bulunmaktadır. Özellikle kardeş şehir seçim kriterleri açısından daha nesnel boyutlara taşındıklarında ki son dönemde Şirvan örneği ile pozitif bir gelişme açıkça ortaya konmaktadır; bu iyi örneklerin çoğalmasıyla beraberde proje kapsamında diğer şehirlere ışık olabilecek bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde 1960'lı yıllarla beraber gündeme gelmeye başlayan şehir eşleştirme, kardeş şehir projeleri 90'lı yıllarda pek çok yerel yönetim tarafından daha fazla ön plana çıkartılarak işlevsel projeler oluşturulmaya çalışılmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise gerek küreselleşmenin etkileri gerekse Türkiye'nin uluslararası arenada hem yerel hem de merkezi hükümet araçlarıyla daha fazla görünür olmasıyla beraber bu yöndeki çalışmalar giderek artmıştır. Bu dönemde ülkemizdeki pek çok yerel yönetim, kardeş şehir projelerini uygulama yoluna gitmiştir.

Kardeş şehir projeleri isim olarak bakıldığında sade bir proje türü olarak gözükmemektedir. Ancak içerisinde ekonomi, tarih, sosyo-kültür, eğitim, sanat, spor, idare gibi pek çok alanı kapsayan komplike ve geniş bir alana hitabede bilen bir yapı mevcuttur. Doğru kullanıldığında şehirlerin mevcut pek çok eksikliğini gözlem kabiliyeti ve nitelikli personel aracılığıyla giderebilecek, şehirlerin dolayısıyla ülkelerin ekonomik ve sosyo-kültürel alanda kalkınmasına katkı sağlayabilecek önemli organizasyonlardır. Böyle kapsamlı bir organizasyonun uygulanabilir ve sürdürülebilir olması da organizasyonun verimliliği açısından oldukça önemlidir. Yapılan bu çalışmada TR-33 Bölgesindeki Büyükşehir ve İl Belediyeleri olan Manisa, Afyonkarahisar, Uşak, Kütahya örneklerini incelenerek kardeş şehir projelerinin mevcut durumları ortaya konulmuştur.

Bu yapılan inceleme sonucunda ortaya çıkan önemli noktalardan ilki belediyelerin kardeş şehir projeleri hakkındaki bilgi eksikliği olmuştur. Yapılan mülakatlar sonucu araştırma alanına dahil şehirler içinde Kütahya Belediye'sini pozitif manada ayıracak olursak kardeş şehir projeleri hakkındaki bilgi eksikliği oldukça dikkat çekici bir şekilde ortaya çıkmıştır. Ülkemizde yaklaşık altmış seneden beri varlığını sürdürmekte olan kardeş şehir projelerinin yerel yönetimler tarafından fazlaca bilinmemesi, projelerin beklentileri karşılamaması hatta bu projelerin hiç gündeme bile gelmemesi ile sonuçlanmıştır. Bu noktada yerel yönetimlerden sorumlu merkezi hükümet birimlerinin ve yerel yönetimlerin ilgili alanlarının herhangi bir eğitim ve bilgilendirme çabası içinde olmadığı da sahada karşılaşılan önemli sonuçlardan birisi olarak dikkat çekmektedir.

Bilgi eksiklikleri projelerin diğer alanlarındaki verimli olabilecek çalışmaları da etkileyebilmektedir. Bu durumda yerel yönetimlerin merkezi yönetim araçlarından en büyük beklentilerinden biri belirli periyotlarla kardeş şehir projelerinin daha verimli ilerleye bilmesi için bilgilendirme çalışmaları yapması olduğu görülmektedir.

Çalışmadan elde edilen bir diğer sonuç ise kardeş şehir seçim kriterlerinin nesnel ölçütlere göre yapılmamış ve halen yapılmıyor olmasıdır. Kardeş şehir seçim kriterleri projelerin ve ilişkilerin verimliliği ve sürdürülebilir olması açısından oldukça önemlidir. Bu kriterlere göre yapılmamış kardeş şehir seçimlerinin kağıt üzerinde kalmaktan öteye gidemediği gözlemlenmiştir. Yine çalışma kapsamında kardeş şehir seçimlerinin ikili ilişkiler ve/veya uluslararası ziyaretler anındaki yerel yönetim ziyaretleri kapsamında oluşan iyi niyet toplantılarında belirlendiği, çoğu zaman birbiriyle hiçbir benzer özellik göstermeyen şehirlerin bu şekilde kardeş şehir ilişkileri içine girdikleri görülmüştür. Hal böyle olunca nesnel seçim kriterlerinden uzak, bazen uluslararası siyasetin etkisi bazen de yerel siyasetçilerin ikili ilişkileriyle oluşturulmuş kardeş şehir projeleri verimli ve sürdürülebilir olmaktan oldukça uzak kalmıştır. Bu noktada Kütahya ile Pecs ve Afyonkarahisar ile Hamm şehirleri arasındaki kardeş şehir ilişkileri birazda olsa pozitif olarak diğer kardeş şehir ilişkilerinden ayrılabilir. Bu iki farklı örnekte de diğer örneklere nazaran bazı ortak noktaların bulunması ve bu hususta çalışmaların yürütülmesi belirleyici olmuştur.

Çalışma esnasında incelenen örneklerde dikkate değer bir diğer durum ise kardeş şehir sayısının fazlalığına nazaran niteliğin ne yazık ki aynı oranda olmamasıdır. İncelediğimiz örneklerde belediyelerin kaç tane kardeş şehir ilişkisine girerse girsün sadece bir veya ikisiyle bu ilişkileri yürütebildiği, diğer pek çok projenin yapılan anlaşmalardan öteye geçemediği görülmüştür. Proje kapsamında nicelik ve nitelik olarak hiçbir sınırlamanın olmaması, kardeş şehir projelerinin akıbetlerinde bazı belirsizliklere yol açtığı gibi bu konuda zaten yeterince bilgi ve donanıma sahip olmayan şehirler açısından da oldukça büyük bir karmaşaya sebep olmuştur. Mevcut durumda kağıt üzerinde kalan kardeş şehir projelerinin tümünün de tam kapasiteli projeler olarak yürütülebilmesi yerel yönetimlerimizin mevcut kapasiteleri ile mümkün görünmemektedir. Bu doğrultuda kardeş şehir projelerinin şehirler bazında belli ölçütlerle birlikte sayısal sınırlamaya da tabi tutulması hem uygulanabilirlik hem de yerel yönetimlerin kapasiteleri açısından oldukça önemli bir iyileştirme olacağı aktarılmıştır. Yapılabilecek sınırlamalar ile birlikte yerel yönetim birimlerinin projeler

konusunda hesap verebilirliklerinin Gelişebileceği, sınırlı sayıdaki kardeş şehir ilişkisiyle taraflar arasında daha yoğun bir aidiyet hissinin var olacağı yapılan araştırmalar neticesinde ifade edilmiştir.

Kardeş şehir projelerinde devamlılık oldukça önemli bir özelliktir. Bu projeler kapsamında devamlılığı sürdürübilmenin ise çok kolay olmadığı yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Buradaki en büyük eksiklik olarak ise yerel yönetimlerde hizmette devamlılığın nispeten daha zayıf olması olarak belirtilmiş ve gözlemlenmiştir. Sık sık değişebilen yerel yönetim yöneticileri zaten pek çoğu ikili ilişkiler ile kurulan kardeş şehir ilişkilerinin sekteye uğratabilmekte hatta aynı siyasi partinin farklı iki dönemindeki belediye yönetimlerinde dahi ilişkilerde ki devamlılığın sekteye uğradığı yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur. Bununla beraber uluslararası boyutta kardeş şehir ilişkisi kurulan şehirlerde yaşanan yönetim ve siyasal değerler dizisi değişimleri de oldukça önemli noktalar olarak göze çarpmaktadır. Bu konuya verilebilecek en güzel örneklerden birisi uzun yıllardır süren Afyonkarahisar ve Hamm şehirleri arasında kurulan ilişkide her iki şehirde de belediye başkanlarının değişmesi ve özellikle Hamm Belediyesinde yaşanan paradigma değişikliği ile beraber süre gelen ilişkilerin boyutlarının henüz belirlenememesi ve yöneticilerin tutumlarının oldukça belirsiz bir noktada olmasıdır. Yine yönetimlerin alt kademelerinde çalışan kadroların özellikle ülkemizde fazlaca üst yöneticiler ile birlikte sürekli değişimi kardeş şehir ilişkilerinin devamlılığını etkileyen faktörler olarak saptanmıştır. Yönetim alanında oluşan değişikliklerin bir diğer etkisi ise halef selef başkanlar ve yönetimleri arasındaki vizyoner bakış açılarının getirmiş olduğu değişkenliklerdir. Kimi belediye başkanları ve bürokratik kadroları kardeş şehir projelerine olumlu ve istekli bir bakış açısıyla yaklaşırken bazıları ise ikincil hatta üçüncül projeler olarak yaklaşmaktadırlar. Bu da şehirlerin dönemsel olarak kardeş şehir ilişkilerine verdikleri değerlerde istikrarsızlıklara yol açmıştır.

Yönetimlerin değişmesinin yanında, uluslararası konjonktürdeki değişimlerin yerel yönetimlerin kontrolünde olması gereken kardeş şehir ilişkilerine bazı durumlarda zarar verebildiği çalışma kapsamında karşılaşılan unsurlardan birisi olmuştur. Şehirler arasında gayet verimli geçen ilişkilerin iki ülkenin uluslararası bir anlaşmazlık ile gerilemesi ve kopma noktasına gelmesi şehirler arası yerel hiçbir sorun yok iken merkezi yönetimlerde ki baskı ve çekinceler ile kardeş şehir ilişkilerinde hasar oluşturduğu yadsınamaz bir durum olarak ortaya konmuştur. Bu noktada kardeş şehir

ilişkilerinin ülkeler arasındaki gerilimlerde zarar görmemesi için projelerin tamamen yerel yönetimlerin güdümünde ilerlemesi gerekliliği incelenen kardeş şehir yetkililerinin tamamının mutabık kaldığı önemli bir sonuç olarak belirtilmiştir.

Kardeş şehir ilişkilerinin işlevselliği boyutunda karşılaşılan en önemli faktörlerden biriside yerel yönetimler özelinde kardeş şehir projelerinde nitelikli bir biçimde görev alabilecek personel eksikliğidir. Bu bağlamda yapılan çalışmalarda daha nitelikli projelerin ortaya konabilmesi için özellikle yabancı dili seçilen kardeş şehirle uyumlu olabilecek personel istihdamının önemi fark edilmiştir. İncelenen belediyelerin pek çoğu bu noktada bürokratik işlemleri kendi bünyelerindeki personel ile yönetmekte, mecbur kalındığında ise yerel yönetimler dışarıdan personel desteği almaktadır. Yaşanan personel istikrarsızlığı da yine yönetimde devamlılık eksikliğinin getirmiş olduğu pek çok sıkıntıyı beraberinde getirdiği gözlenen eksikliklerdendir.

Kardeş şehir projelerinin önemli noktalarından biriside pek çok projede olduğu gibi finansal kaynakların yetersizliğidir. Yapılan çalışmada elde edilen bilgiler ışığında yerel yönetimler projelerin finansal gerekliliklerini kendi bütçelerinden sağlamakta bu sebeple de bütçelerine ağır gelebilecek projelere yanaşmamaktadırlar. Dış finansal açıdan desteklerden de bihaber olan yerel yönetimlerimiz gelecek seçim dönemi için oy kaygılarını da göz önünde tutarak bu projelere ne yazık ki gerekli finansal desteği sağlayamamakta projelere olan ilgisizlik ve bilgi eksikliği nedeniyle de uluslararası örgütlerin bu projeler için yapmış olduğu finansal desteklemelerden de habersiz kalmaktadırlar. Bu konuda Kütahya Belediye'si pozitif olarak ayrışarak uluslararası boyutta finansal manada kardeş şehir projeleri için çeşitli hibelerden yararlanabilmiş bu manada hem kardeş şehirleriyle ilişkilerini geliştirebilirken aynı zamanda belediye bütçesine herhangi bir yük getirmemiş uluslararası camiada da Kütahya'nın bilinirliğine katkı sağlamıştır. Ekonomik açıdan çekinceleri azalan yerel yönetimlerin kardeş şehir projelerinde daha rahat hareket edeceği yapılan incelemede ortaya çıkan en net sonuçlardan birisi olmuştur.

Sahada göze çarpan en dikkat çekici hususlardan bir diğeri ise kardeş şehir seçimleri yapılırken ekonomik, eğitim, dünya barışı, sosyo-kültür, kriterler arasından en çok sosyo kültürel bakış açısı ile seçimler yapılması olmuştur. Ekonomik benzerlikler ve kaygılar neredeyse hiç gündeme gelmemiş, eğitim vb. konular ise çok az örnekte ana unsurlar olarak seçim kriterleri arasına girebilmiştir. Bu durumda kardeş şehir ilişkileri sosyo-kültürel boyuttan öteye geçememiş şehirlerin başka alanlardaki etkileşimleri

oldukça sınırlı kalmıştır. Kurulan ilişkilerin pek çoğunda sosyo-kültürel kaygıların varlığı yapılan ziyaretleri de bu boyutta sınırlandırmıştır. Bu durum incelen alanlarda kurulan kardeş şehir ilişkilerinin tek bir boyutta ilerlemesine sebep olmuştur.

Kardeş şehir ilişkilerinde görülen bir diğer durum ise kamu diplomasisi alanında yaşanan bilgi eksikliği olmuştur. Hem kavram olarak hem de kardeş şehir projeleri ile kamu diplomasisinin ilişkilendirilmesi bağlamında yaşanan eksiklikler bu alanda büyük boşluklara yol açmış kardeş şehir projelerinin uluslararası boyuttaki rolü için büyük bir etki oluşturmamıştır. Bu alanda belediye personellerinin kardeş şehir projelerinden bağımsız olarak bilgilendirilmesi hem kardeş şehir projeleri hem de yerel yönetimlerin başka projelerde daha etkin olabilmesi ve uluslararası alanda daha etkin rol oynaması açısından oldukça önemli olabilecektir.

Araştırma boyunca karşılaşılan ve eksikliği sık sık hissedilen bir diğer durum ise kardeş şehir projelerinin pek çoğunun yazılı ve görsel medyaya yansımaması ve günümüzde önemi giderek artan sosyal medya mecralarında da fazlaca yer bulamaması olmuştur. İncelenen belediyeler resmi internet sayfaları dahi projeler için oldukça yetersiz kalmış yapılan ziyaretleri bir haber olarak yayımlamaktan öteye geçememiştir. Bu durum projeler hakkında bilgi edinmek ve katkı sunmak isteyenler için bir engel teşkil etmektedir.

Bu bölümde anlatılanların tümü Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak ve Manisa şehirlerinin kardeş şehirleri kapsamında yapılan incelemeler ve mülakatlar sonucunda ortaya konulmuş olan somut durumları göstermekte olup kardeş şehir projelerinin sahaya yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kardeş şehir projeleri vadettikleri ve içerikleri itibari ile çok geniş alanlara yayılabilecek ve şehirler için maksimum faydanın ortaya çıkabileceği önemli projeler olmuştur. Ancak çalışmanın pek çok alanında görüldüğü üzere bu projeler pek çok zaman verimli bir biçimde kullanılamamıştır. Sahada görülen eksiklikler üzerine yapılan çalışmada kardeş şehir projelerinin daha verimli ve sürdürülebilir olması açısından çalışmanın sunacağı öneriler şu şekildedir.

- Şehirlerin ekonomik, demografik ve coğrafi potansiyellerine göre kardeş şehir sayı kotası belirlenmelidir: Çalışmada pek çok defa görüldüğü üzere kardeş şehirlerin niceliği arttıkça niteliği düşmekte, odak nokta kaymaktadır. Özellikle personel sayısı ve nitelikleri açısından yeterli olmayan belediyelerde kardeş şehir kotası uygulaması hem verim hem de ilişkilerdeki aidiyet boyutunda olumlu etkilere yol açacaktır.

- Şehirler kardeş şehir seçerken birincil olarak hangi alanda kardeş şehirleriyle beraber çalışacaklarını belirlemelidir. Çalışma göstermiştir ki herhangi bir konu üzerine yapılmayan seçimlerin pek çoğu kağıt üzerinde kalmış yapılan ziyaretler ve görüşmeler turistik etkinin ötesine geçememiştir.

- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nda kardeş şehir projeleri için bir birim kurulması ve belediyelere kardeş şehir seçiminde tavsiye kararları vermesidir. Ulusal bazda bir birimin şehirlerimizin özelliklerini göz önünde bulundurarak özellikle uluslararası kardeş şehir seçimlerinde tavsiye kararları verebilmesi projelerin verimliliği ve şehirlerimizin projelerden elde edeceği faydanın artması yolunda önemli olacağı düşünülmektedir.

- Yerel yönetimler idari yapısı içinde her belediyede aynı birimin bu projeye ilgilenmesi ve belli dönemlerde bu projeler hakkında merkezi hükümetlere bilgilendirme yapılması, incelenen belediyeler içinde kardeş şehir projelerinin farklı birimler altında teşekkül ettiği gözlemlenmiştir. Bu durum projelerin standart bir yapıda ilerleyebilmesine olanak vermemektedir. Aynı zamanda bilgi edinebilme açısından da karışıklıklara neden olmaktadır. Belediye teşkilat şemalarında yer alan aynı birimler tarafından yürütülmesi ile kardeş şehir projeleri standart bir yapıya ulaşabilecektir.

- Hizmette devamlılığın sağlanabilmesi için kardeş şehir projeleri kapsamında gerçekleşen faaliyetlerin elektronik sistemlerde arşivlenmesi ve yeni yönetimlerin kalınan noktadan devam edebilmesi sağlanmalıdır. Yerel yönetimlerde hizmette devamlılığın sağlanabilmesinin daha az olduğu pek çok araştırmada ortaya konulmuş olduğu gibi bu çalışmada da karşılaşılan önemli sonuçlardan birisidir. Kardeş şehir projeleri açısından da maksimum derecede önem taşıyan sürdürülebilirlik yöneticiler değişse bile kurulan ilişkilerin devamı için yapılan etkinliklerin kayıt altına alınması ve yeni yöneticilere örnek oluşturması açısından oldukça önemlidir.

- Halkla ilişkiler, tanıtım ve medya faaliyetlerinin artırılmalıdır. Küreselleşmenin hızla yükselip günümüzde tavan yapması ve ulaşılabilir medya araçlarının sayılarının artmasıyla beraber, gerek resmi gerek gayri resmi tüm organizasyonlar için halkla ilişkiler, tanıtım ve medya faaliyetleri oldukça önemli hale gelmiştir. Kardeş şehir projelerinin de tanıtımı ve vatandaş nezdindeki anlaşılabilirliğini sağlayabilmek, diğer taraftan tanınmış şehirler ile kardeş şehir bağları kurabilme imkanları yakalayarak şehrin uluslararası boyutta tanınırlığının artmasına katkıda

bulunabilmek kardeş şehir projelerinin gelişimi açısından oldukça yararlı olabilecek bir tutum olarak gözükmektedir.

- Kamu diplomasisi açısından kardeş şehir projeleri önemli bir araç olarak kullanılmalıdır. Bu noktada kardeş şehir projeleri şehirler arasındaki uyum, iş birliği, karşılıklı iyi niyet ve başarılı ekonomik birliktelikler ile daha sağlam ilişkiler için merkezi hükümetlerin eksik yanını doldurmalıdır.

- Kardeş şehir projelerinin kamu diplomasisi, şehirlerin marka değerlerinin artması, şehirlerin ve ülke genelinin ekonomik gelişimi gibi nedenlerle net bir hukuki çerçeveye oturtulmalıdır. Bu hukuki çerçeve İçişleri Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı ortak çalışmasıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın kontrolünde gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akman, Ç. (2017). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Uluslararası Kuruluşlara Üyelikleri Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 485-510.
- Akman, Ç. ve Akman, E. (2017). Türkiye’de Kardeş Şehir Uygulamalarının Dört Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Nitel Bir Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(2), 228-254.
- Aksoy, T. (2011). *Marka Şehirler*, <http://www.temelaksoy.com/markasehirler> (Erişim Tarihi: 03.02.2020).
- Aktel, M. (2003). *Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi*. Ankara: Asil Yayın.
- Aktulun, E. (2015). *Yönetişim Çerçevesinde Ortaklıklar ve Belediyelerin Kardeş Şehir İlişkileri: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Akyıldız, F.(2012).Belediye Hizmetleri ve Vatandaş Memnuniyeti: Uşak Örneği. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 26(7), 4415-4436.
- Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınır ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi.<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4517.html> (Erişim Tarihi: 04.08.2022)
- Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (1985). <http://www.insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr> (Erişim Tarihi: 08.04.2022).
- Baş, C. (2017). Yerel Diplomasi. *Türkiye Belediyeler Birliği Dergisi*, (827), 30-50.
- Berk, A. (2013). *Yerel Hizmet Sunumu ve Belediye İktisadi Teşebbüsleri Sayıştay Dergisi*, (49), 43-69.
- Bozan, M. (2017). Üniter Yapıda Merkezîyet ve Adem-i Merkezîyetin Uyumu *Bartın Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(16), 21-40.
- Bozkurt, V. (2000). *Küreselleşme Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Buis, H. (2009). The Role Of Local Government Association in Increasing The Effectiveness Of City To City Cooperation. *Habitat International*, 33(2), 190-194.
- Coruthers, D. (2006). *New Zeland and Chinese Sister Cities and Their Implications ForTourism*. <http://www.otogo.ac.nz> (Erişim Tarihi:29.03.2021).
- Çetin, M. (2006). Yerel Kalkınma Ajansları *Ege Academic Review*, 6(2), 127-139.
- Çiçek, Y. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler. *Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 54-64.
- Daoudow, M.(2013). Yerel Dış Politikanın Temelleri. *Marmara Belediyeler Birliği Yayınları*, 1(74), 4-160.
- Demirtaş, B. (2016). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Dış İlişkilerinin Analizi: Merkez-Çevre Etkileşimini Yeniden Düşünmek. *Uluslararası İlişkiler*, 13(52), 151-173.
- Devlet PlanlamaTeşkilatı. (1995). *Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşme*. Ankara: Devlet PlanlamaTeşkilatı.
- Dinler, Z. (1994). *Bölgesel İktisat*, Bursa: Elvin Kitabevi.
- Doğan, İ. (2006). *Parçalayan Küreselleşme*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Duman, A. (1998). *Yerinden Yönetim Mi? Yoksa Yerelleşme Mi?* <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/108587>, (Erişim Tarihi: 29.03.2021).
- Ekşi, T. (2018). *Dünya’da ve Türkiye’de Kardeş Şehircilik*. İstanbul: TDBB Yayınları.

- Ersoy, D. (2012). *Post-Fordizm ve Yerel Yönetimler Türk Yerel Yönetim Sisteminde Yaşanan Değişim*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eryılmaz, B. (2017). *Kamu Yönetimi* (Onuncu Baskı). Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Eryılmaz, B. (1995). Küreselleşen Dünyada Yerel Yönetimlerin Yeri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 4(2), 89-92.
- Esen, E. ve Polat, F. (2007). *Türk Yerel Yönetimlerinin Uluslararası ve Avrupa Birliği Kuruluşları İle İlişkileri* (Birinci Baskı). İstanbul: Elma Basım.
- EUROCITIES (Avrupalı Kentler Birliği). EUROCITIES: <http://www.eurocities.eu> (Erişim Tarihi: 22.06.2020).
- Gezici, S. ve Kocaoğlu, M. (2018). Dünya’da ve Türkiye’de Kardeş Şehir Uygulamaları. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 27(2), 113-139.
- Gökçaptı, M. (1996). *Dünya’da ve Türkiye’de Belediyecilik*, İstanbul: Ozan Yayınları.
- Görmez, K. ve Yaylalı, H. (2018). *Yerel Yönetimler* (İkinci Baskı). Ankara: Orion Kitapevi.
- Gül, H. (2004). Ekonomik Kalkınmada Yerel Alternatifler. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, 10-12 Eylül 2004, Denizli, Türkiye, ss. 201-219.
- Hoetjes, B.J.S. (2009). Trends and Issues in Municipal Twinning from the Netherlands *Habitat International* IRI. (1995a), Turkey, Survey Results: Attitudes and Priorities of City Dwellers, Washington D.C., USA: IRI. <http://www.kardessehirler.org.tr> (Erişim Tarihi: 20.07.2020). <https://www.kutahya.bel.tr/haber.asp?id=5607> (Erişim Tarihi: 25.08.2021) <https://yeryonetimler.csb.gov.tr/dokumanlar> (Erişim Tarihi : 20.07.2021). <http://www.ucgl.mewoorg/ucgl/genelbilgiler>. (Erişim Tarihi:08.02.2020).
- Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (1991). Todaie <http://www.kardessehirler.org.tr>. (Erişim Tarihi: 20.07.2021).
- Kaya, A. (1989). Halkla İlişkilerin Yönetimdeki Yeri ve Önemi *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 141-154.
- Keleş, R. (1999). *Avrupa’nın Bütünleşmesi ve Yerel Yönetimler*. Ankara: Türk Belediyecilik Derneği& Konradadana Vakfı Yayınları.
- Keleş, R. (2000). *Yerinden Yönetim ve Siyaset* (Onikinci Baskı). İzmir: Cem Yayınevi.
- Koçak, S. ve Ekşi, A. (2010). Katılımcılık ve Demokrasi Perspektifinden Türkiye’de Yerel Yönetimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 295-307.
- Meriç, P. Ö. (2012). Kentler Arası İşbirliklerinde Önemli Bir Araç: Kardeş Kent İlişkisi. *İller ve Belediyeler Dergisi* (776), 54.
- New Zealand And Chinese Sister Cities And Their Implications For Tourism* (2006). <http://www.otogo.ac.na / tourism study/postgraduate/> (Erişim Tarihi:24.05.2020).
- Ogawa, A. (2012), *Sister City As a Preservation Strategy*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Columbia University Graduate School of Architecture, Planning and Preservation, New York.
- Oktay, T. (2014). Türkiye’deki Belediyelerin Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İlişkileri. İçinde; *Türk Dünyasında Yerel Yönetimlerin Sorunları* (ss.11-28). Ankara: Nobel Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1974). *Tanzimat’tan Sonra Mahalli İdareler (1840-1880)*. Ankara: Todaie Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1985). *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Yerel Yönetim Geleneği*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2007). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- Ökmen, M. ve Parlak, B. (2010). *Kavramlardan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler*

- Yaklaşımlar ve Mevzuatlar*. (İkinci Baskı). İstanbul: Alfa Kitabevi.
- Özcan, Ü. (2006). *Yerel Yönetimler Arasında Ortaklıklar ve Kardeş Şehir İlişkileri El Kitabı* http://dapaturk.com/docs/siyasiKardes_Sehir_El_Kitabi_Son_Hali.pdf (Erişim Tarihi: 20.05.2020).
- Özer, M. A. (1992). Türk Demokrasisinde Yerel Yönetimler. *Türk İdare Dergisi*, 64(397), 1-305.
- Özer, M.A. (2013). Yerel Yönetimlerin Varlık Nedeni Olarak Halkla İlişkiler. *Kafkas Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(5), 21-50.
- Özer, M.A. ve Ayhan, U. (2018). *Kamu Yönetimi Tartışmaları*. Ankara: Gazi Yayınevi.
- Özmen, M. (2018). *Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkileri ve Bir İşbirliği Modeli Olarak Kardeş Şehirler: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- People-To-People Partnership. (1956). The White House Conference. <http://dlib.ccsu.edu/collections/catalogs/AV-FM-296-people2-people>. (Erişim Tarihi:23.05.2020).
- Sezer, Ö. (2008). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.
- Souder, D.B. ve Bredel, S. (2005). *A Study of Sister City Relations*, <http://www.colorado.edu/ealc/sisterstudies/report.pdf> (Erişim Tarihi: 23.05.2020)
- Şahin, Y. (2021). *Yerel Yönetimler* (Altıncı Baskı). Bursa: Ekin Yayınları.
- Şengül, R. (2016). *Yerel Yönetimler* (Altıncı Baskı). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Şentürk, H. (2006). *Belediyelerde Stratejik Planlama* <http://www.e-akademi.org/makale/sazakli-1.htm> (Erişim Tarihi:24.06.2021).
- Tekeli, İ.(2001). *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Toprak, Z. (2014). *Yerel Yönetimler* (Dokuzuncu Baskı). İzmir: Siyasal Kitabevi.
- Türkiye Belediyeler Birliği İller ve Belediyeler Dergisi*, Kardeş Şehirler, (776), http://www.tbb.gov.tr/online/dergi/aralik_2012/ (Erişim Tarihi: 22.04.2020).
- Türkiye Belediyeler Birliği. (2012). Kardeş Şehirler: Uluslararası Belediye İş Birlikleri ve Birliğimizin Rolü. *İller ve Belediyeler Dergisi*, (774).
- Ulusoy, A. ve Akdemir, T.(2014). *Mahalli İdareler* (Dokuzuncu Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yaylı, H. ve Gönültaş, Y. (2018). Uluslararasılaşan Yerel Yönetimler: Yerel Dış Politika Kavramına Teorik Bir Bakış. *Hacı Bayram Veli Üniversitesi Dergisi*, 20(2), 271-288.
- Yıldırım, S. (2015). *Yerel Yönetimler ve Demokrasi Kavramları-Yaklaşımlar* (İkinci Baskı). İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği.

EKLER DİZİNİ

Sayfa

Ek 1: Afyonkarahisar Belediyesi- Hamm Belediyesi Kardeş Şehir Protokolü	91
Ek 2: Afyonkarahisar Belediyesi- Nyiregyhaza Belediyesi Arasında Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Şehir Meclis Kararı	92
Ek 3: Afyonkarahisar Belediyesi-Çubuksarı Belediyesi Arasında Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	93
Ek 4: Afyonkarahisar Belediyesi-Türkistan Belediyesi Arasında Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	94
Ek 5: Afyonkarahisar Belediyesi-Hamm Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	95
Ek 6: Afyonkarahisar Belediyesi-Yunfu Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	96
Ek 7: Afyonkarahisar Belediyesi-Peja Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	97
Ek 8: Afyonkarahisar Belediyesi-Konispol Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	98
Ek 9: Afyonkarahisar Belediyesi-Giresun Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	99
Ek 10: Afyonkarahisar Belediyesi - Kasrik Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	100
Ek 11: Kütahya Belediyesi-Peecs Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	101
Ek 12: Kütahya Belediyesi-Bochum Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	102
Ek 13: Kütahya Belediyesi-Gobustan Reyonu Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı.....	103
Ek 14: Kütahya Belediyesi - İskele Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	104
Ek 15: Kütahya Belediyesi-Elmet Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	105
Ek 16: Kütahya Belediyesi-Dipkarpaz Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	106
Ek 17: Kütahya Belediyesi-Çimkent Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	107
Ek 18: Kütahya Belediyesi-Anqing Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	108
Ek 19: Kütahya Belediyesi-Bavlı Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	109
Ek 20: Kütahya Belediyesi-Yenitisin Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	110
Ek 21: Kütahya Belediyesi-Karlovy Vary Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	111
Ek 22: Kütahya Belediyesi-Dannieh Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	112
Ek 23: Kütahya Belediyesi-Bursa Büyükşehir Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı.....	113

Ek 24: Kütahya Belediyesi-Bikaner Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	114
Ek 25: Kütahya Belediyesi-Rojaze Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	115
Ek 26: Kütahya Belediyesi-Susuz Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	116
Ek 27: Kütahya Belediyesi-Icheon Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	117
Ek 28: Kütahya Belediyesi-Riştan Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	118
Ek 29: Kütahya Belediyesi-Karaman Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	119
Ek 30: Kütahya Belediyesi-Mixco Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	120
Ek 31: Kütahya Belediyesi-Gostivar Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı	121
Ek 32: Manisa Büyükşehir Belediyesi-Coburg Belediyesi Kültür Anlaşması Protokolü	122
Ek 33: Manisa Büyükşehir Belediyesi-Kırcaali Belediyesi Kardeş Şehir Protokolü ...	123
Ek 34: Manisa Büyükşehir Belediyesi-Berat Belediyesi Kardeş Şehir Protokolü.....	124
Ek 35: Manisa Büyükşehir Belediyesi-Şirvan Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı.....	125
Ek 36: Manisa Büyükşehir Belediyesi-Bila Tserkva Belediyesi Kardeş Şehir Protokolü	126
Ek 37: Manisa Büyükşehir Belediyesi- Oral Belediyesi Kardeş Şehir Protokolü	128
Ek 38: Mülakat Soruları.....	129

EKLER

Ek 1: Afyonkarahisar Belediyesi- Hamm Belediyesi Kardeş Şehir Protokolü

Ek 2: Afyonkarahisar Belediyesi- Nyiregyhaza Belediyesi Arasında Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Şehir Meclis Kararı

Ek 3: Afyonkarahisar Belediyesi-Çubuksarı Belediyesi Arasında Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı

Ek 4: Afyonkarahisar Belediyesi-Türkistan Belediyesi Arasında Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı

**Ek 5: Afyonkarahisar Belediyesi-Hamm Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi
Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 6: Afyonkarahisar Belediyesi-Yunfu Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi
Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 7: Afyonkarahisar Belediyesi-Peja Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi
Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 8: Afyonkarahisar Belediyesi-Konispol Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi
Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 9: Afyonkarahisar Belediyesi-Giresun Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi
Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 10: Afyonkarahisar Belediyesi - Kasrik Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi
Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 11: Kütahya Belediyesi-Peecs Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 12: Kütahya Belediyesi-Bochum Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 13: Kütahya Belediyesi-Gobustan Reyonu Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi
Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 14: Kütahya Belediyesi - İskele Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 15: Kütahya Belediyesi-Elmet Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

Ek 16: Kütahya Belediyesi-Dipkarpaz Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı

**Ek 17: Kütahya Belediyesi-Çimkent Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

Ek 18: Kütahya Belediyesi-Anqing Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı

**Ek 19: Kütahya Belediyesi-Bavlı Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 20: Kütahya Belediyesi-Yenitisin Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 21: Kütahya Belediyesi-Karlovy Vary Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi
Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 22: Kütahya Belediyesi-Dannieh Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 23: Kütahya Belediyesi-Bursa Büyükşehir Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi
Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 24: Kütahya Belediyesi-Bikaner Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

Ek 25: Kütahya Belediyesi-Rojaze Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı

Ek 26: Kütahya Belediyesi-Susuz Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı

**Ek 27: Kütahya Belediyesi-Icheon Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

Ek 28: Kütahya Belediyesi-Riştan Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı

**Ek 29: Kütahya Belediyesi-Karaman Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 30: Kütahya Belediyesi-Mixco Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 31: Kütahya Belediyesi-Gostivar Belediyesi Kardeş Şehir İlişkisi Kurulmasına
İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 32: Manisa Büyükşehir Belediyesi-Coburg Belediyesi Kùltür Anlaşması
Protokolü**

Ek 33: Manisa Büyükşehir Belediyesi-Kırcaali Belediyesi Kardeş ehir Protokolü

Ek 34: Manisa Büyükşehir Belediyesi-Berat Belediyesi Kardeş Şehir Protokolü

**Ek 35: Manisa Büyükşehir Belediyesi-irvan Belediyesi Kardeş ehir İlişkisi
Kurulmasına İlişkin Belediye Meclis Kararı**

**Ek 36: Manisa Büyükşehir Belediyesi-Bila Tserkva Belediyesi Kardeş Şehir
Protokolü**

**Ek 36 (Devam): Manisa Büyükşehir Belediyesi-Bila Tserkva Belediyesi Kardeş
Şehir Protokolü**

Ek 37: Manisa Büyükşehir Belediyesi- Oral Belediyesi Kardeş Şehir Protokolü

Ek 38: Mülakat Soruları

1) Kardeş şehir projeleri birbirinden uzakta olan yerleşim alanlarının kültürel ve ekonomik işbirliği kurmak amacıyla oluşturdukları birlikteliklerdir. Bu işbirliğinin sağlanması hususunda kardeş şehir projelerinin işlevsel olduğunu düşünüyor musunuz?

2) Ulusal ve uluslararası kardeş şehir uygulamaları arasındaki farklar nelerdir? Hangisini daha faydalı görüyorsunuz?

3) Sizce kardeş şehir seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?

4) Kardeş şehir seçiminde en önemli husus taraf şehirler arasında sosyal, ekonomik ve buna benzer hususlarda ortak bir hedefin var olmasıdır. Kardeş şehir projelerinde bu doğrultuda seçimler yapıldığını düşünüyor musunuz?

5) Kardeş şehirlerinizle aranızdaki etkileşimlerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

6) Kardeş şehir uygulamalarınızdan beklentileriniz nelerdir? Mevcut uygulamalarla bunları hangi oranda karşılayabiliyorsunuz?

7) Kardeş şehirlerinize yaptığınız ziyaretlerinizde nasıl somut sonuçlar doğdu? Bu ziyaretler kapsamında görüp beğendiğiniz bir projeyi şehrinizde uyguladınız mı?

8) Bir şehir şehrinizle kardeş şehir ilişkisi kurmak isterse belediyeyle nasıl bağlantıya geçebiliyor ve siz bu isteği nasıl değerlendiriyorsunuz?

9) Kardeş şehir uygulamaları hususunda belediye teşkilatı içinde müstakil bir birim veyagörevli bulunmakta mıdır?

10) Kardeş şehir uygulamaları için mevcut belediye personelinizin nitelikleri yeterlidir? Yoksa bu alanda çalışacak personel istihdamına ihtiyaç duyulmakta mıdır?

11) Kardeş şehir uygulamalarının artmasıyla beraber kentlerin diplomasi alanında etkili bir rol üstlenebileceğini düşünüyor musunuz? Kardeş şehir uygulamaları kamu diplomasisinin bir aracı olabilir mi?

12) Kendinize uygun bir kardeş şehir bulduğunuzda veya size böyle bir istek geldiğinde bürokratik işlemler ivedilikle gerçekleştiriliyor mu? Yoksa bu işlemler uzun sürelere mi yayılmaktadır?

13) Kardeş şehir uygulamaları için iç veya dış bir denetim mekanizması bulunuyor mu? Böyle bir mekanizma gerekli midir?

14) Kardeş şehir uygulamalarında karşılaştığınız sorunlar veya eksiklikler nelerdir? Bu sorunların çözümü için önerileriniz var mıdır?

15) Kardeş şehir ilişkileri için herhangi bir ödenek veya öz kaynak bulunmakta mıdır? Bu kapsamda gerçekleştirilen etkinliklerin finansmanı nasıl sağlanmaktadır?

16) Kardeş şehirlerinizle ilişkilere merkezi hükümet birimlerinin bir etkisi olmakta mıdır?(ilgili bakanlıkların)

17) Sizce kardeş şehir seçiminde merkezi yönetimin diplomatik tercihleri göz önünde tutulmalı mıdır? Yoksa bu proje tamamen yerel siyasetin güdümünde mi yürütülmelidir?

